

Міністерство освіти і науки України
 Департамент агропромислового розвитку Полтавської
 обласної державної адміністрації
 Національний науковий центр «Інститут аграрної
 економіки»

Інститут свинарства і агропромислового виробництва
 Національної академії аграрних наук України

Академія WSB (Республіка Польща)

Опольський університет (Республіка Польща)

Національний аграрний університет Вірменії
 (Республіка Вірменія)

Азербайджанський державний аграрний університет
 (Азербайджанська Республіка)

Азербайджанський університет кооперації
 (Азербайджанська Республіка)

Полтавська державна аграрна академія

Навчально-науковий інститут економіки, управління,
 права та інформаційних технологій

Кафедра економіки та міжнародних економічних
 відносин

МАТЕРІАЛИ

II МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«Наукове забезпечення економічного розвитку, правового регулювання, управління, енергоефективності та провайдингу екоінновацій в аграрній і суміжних галузях в умовах глобалізації»

II INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

«Scientific support of economic development, legal regulation, management, energy efficiency and providing eco-innovation in agricultural and related industries under the globalization condition»

28 квітня 2021 р.
 м. Полтава, ПДАА

Міністерство освіти і науки України
Департамент агропромислового розвитку
Полтавської обласної державної адміністрації
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
Інститут свинарства і агропромислового виробництва Національної академії
аграрних наук України
Академія WSB (Республіка Польща)
Опольський університет (Республіка Польща)
Національний аграрний університет Вірменії
(Республіка Вірменія)
Азербайджанський державний аграрний університет
(Азербайджанська Республіка)
Азербайджанський університет кооперації
(Азербайджанська Республіка)
Полтавська державна аграрна академія
Навчально-науковий інститут економіки, управління,
права та інформаційних технологій
Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

МАТЕРІАЛИ

II МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«Наукове забезпечення економічного розвитку, правового регулювання, управління, енергоефективності та провайдингу екоінновацій в аграрній і суміжних галузях в умовах глобалізації»

II INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

«Scientific support of economic development, legal regulation, management, energy efficiency and providing eco-innovation in agricultural and related industries under the globalization condition»

28 квітня 2021 р.
м. Полтава, ПДАА

УДК 338.439.5: 339.9 : 005.44

ББК 65.9 (4УКР) 42

Редакційна колегія:

Макаренко П.М. – завідувач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавської державної аграрної академії, д.е.н., професор, член.-кор. НААНУ.

Березіна Л.М. – заступник завідувача кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавської державної аграрної академії, д.е.н., професор.

Самойлик Ю.В. – професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавської державної аграрної академії, д.е.н., професор.

Наукове забезпечення економічного розвитку, правового регулювання, управління, енергоефективності та провайдингу екоінновацій в аграрній і суміжних галузях в умовах глобалізації. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 28 квітня 2021 р.). Полтава : кафедра економіки та міжнародних економічних відносин ПДАА, 2021. 198 с.

У збірнику надруковані матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток агропродовольчого ринку в умовах глобалізації економіки Наукове забезпечення економічного розвитку, правового регулювання, управління, енергоефективності та провайдингу екоінновацій в аграрній і суміжних галузях в умовах глобалізації». Відповідальність за зміст і редакцію наукових праць несуть їх автори. Матеріали можуть бути корисні для здобувачів вищої освіти, науковців, викладачів вищих навчальних закладів освіти, практиків.

УДК 338.439.5: 339.9 : 005.44

ББК 65.9 (4УКР) 42

Глобалізація та глокалізація:
виклики для аграрної та суміжних
сфер

РОЛЬ ЛЮДИНИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛЬНОЇ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

*Шкурупій О.В., доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,*

Полтавська державна аграрна академія

*Дейнека Т.А., доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,*

Полтавська державна аграрна академія

*Туль С.І., кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної
економіки та міжнародних економічних відносин Вищого навчального
закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Теперішній час життя людства – це епоха кардинальних, надшвидких і тотальних змін. Це період формування нового глобального соціально-технологічного укладу під впливом Четвертої промислової революції, яка передбачає передусім автоматизацію та діджиталізацію традиційних процесів виробництва, створюючи одночасно безпрецедентний за силою дії сукупний трансформаційний ефект, який поширюється на всі сфери життя соціуму.

Шваб К., вивчаючи процес становлення та розгортання Четвертої промислової революції, зазначає низку змін, що стали істотними для людства нині та лишатимуться значущими для багатьох майбутніх поколінь. Він вказує на експоненціальне (за швидкістю, масштабом і результатами впливу) зростання інновацій, що зумовлює підвищення ефективності, продуктивності та скорочення витрат у виробництві; надзвичайне (небачене до цього) збільшення масивів даних та можливостей їх використання, що вже нині забезпечує залучення різних верств розробників – користувачів – клієнтів і сприяє розвитку багатьох сфер; появу особливого, проривного класу технологій – штучного інтелекту, важливість якого простежується від масової роботизації до біотехнологій [1].

Загальні векторні та секторальні зміни в світовій економіці є відображенням структурних зрушень, що відбуваються в рамках системної

трансформації суспільства. Критерієм таких змін виступає ступінь поширення інтелектуального виробництва та інтелектуалізації суспільної діяльності [2, с. 52].

Сучасний період життя людства цілком обґрунтовано можна кваліфікувати як початок формування постіндустріального суспільства, процеси становлення та розвитку якого потенційовані Четвертою промисловою революцією. Науковці [3, с. 27] вважають діджиталізацію та створення штучного інтелекту новим драйвером зростання після епохи комп'ютерної революції. За прогнозами Глобального інституту McKinsey цифрова економіка досягне максимального рівня розвитку до 2030 р. До цього часу в результаті активного використання штучного інтелекту глобальний ВВП (за висновками PwC [4]) зросте на 14 %; тобто майже на 16 трлн. дол США.

Однак, відзначаючи роль цифрових технологій, робототехніки, штучного інтелекту, інших проривних інновацій, поширення яких свідчить про новий цивілізаційний етап в історії планетарного суспільства, необхідно підкреслити, що основою цих змін є і залишатиметься людина. Саме її інтелект («живий розум»), здатність до творчості та креативного мислення стали джерелом змодельованої здатності штучно створених систем діяти, приймати рішення, умовно кажучи «творити», подібно індивіду. Порівняно з цим штучний інтелект, навіть надзвичайно досконалий, все одно залишиться похідним від діяльності творчої особистості.

Загальну технологізацію, яка охопила всі сфери життя людей, слід розглядати як об'єктивний процес розвитку людства, який за теперішнього часу набув форми стійкого глобального (за мірою його поширення) тренду. Зупинити такий процес неможливо; до того ж у цьому немає потреби, оскільки за названих умов завдяки новій сформованій якості продуктивних сил відбувається перехід соціуму на вищий рівень розвитку. Що ж до питання загроз і викликів, які пов'язані з новим витком технологічного прогресу, то потрібно зауважити, що вони виникали і за попередніх науково-технологічних революцій. Питання не в тому, щоб зупинити чи обмежити науково-технічний прогрес, а в тому, щоб знайти та вчасно застосувати запобіжні механізми для

того, щоб технологічний ризик не перетворився на техногенну катастрофу глобального масштабу.

Зважаючи на це, визначальним способом розв'язання суперечності «людина / машина», є не їх протиставлення, а взаємне доповнення людського інтелекту і штучного. Цифрові технології, штучний інтелект принципово повинні піддаватись категоризації як результати людської діяльності, а в межах економічних (передусім виробничих) відносин – бути ідентифіковані як засоби виробництва.

У цьому контексті людину можна визначити як фундаментальний феномен, завдяки діяльності якого відбувається цивілізаційний прогрес; у результаті якого соціум, розвиваючись, щоразу піднімається на нову, більш високу «сходінку». Цивілізаційний прогрес – це результат перетворюючої інтелектуальної діяльності людини, яка виступає суб'єктом історичного процесу. Зміни, що відбуваються нині в житті людства є свідченням того, як в умовах Четвертої промислової революції об'єктивується принцип В. Вернадського щодо активної ролі розуму і його продукту – знань. Ідея науковця про визначальну роль колективного розуму, який має стати на заваді руйнівних процесів у суспільстві, інтелекту та інформації в соціально-історичному процесі окремої нації та всього людства, як показує практика, стала провісницькою.

Список використаних джерел

1. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond. *World Economic Forum*. 2016. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond>
2. Туль С. І., Шкурупій О. В. Діджиталізація світового ринку праці : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2020. 302 с.
3. Пищуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. К. : Центр Разумкова, Видавництво «Заповіт», 2020. 274 с.
4. 2019 AI Predictions. Six AI priorities you can't afford to ignore. *PwC*. 2019. URL: <https://www.pwc.com/us/en/services/consulting/library/artificial-intelligence-predictions-2019.html>.

ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ АПК УКРАЇНИ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РІВНІ

*Волкова Н.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Полтавський державний аграрний університет*

Сучасні умови світової економіки характеризуються розгортанням нової технологічної хвилі, за якої набувають розвитку робототехніка, біотехнології, що ґрунтуються на останніх досягненнях молекулярної біології та генної інженерії; нанотехнологій; систем штучного інтелекту. Посилюється актуальність підвищення рівня гнучкості автоматизації виробництва, суттєво зростають обсяги використання відновлювальних джерел енергії, біотехнології стануть основою розвитку АПК. Все це створює передумови для формування нової структури ринків засобів виробництва та продукції агропромислового комплексу.

Україна має значний потенціал розвитку АПК на глобальному рівні. Це пояснюється такими сильними сторонами як: сприятливі агрономічні умови, наявність багатогалузевої інфраструктури та добре навчених, працездатних кадрів.

При цьому, прискореному розвитку українського АПК перешкоджає ряд факторів, зокрема: низький рівень оплати праці, високий рівень корупції (у 2020 році показники України в Індексі сприйняття корупції становить 33, з якими ми отримали 117 місце із 180 країн) [1], імпортозалежність, значний рівень інфляції, використання застарілих методів та технології виробництва та недосконалість фінансово-кредитної системи.

Головною метою науково-технологічного розвитку АПК України є забезпечення конкурентоспроможності української продукції на зовнішньому і внутрішньому ринках, насамперед, за рахунок створення, поширення і

застосування новітніх досягнень науки і технологій. Реалізація цієї мети покликана забезпечити перехід до високопродуктивного, куди входить: високопродуктивне (прискорена селекція, діючі речовини для сучасних ветпрепаратів та засобів захисту рослин, тощо); високотехнологічне (включаючи синтетичну біологію, харчові біотехнології, функціональні продукти харчування та ін.); ресурсоефективне (відноситься «розумне» сільське господарство, збалансовані уніфіковані корми, тощо), кліматоадаптивне (а саме: районовані сорти і породи, іригаційні комплекси нового покоління, вертикальні ферми, тощо) виробництво сільськогосподарської сировини і продукції з високим рівнем переробки.

Масове виробництво та експорт конкурентоспроможної продукції з високою доданою вартістю стануть можливими завдяки стійкому зростанню продуктивності праці та ресурсоефективності.

Звідси, для подальшого розвитку АПК України необхідно:

- подолати науково-технічне відставання вітчизняних аграрних підприємств до рівня високорозвинених країн світу та економічно ефективно скоротити залежність від імпорту технологій;

- сформувати в сфері АПК інноваційну систему, яка забезпечить створення та впровадження передових українських розробок, та адаптацію іноземних технологій там, де в цьому існує потреба;

- проводити та розвивати фундаментальні і прикладні дослідження у перспективних сферах, враховуючи при цьому і залучення приватних інвестицій;

- підвищити рівень доступності нових технологій для малих та середніх підприємств, а також фермерських і особистих господарств;

- вирівняти технологічний рівень для великих і середніх підприємств;

- надати пріоритет розвитку інновацій у сфері ресурсощадливості, ефективності, інфраструктури зберігання, переробки та логістики.

Все це передбачає активізацію міжнародного співробітництва і сприятиме зацікавленості низки країн, що мають обмежені агрокліматичні

можливості, в стабільному постачанні сільськогосподарської продукції, сировини та продовольства, створення сільськогосподарських виробництв в інших країнах з сприятливими агрокліматичними умовами, в тому числі в Україні.

Прогноз науково-технологічного розвитку агропромислового комплексу закладає основу для формування галузевої системи технологічного прогнозування. Ця система повинна бути орієнтована на забезпечення перспективних потреб сектора з урахуванням розвитку ключових виробничих технологій.

Серед головних функцій системи технологічного прогнозування українського АПК у майбутньому варто виокремити:

- регулярний моніторинг глобальних технологічних трендів, визначення технологічних загроз та можливостей, формування сценарних умов науково-технологічного розвитку АПК;

- організація пошуку та аналізу інформації про рівень та результати науково-дослідного та технологічного розвитку вітчизняних та закордонних підприємств, включаючи революційні технології, що радикально впливають на розвиток аграрних ринків. коригування попиту на продукцію сільськогосподарських підприємств;

- забезпечити регулярну корекцію прогнозів науково-технічного розвитку АПК, перелік пріоритетних напрямів науково-технічного розвитку та галузевих критичних технологій та технологічних дорожніх карт;

- методичне забезпечення діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України у сфері прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку сектору через мережу галузевих центрів прогнозування на базі провідних профільних вузів;

- забезпечення інтеграції отриманих результатів у систему стратегічного планування національного рівня.

Сучасні реалії ставлять перед вітчизняною економікою завдання з пошуку нових напрямів розвитку, одним з яких є високотехнологічний та

глобальноконкурентний агропромисловий комплекс. Просування в цьому напрямі потребує вдосконалення науково-технічної складової політики в АПК, підвищення якості методичного, інформаційного та експертноаналітичного забезпечення відповідних управлінських рішень. Для досягнення цієї цілі важливо забезпечити підвищення ефективності реалізації інструментів галузевого регулювання. Також доцільно збільшити обсяги фінансування аграрної освіти та науки, котре сьогодні є на недостатньо високому рівні.

Розвиток агропромислового комплексу України забезпечить значні зміни в соціально-економічній сфері, позитивно вплине на стабільність економічного зростання, забезпечення економічної безпеки країни, підвищенні рівня зайнятості та якості життя населення.

Список використаних джерел

1. Україна в Індексі сприйняття корупції-2020. URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/> (дата звернення: 10.04.20121)
2. Наконечна К.В. Проблеми та перспективи трансформаційних процесів аграрної сфери на рівні регіонів. *Ефективна економіка*. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_2_42. (дата звернення: 08.04.20121)
3. Костецький, Я.І. Стратегія формування і розвитку аграрного сектору України : теорія і практика : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 356 с.
4. Прокопишин М.М., Сус Т.Й. Основні напрями розвитку агропромислового комплексу України в умовах глобалізації [Електронний ресурс]. *Modern Economics*. 2017. № 4. С. 114-121 URL: <http://modecon.mnau.edu.ua/issue/4-2017/UKR/prokopyshyn.pdf> (дата звернення: 08.04.20121).

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Вернигора М.В.,

Здобувач наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності

051 Економіка, Полтавська державна аграрна академія

Вагому частку в структурі агропродовольчого ринку займає молочний сегмент. У теперішній час на світовому ринку молока з'являються нові лідери, важливу роль починають відігравати товари-замінники, зокрема продукти, які не містять лактозу. Однак, не зважаючи на це, попит на традиційне молоко не зменшується. Посилення нестабільності на світовому ринку, повільне зростання національної економіки, зниження платоспроможності населення негативно відображаються на розвитку молочної галузі. Виробники відмовляються від розвитку тваринництва, оскільки виробництва цієї продукції є менш ризиковим, а ліквідність галузі рослинництва є вищою. Рослинницька продукція є експорторієнтованою, що дозволяє отримувати вищі прибутки.

Споживання молока населенням не тільки характеризує рівень продовольчої безпеки, а й добробут нації, науковці зазначають, що «внаслідок зростання кількості населення на планеті збільшується величина споживання молока та молочних продуктів; нині підприємства молочної промисловості країни змушені конкурувати не тільки з українськими підприємствами, але й із зовнішніми виробниками, тому перед ними гостро постає проблема створення конкурентних переваг, для вирішення якої потрібні наукові дослідження та пропозиції» [1, с. 62]. Попит на молоко у всьому світі постійно зростає насамперед за рахунок збільшення чисельності населення (табл. 1). У 2020 р. у світі було вироблено 860125 млн. тонн молока, це на 6,4 % більше, ніж у 2015 р. та на 11,2 % більше, порівняно із 2015 р. Найбільше збільшення обсягів виробництва молока спостерігається в Азійському регіоні – на 14,1 %. У цьому регіоні у 2020 р. було вироблено 361986 млн. тонн молока.

Обсяги виробництва молока в розрізі регіонів світу, 2012-2020 рр.

Регіони та країни світу	2015 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. у % до 2015 р.
Азія	317174	355002	361986	114,1
Африка	46191	46820	46954	101,7
Центральна Америка	17168	18961	19291	112,4
Південна Америка	70145	61626	61524	87,7
Північна Америка	103163	108561	110305	106,9
Європа	222414	226332	228693	102,8
Світ	808705	847992	860125	106,4

Джерело: узагальнено автором за [3,5]

У регіоні найбільшим виробником молока є Індія – 195000 млн. тонн, це на 27,4 % більше, порівняно із 2015 р. Також значними є обсяги виробництва молока в Пакистані – 48558 млн. тонн та в Китаї – 34124 млн. тонн, однак, порівняно із 2015 р. виробництво молока в країні зменшилось на 19,9 %. У Африці виробництво молока протягом досліджуваного періоду було стабільним. У 2020 р. у цілому в регіоні було вироблено 46954 млн. тонн. У Центральній Америці відбувається збільшення обсягів виробництва молока на 12,4 % і становило у 2020 р. 19291 млн. тонн. Домінуюча частка виробленої продукції в цьому регіоні припадає на Мексику – 13571 млн. тонн. У Південній Америці відбулось зменшення обсягів виробництва молока на 12,3 % і становило у 2020 р. 61524 млн. тонн. Лідерами з виробництва молока в регіоні є Аргентина та Бразилія – відповідно 11061 млн. тонн і 33954 млн. тонн у 2020 р. У Північній Америці у 2020 р. вироблено 110305 млн. тонн молока, що на 6,9 % більше, порівняно із 2015 р. Головним виробником молока в регіоні є США – 91,4 % від загального обсягу виробництва в регіоні. У Європі вироблено 228693 млн. тонн молока у 2020 р., що на 2,8 % більше, порівняно із 2015 р. У країнах Європейського Союзу вироблено 74,3 % від загального по Європі виробництва. Серед країн, які не належать до Європейського Союзу найбільшими виробниками молока та молочної продукції є Росія, Україна, Білорусь. В регіоні Океанії найбільшим виробником молока є Австралія,

протягом досліджуваного періоду спостерігається зменшення обсягів виробництва – на 1,5 %.

У цілому на Азійський регіон припадає 42 % від загального обсягу виробництва молока у світі, на другому місці знаходиться Європа – 27 %, на третьому місці – Північна Америка (13 %). Питома вага інших регіонів на даному сегменті ринку значно нижча. В умовах глобалізаційних змін все більшого значення набуває зовнішня торгівля та міжнародні економічні відносини між країнами [2, 4].

Таким чином, розвиток агропродовольчого ринку в сучасних умовах перебуває під впливом багатьох факторів. Нестабільна ситуація спостерігається у розвитку молочного сегменту ринку. У цілому спостерігається збільшення загальносвітових обсягів виробництва. Однак, з огляду на збільшення присутності на ринку товарів-замінників, подорожчання кормів, які є вагомою складовою собівартості молока, кон'юнктура на ринку молока та молочних продуктів може змінитись.

Список використаних джерел

1. Рожко З.П., Струс Л.А., Чеснік Н.М. Конкуренентоспроможність українських підприємств молочної промисловості на міжнародному ринку. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. Том 30 (69). № 2. С. 61-66.

2. Самойлик Ю.В. Ефективність виробництва молока та молочних продуктів: економічні та екологічні тренди у світовому вимірі. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2020. Випуск 2 (84). С. 61-67.

3. Agricultural Production. URL : <https://ourworldindata.org/agricultural-production>

4. Samoilyk Iu., Zos-Kior M., Kuksa I., & Storoška M. Methodology for assessing globalisation development of countries. Economic Annals-XXI. 2017. Volume 168, Issue 11-12. pp. 4-8.

5. Worldbank. URL :<https://data.worldbank.org>.

Управління, стратегія, правове
регулювання, потенціал і тенденції
економічного розвитку аграрної та
суміжних сфер

УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

*Березіна Л.М., д.е.н., професор, професор кафедри економіки та
міжнародних економічних відносин*

*Шило Р.А., здобувач ступеня вищої освіти доктор філософії кафедри
економіки та міжнародних економічних відносин,*

Полтавська державна аграрна академія

У сучасних умовах важливим завданням керівників підприємств аграрної сфери є формування, оцінка й управління поточними та перспективними можливостями, тобто стратегічним потенціалом з метою зростання ефективності функціонування та забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. У динамічному ринковому середовищі традиційні методи управління стратегічним потенціалом підприємства не забезпечують можливості приймати правильні та ефективні рішення на різних стадіях життєвого циклу, що обумовлює необхідність застосування інноваційних підходів, спроможних забезпечити успіх підприємства в довгостроковій перспективі.

Формуванню механізму управління стратегічним потенціалом підприємств аграрної сфери присвятили свої роботи такі вчені-економісти: Амоша О.І., Анісімова О.М., Березін О.В., Бочаров Н.А., Гончар О.І., Григоращ О.В., Дороніна М.С., Кирпиченко К.С., Куник О.В., Маслак О.І., Рєпіна І.М., Савіна Г.Г., Тюленєва Ю.В. та ін. Однак, незважаючи на численні результати, питання удосконалення управління стратегічним потенціалом в сучасних умовах залишається актуальним, адже підхід до менеджменту з часом змінюється й економічна наука потребує нових поглядів на управління та методи його здійснення.

Управління стратегічним потенціалом підприємств аграрної сфери передбачає планування, розроблення та реалізацію організаційних рішень,

спрямованих на забезпечення раціональності процесів формування, нарощування та використання ресурсів і можливостей. Нині існує низка підходів до управління стратегічним потенціалом підприємств: системний, функціональний, інтеграційний, ситуаційний, структурний, цільовий, процесний, фрактальний (табл. 1).

Таблиця 1

**Сучасні підходи до управління стратегічним потенціалом підприємств
аграрної сфери [1; 2]**

Назва підходу	Характеристика підходу
Системний	Акцентує увагу на закономірностях розвитку та взаємозв'язках структурних елементів системи, що створюють можливість для їх більш ефективного використання
Функціональний	Зосереджений на вивченні та визначенні функцій, які потрібно реалізувати для забезпечення максимальної ефективності управління стратегічним потенціалом
Ситуаційний	Орієнтований на забезпечення максимальної гнучкості та адаптаційної спроможності потенціалу до умов макросередовища
Структурний	Базується на структуризації стратегічного потенціалу і визначенні пріоритетів розвитку серед його елементів, забезпеченні раціональності співвідношення і розподілу ресурсів між ними
Інтеграційний	Передбачає детальне дослідження взаємозв'язків та взаємодії окремих структурних елементів стратегічного потенціалу підприємства
Цільовий	Базується на визначенні ефективності системи управління як здатності досягти визначених цілей за допомогою раціонального управління кожною складовою стратегічного потенціалу
Процесний	Передбачає формування мережі взаємозв'язаних процесів управління, яка, у свою чергу, також є процесом
Фрактальний	Дозволяє враховувати процеси самоорганізації і розвитку потенціалу підприємства, як економічної системи, при цьому фрактальність досліджується із двох взаємозв'язаних позицій: фрактальність процесів і фрактальність систем

Для підтримання рівноважного стану базових елементів організації та успішного розвитку підприємств аграрної сфери необхідно впроваджувати та реалізувати адаптивні механізми управління, що передбачають реалізацію конкретного типу стратегічних змін. Важливим чинником, що впливає на особливості процесу управління стратегічним потенціалом, є стадії життєвого циклу підприємства. Загальні положення пріоритетних програм розвитку стратегічного потенціалу підприємств аграрної сфери залежно від стадій їх життєвого циклу подані у табл. 2.

Характеристика стадій життєвого циклу підприємств аграрної сфери та відповідних програм розвитку [3, с. 205-208]

Стадія життєвого циклу	Можливі програми розвитку	Цілі програми
1	2	3
Стадія прогресії – період відновлення, істотного поліпшення діяльності підприємства. Спостерігається збільшення ресурсів і можливостей, розвиток потенціалу. У цій ситуації важливо забезпечувати всі необхідні умови для нарощування обсягу виробництва та досягнення стадії процвітання, що можливо за допомогою активної інвестиційно-інноваційної діяльності, раціональних маркетингових та організаційно-управлінських рішень	Активного розвитку	Збільшення обсягу виробництва і реалізації, розширення існуючих та пошук нових ринків збуту, удосконалення, модернізація продукції
	Поступового розвитку	Утримання існуючих темпів зростання, що має на меті поступовий перехід на стадію процвітання після певного «підготовчого періоду», нарощування виробничих потужностей, ресурсів для активної інвестиційно-інноваційної діяльності
Стадія процвітання – потенціал формується в умовах процвітання суб'єкта господарювання, характерна достатність необхідних ресурсів і можливостей для їх нарощування та розвитку	Помірного зростання	Перехід на пік розвитку, однак з урахуванням та поступовою підготовкою до перспектив цієї стадії циклу. Розширення ринків збуту, підвищення інноваційної активності, удосконалення продукції та сервісу, диверсифікація напрямів діяльності
	Стрімкого зростання	Високі темпи збільшення обсягу виробництва та реалізації, нарощування прибутку, розширення ринків збуту з існуючою продукцією
Пік розвитку – високий або навіть еталонний рівень потенціалу підприємства на цій стадії життєвого циклу обумовлений наявністю достатньої кількості всіх необхідних видів ресурсів, високими темпами розвитку діяльності суб'єкта господарювання. Однак, ураховуючи особливості циклічного характеру розвитку економічних процесів, кожне підприємство, перебуваючи на «вершині слави», повинне передбачати в недалекому або більш тривалому часі настання фази рецесії (економічного спаду) і вживати відповідних заходів для уникнення або пом'якшення можливої кризи	Максимізація доходу в короткій перспективі	Максимальне використання всіх переваг фактичного становища, отримання максимального можливого прибутку. Така програма розвитку в найближчому майбутньому передбачає реорганізацію або ліквідацію підприємства
	Утримання позицій	Запобігання різкому спаду у майбутньому, утримання максимально вигідних позицій після закінчення стадії піку розвитку

1	2	3
Стадія рецесії – погіршення загального стану підприємства на стадії рецесії призводить до значного зниження рівня потенціалу, негативно впливає на процеси його формування та розвитку. У таких умовах особливої актуальності набуває ефективне використання існуючих ресурсів і можливостей підприємства, реалізація санаційних заходів для максимально швидкого відновлення колишніх темпів розвитку та уникнення переходу в стан депресії	Оздоровлення	Нарощування обсягів виробництва і реалізації продукції, збільшення розмірів прибутку, орієнтація на відновлення темпів розвитку підприємства
	Мінімізація витрат	Економія ресурсів, утримування фактичних темпів зростання обсягів виробництва та реалізація продукції. Накопичення ресурсів для активних антикризових заходів у майбутньому
Стадія депресії – метою підприємства на цій стадії є вихід із кризового стану і уникнення можливого банкрутства. Рівень потенціалу в такій ситуації стає критичним, і метою менеджерів є максимально ефективно та раціональне використання наявних можливостей суб'єкта господарювання	Антикризова	Підтримання життєздатності суб'єкта господарювання, поступовий вихід із кризового стану. Забезпечення виробничої діяльності хоча б на мінімальному рівні та проведення антикризових явищ
	Скорочення діяльності	Застосовується, коли бізнес вважається безперспективним, і керівництво планує здійснити його реорганізацію
Пік занепаду (депресії) – стан підприємства, який вимагає максимальних зусиль з боку управлінського апарату, щоб не допустити банкрутства та повної ліквідації. Необхідним завданням стає збереження виробничих потужностей суб'єкта господарювання хоча б на мінімальному рівні, пошук раціональних шляхів виходу із ситуації, що склалася, залучення для цього кредитних та інвестиційних коштів	Санація	Пошук шляхів запобігання банкрутству підприємства, відновлення прибутковості діяльності
	Ліквідування	Ліквідація або реорганізація підприємства із максимальною вигодою для власників

Знаходячись у критичній точці, будь-який суб'єкт господарювання прагнучим покращити свій фінансово-економічний стан, досягти нового рівня розвитку, збільшити рівень прибутковості та перейти на більш вигідну стадію життєвого циклу. Однак цілі підприємства у фактичних умовах

господарювання можуть варіювати залежно від агресивності зовнішнього середовища та внутрішньої гнучкості організації. У табл. 2 наведено орієнтовні програми розвитку підприємства на кожній стадії життєвого циклу. При цьому на кожній із них виокремлено програми двох груп: стратегічного розвитку та програму діяльності. До першої групи належать більш далекоглядні програми, розраховані на довгострокову перспективу, вони мають на меті розвиток існуючих напрямів діяльності підприємства в майбутньому, розширення ринків збуту та завоювання лідерства у фактичній сфері господарювання. Програми другої групи розраховані на більш коротку перспективу, їх мета – максимізація доходів у фактичних умовах господарювання. Вибір тієї чи іншої програми розвитку залежить від стадії життєвого циклу підприємств аграрної сфери, наявності резервів потенціалу та спроможності їх оперативно активізувати.

Таким чином, постійні зміни зовнішнього середовища викликають необхідність розроблення механізмів управління, які давали б можливість визначати та активізувати резерви пасивного потенціалу для успішної реалізації програм стратегічного розвитку підприємств аграрної сфери.

Список використаних джерел:

1. Григораш О.В. Концептуальний підхід до управління економічним потенціалом торговельних підприємств. Економіка і організація управління. 2012. № 2(12). С. 105-112.

2. Кирпиченко К.С. Аналіз основних принципів і методів управління підприємством. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2011. № 36. С. 345-347.

3. Маслак О.І., Безручко О.О. Управління економічним потенціалом підприємства на різних стадіях його життєвого циклу. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2014. №1. С. 201-212.

**ДО ПИТАННЯ ГРАДАЦІЇ РІВНІВ УРОЖАЙНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР**

Пармаклі Д.М., доктор хабілітат економічних наук, професор.

Комратський державний університет,

Республіка Молдова

Сорока Л.М., кандидат економічних наук, доцент.

Ізмаїльський державний гуманітарний університет,

Одеська область, Україна

У рослинництві важливою умовою забезпечення високої ефективності виробництва є отримання високих показників урожайності продукції, що вирощується, тобто більш повне використання потенціалу продуктивності землі та біологічного потенціалу рослин. Проте, самі показники виходу продукції з одиниці площі безпосередньо не характеризують стан господарювання на землі. У цьому сенсі цілком затребуваною представляється науково обґрунтована оцінка показників урожайності сільськогосподарських культур, кожен рівень якої вказував би на ту або іншу зону ефективності виробництва і реалізації, здатну забезпечити просте і/або розширене відтворення.

У рамках операційного аналізу виявляють так звану точку беззбитковості, тобто той рівень урожайності, при якому виручка від реалізації продукції дорівнює загальним витратам. Якщо фактична врожайність нижча мінімальної, то виробництво стає нерентабельним, реалізація продукції приносить збитки.

Мінімальну врожайність (q_{min}) можна визначити за формулою:

$$q_{min} = \frac{FC}{p - AVC}, \text{ ц/га} \quad (1)$$

де: FC – умовно-постійні витрати із розрахунку на 1 га посівів, лей;

AVC – змінні витрати з розрахунку на одиницю продукції, лей/ц;

p – ціна реалізації продукції, лей/ц.

У точці беззбитковості підприємство покриває усі свої витрати, але при цьому ще не отримує прибутку. Після досягнення точки беззбитковості, підприємство з кожною подальшою одиницею продукції починає отримувати прибуток.

Відомо, що для забезпечення необхідного рівня рентабельності реалізованої продукції слід забезпечити урожайність не нижче [1, с. 232]:

$$q_{\text{опт}} = \frac{(1+R)FC}{p-(1+R)AVC}, \text{ ц/га} \quad (2)$$

де: R – коефіцієнт рентабельності реалізованої продукції.

Згідно з проведеними дослідженнями, в умовах південної зони Республіки Молдова і Придунайської низовини України, при структурі оброблюваних культур, що склалася, мінімальний рівень рентабельності реалізації продукції рослинництва, необхідний для ведення простого відтворення складає 20,5%, а розширеного відтворення – 35% [2, с. 150].

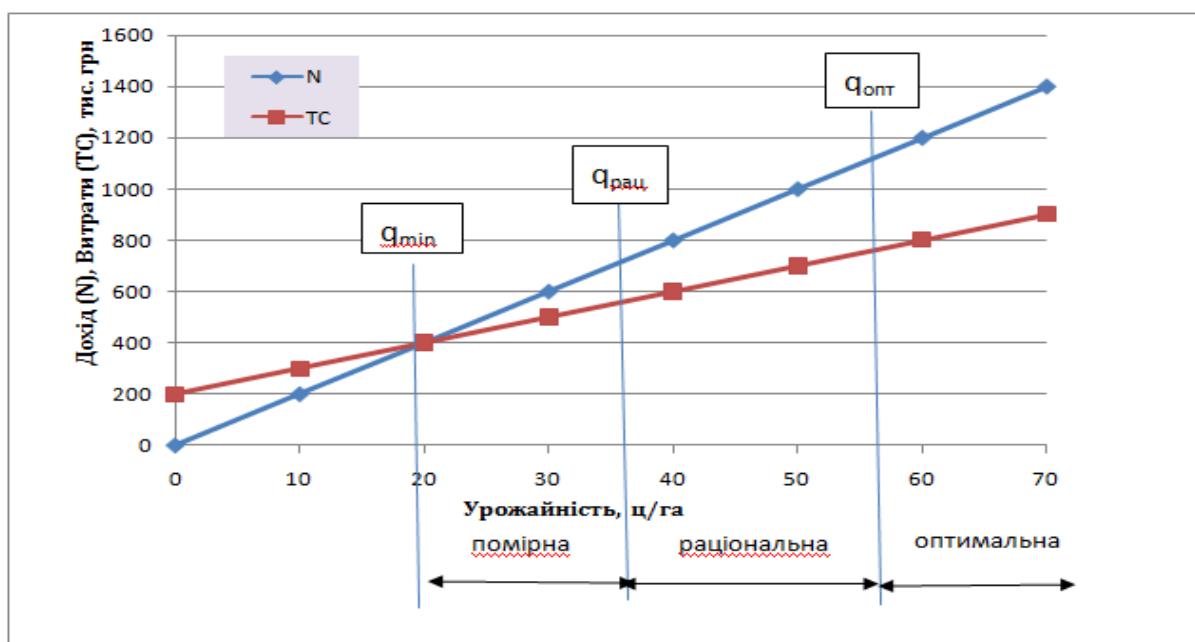
Отже, відповідно до формули 2 раціональна ($q_{\text{рац}}$) і оптимальна ($q_{\text{опт}}$) врожайності забезпечують заданий рівень рентабельності продукції. Для розрахунку їх значень можна скористатися наступними рівняннями:

$$q_{\text{рац}} = \frac{1,205FC}{p-1,205AVC}, \text{ ц/га} \quad (3)$$

$$q_{\text{опт}} = \frac{1,35FC}{p-1,35AVC}, \text{ ц/га} \quad (4)$$

Значення вказаних рівнів урожайності представимо на графіку (рис.1).

Зону врожайності, обмеженою показниками $q_{\text{мін}}$ і $q_{\text{рац}}$, назвемо зоною помірної продуктивності полів. Зона між $q_{\text{рац}}$ і $q_{\text{опт}}$ відповідає показникам раціональних значень урожайності, а зону, в якій продуктивність землі перевищує $q_{\text{опт}}$, вважаємо зоною оптимальної врожайності. У зоні помірної врожайності підприємство отримує прибуток, необхідний для підтримки помірною відтворення, здатного уникати збитки і забезпечувати незначну рентабельність товарної продукції. У зоні раціональної врожайності підприємство досягає рентабельності реалізованої продукції вище за рівень, що забезпечує «саморозвиток» підприємства, об'єми отриманого прибутку дозволяють вести активне просте відтворення.

Рис.1. Показники різних рівнів урожайності культур

Джерело: розробка авторів

У зоні оптимальної врожайності підприємство може вести розширене відтворення. Справедливість вищевикладеного покажемо на прикладах ТОВ «Агро-Албота» Тараклійського району Республіки Молдова та рибоаграрного багатопрофільного кооперативу (РАМК) «Ново-Некрасівський» Ізмаїльського району Одеської області України за 2020 роки (табл. 1).

Таблиця 1

Показники реалізації продукції основних культур у ТОВ «Агро-Албота» і РАМК «Ново-Некрасівський» за 2020 рік

Показники	Пшениця	Ячмінь	Соняшник
ТОВ «Агро-Албота»			
Постійні витрати, лей/га (FC)	1658	1342	1884
Ціна, лей/ц (p)	321,4	285,8	795,4
Питомі змінні витрати, лей/ц (AVC)	192,3	184,1	474,4
РАМК «Ново-Некрасівський»			
Постійні витрати, грн/га (FC)	1270	467	1432
Ціна, грн/ц (p)	428,8	350,5	1056,1
Питомі змінні витрати, грн/ц (AVC)	338,6	277,7	611,1

Джерело: данні бухгалтерського обліку підприємств

Застосовуючи формули 1, 3 і 4, визначимо показники мінімальної, раціональної і оптимальної врожайності при виробництві продукції основних

сільськогосподарських культур у досліджуваних об'єктах господарювання. Результати розрахунків зведемо в табл. 2.

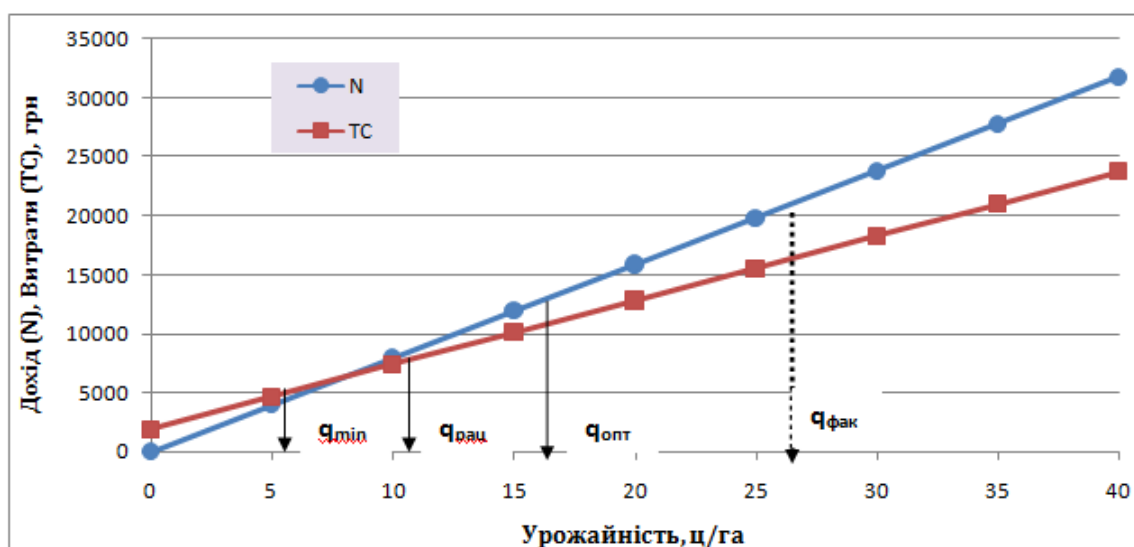
Таблиця 2

**Показники різних видів урожайності основних культур у
ТОВ «Агро-Албота» і РАМК «Ново-Некрасівський» за 2020 рік (ц/га)**

Показники урожайності	Пшениця	Ячмінь	Соняшник
ТОВ «Агро-Албота»			
Мінімальна ($q_{\min}$)	12,8	13,2	5,9
Раціональна ($q_{\text{рац}}$)	22,3	25,3	10,1
Оптимальна ($q_{\text{опт}}$)	36,2	48,6	16,4
Фактична ($q_{\text{факт}}$)	55,7	47,1	27,3
Оцінка фактичної врожайності	оптимальна	раціональна	оптимальна
РАМК «Ново-Некрасівський»			
Мінімальна ($q_{\min}$)	14,1	6,4	3,1
Раціональна ($q_{\text{рац}}$)	73,6	35,4	5,4
Оптимальна ($q_{\text{опт}}$)	...	...	8,4
Фактична ($q_{\text{факт}}$)	24,2	11,1	16,1
Оцінка фактичної врожайності	раціональна	раціональна	оптимальна

Джерело: розраховано за даними таблиці 1.

Для більшої наочності представимо отримані результати розрахунків урожайності соняшнику в ТОВ «Агро-Албота» на рис. 2. (стрілки в пунктирному варіанті показують фактичну врожайність).

Рис.2. Показники різних видів урожайності вирощування соняшнику у ТОВ «Агро-Албота»

Джерело: виконано за даними таблиці 2

Виконані розрахунки дозволяють відмітити, що у ТОВ «Агро-Албота» лише виробництво і реалізація пшениці і соняшнику в змозі забезпечити розширене відтворення, у РАМК «Ново-Некрасівський» – лише соняшнику.

Методика градації рівнів урожайності сільськогосподарських культур, що представлена в статті відрізняється простотою і доступністю в застосуванні. Вона виявиться корисною як практикуючим фахівцям економічного профілю, так і студентам закладів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Пармакли Д.М., Тодорич Л.П., Дудогло.Т.Д., Яниогло А.И. Эффективность землепользования: теория, методика, практика: монография. Комрат: Б. и., 2015 (Тірогр. «Centrografic»). -274 с.

2. Пармакли Д., Тодорич Л. Проблемы экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий Республики Молдова: монография. Комрат.: Б.и.,2013 (Тірогр. «Centrifrafic»). 207с.

УДК 338.45.01

ПРОЦЕСИ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Баган Н. В., аспірант кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія

Економічний розвиток будь-якої країни залежить від наявності на ринку конкурентоздатних підприємств. В сучасних умовах ключовою ланкою у створенні добробуту населення і держави стають підприємства малі та великі, не залежно від того яку форму власності вони мають приватну чи державну. Для успішного функціонування аграрного підприємства вирішальне значення має наявність в його розпорядженні певної сукупності тих чи інших ресурсів, управляючи якими суб'єкт господарювання досягає поставлених цілей та отримує прибуток. Ресурси підприємства є важливою частиною виробничого

процесу, оскільки без їх використання будь-яка діяльність стає неможливою. Нові вимоги диктуються насамперед обмеженістю ресурсів та доступом до них підприємств. Виникає необхідність у впровадженні заходів щодо заощадження енергії та ресурсів для подальшого ефективного функціонування. Саме тому в сучасний період є актуальними стратегії ресурсозбереження та ефективного використання, які потребують постійного дослідження та вдосконалення.

Проблема українських підприємств, а особливо аграрних полягає у тому, що сьогодні більшість з них функціонує за принципом витратного, а не ресурсозберігаючого методу. Інша проблема полягає в тому, що підприємці ресурсами зазвичай вважають лише грошові кошти, тобто фінансові ресурси, забуваючи що це тільки один з ресурсів, яким потрібно управляти на підприємстві, а фінансові показники діяльності лише відображають стан підприємства, рівень керованості ресурсами і їх поліпшення. Ресурси підприємства – це вся сукупність цінностей, якими оперує підприємство: люди, машини, матеріали, інструменти, і звичайно гроші [1].

Оскільки ресурси є основними елементами виробничого потенціалу, що використовуються для досягнення конкретних цілей економічного розвитку то ресурсозбереження доречно розглядати як комплексне використання всіх економічних ресурсів на кожному етапі виробництва. Слід враховувати, що економія ресурсів можлива лише за умови вдосконалення техніки, технологій, організації праці і виробництва, тобто при наявності відповідного рівня моральної і матеріальної зацікавленості як працівників так і менеджерів, підвищення їх відповідальності за результати своєї праці.

У сучасному аграрному підприємстві розрізняють: виробничі, фінансові, трудові, матеріальні, енергетичні та інформаційні ресурси. Загальними їх ознаками є потенційна можливість участі у виробничому процесі та відносна обмеженість при даному рівні і темпах економічного розвитку. Обмеженість ресурсів створює певне протиріччя між можливостями і інтересами аграрного підприємства, що вирішується пошуком резервів поліпшення використання ресурсів. Підвищення ефективності використання ресурсів стає однією з

найважливіших глобальних проблем сучасного аграрного підприємства, яку можливо вирішити шляхом ресурсозбереження та енергозбереження [3].

Рис. 1. Система ефективного ресурсозбереження аграрного підприємства [3]

Отже, формування системи ефективного ресурсозбереження в аграрних підприємствах має за мету створити якісно нову систему показників ефективності господарчої діяльності за рівнем екологічності, безвідходності і ресурсомісткості виробництва та сформуванню системи економічної

зацікавленості у економії ресурсів, поширенні використання вторинних ресурсів, оздоровленні довкілля і сприянні впровадженню досягнень НТП.

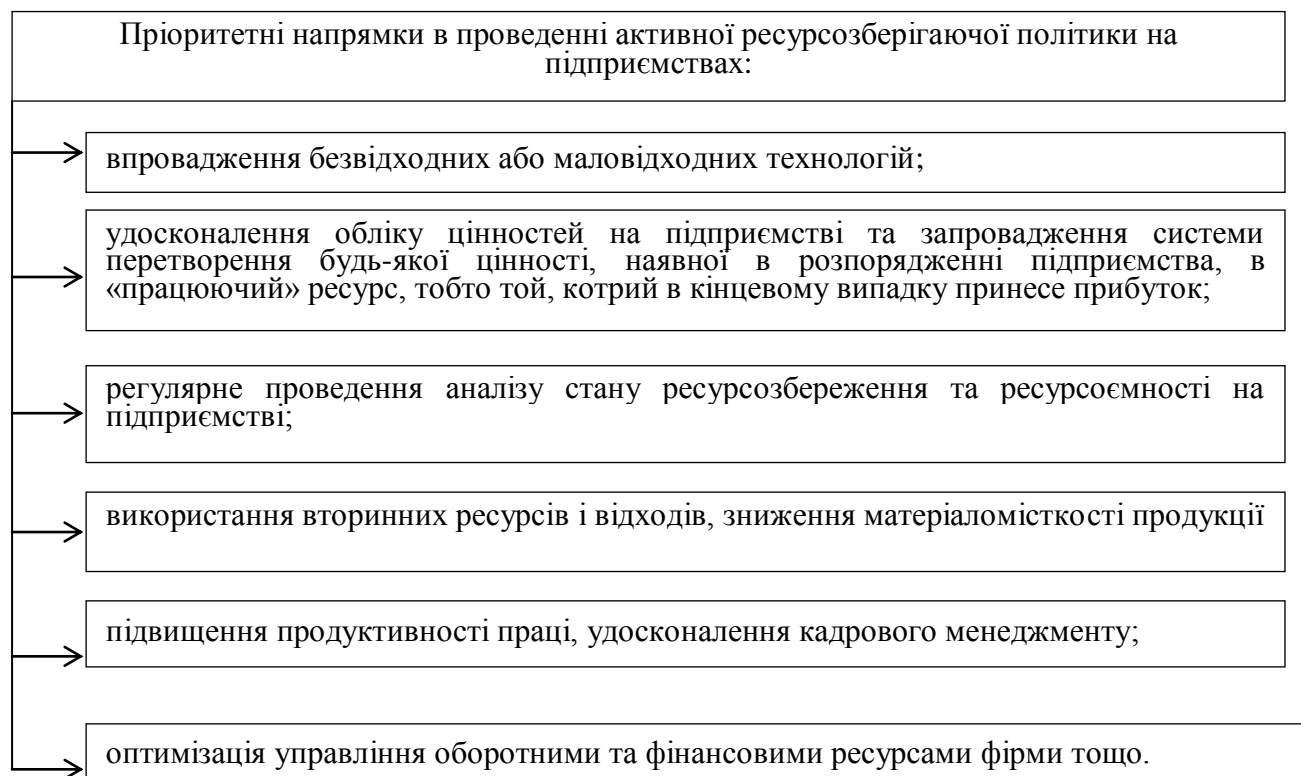
В процесі розробки та впровадження заходів щодо заощадження ресурсів необхідно враховувати доцільність їх використання. Тобто економія на заробітній платі працівників не сприятиме підвищенню ефективності їх праці, а заміна якісного матеріалу на неякісний, низької вартості приведе до скорочення попиту, втрати конкурентоспроможності товарів та послуг на ринку. Таким чином, ресурсозбереження слід розглядати як комплекс заходів, які досліджують не тільки матеріальні скорочення використання ресурсів, а й подальший розвиток підприємства, його стратегічну спрямованість та вплив впроваджених заходів на перспективи подальшої діяльності.

У цьому контексті основними заходами ресурсозбереження мають стати, насамперед, зниження енерго- і матеріаломісткості продукції, ліквідація втрат сировини та енергії, використання технологій та матеріалів для підвищення якості продукції, розширення використання вторинних ресурсів у господарському обігу.

З економічної точки зору, ресурсозбереження на рівні підприємства варто розглядати з позиції витрат всіх видів ресурсів на виробництво одиниці продукції, що визначає, скільки сировини і матеріалів міститься у собівартості одиниці продукції. Тому за рахунок ресурсозбереження на підприємстві досягаються ефекти: збільшення випуску продукції при зменшенні витрат на матеріальні ресурси; зниження собівартості виробленої продукції за рахунок зниження питомої ваги сировини і матеріалів; максимальне використання виробничих потужностей і підвищення продуктивності праці; зменшення капітальних вкладень; покращення екологічного стану навколишнього середовища [2].

Управління ресурсозбереженням в галузі реального сектору включає комплекс економічних, екологічних, соціальних, науково-виробничих методів та інструментів, що спрямовані на раціональне використання ресурсів та забезпечують підвищення рівня використання ресурсів за рахунок усунення

причин нераціонального використання мінерально-сировинної бази. Процес управління враховує синергетичний ефект, що утворюється за рахунок об'єднання економічних, технологічних, екологічних, соціальних та науково-виробничих компонентів ресурсозбереження.

Рис 2. Пріоритетні напрямки в проведенні активної ресурсозберігаючої політики на підприємствах

Джерело: узагальнено автором

Отже, ми пропонуємо розглядати ресурсозбереження як метод управління підприємством, орієнтований на впровадження ресурсозберігаючих технологій, прийняття ефективних управлінських рішень стосовно ресурсозбереження, а також постійному вдосконаленні знань і професійних навичок відповідних управлінців. Керівники аграрних підприємств мають зрозуміти, що ресурсозбереження є виправданою необхідністю, котра допоможе їм раціоналізувати використання наявних благ та підвищити їх конкурентні переваги на ринку, а отже й визначити зростання показників рентабельності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Єршова О. О. Ресурсозбереження як альтернативний спосіб господарювання на підприємствах АПК. Ефективна економіка. 2013. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1971> (дата звернення: 05.04.2021 р.).
2. Карпуніна М. С. Методичні підходи до реалізації механізму ресурсозбереження. Причорноморські економічні студії. 2016. № 6. URL: <http://www.bses.in.ua/journals/2016/6-2016/44.pdf>. (дата звернення: 07.04.2021 р.).
3. Вітка Н. Є. Процеси ресурсозбереження промислових підприємств в сучасних умовах. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2015. № 2(12). С. 144-149.
4. Педько І. А., Петрищенко Н. А., Мартинюк Д. Ю. Ресурсозбереження на виробничих підприємствах. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. № 11. URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/99.pdf> (дата звернення: 06.04.2021 р.).

УДК 339.13.017

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ІМІДЖУ

Світлична А. В., к.е.н., доцент кафедри підприємництва і права, доцент

Басюк Т. С., здобувач вищої освіти СВО Магістр

Спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність,

Полтавська державна аграрна академія

Уміння управляти формуванням іміджу є досить актуальним. Підприємства зацікавлені у формуванні візуалізації починають займатись цим з початку створення, адже змінювати сформований імідж складніше. Потрібно спершу розробити методику управління іміджем підприємства, а потім вносити певні корективи за необхідності. Імідж-стратегія формується на основі корпоративної стратегії та цілей. Потрібно визначити основні шляхи реалізації імідж-стратегії.

Ділова репутація – це важливий нематеріальних активів підприємства. Вона формується на основі застосування онлан та офлайн заходів. Це сукупність підтвердженої інформації про юридичну або фізичну особу на підставі якої можливо зробити висновок про її управлінські, професійні та інші здібності, а також про її порядність та відповідність діяльності вимогам чинного закону України «Про інформацію» [4]. Базовими елементами репутації, що комплексно визначають діяльність бізнесу є гудвіл та імідж. Гудвіл включає грошову дефініцію ділової репутації підприємства, а імідж – здатність компанії емоційно приваблювати.

У фаховій літературі є значна кількість трактувань поняття «імідж». Сучасні психологічні довідники тлумачать «імідж» як «...створений у масовій свідомості, емоційно забарвлений стереотипний образ конкретного об'єкта». В такому образі поєднані просторова організація, реальна структура і часова динаміка відображуваного явища. За формою він може бути чуттєвим, раціональним. Формування образу може бути активним, включати процедуру аналізу та синтезу. Такі характеристики застосовують до «іміджу». За дослідженнями О. Перелігіної, варто трактувати імідж як різновид образу, причому саме такий, праобразом якого виступає не будь-яке явище, а суб'єкт. Суб'єктом же може виступати організація, трудовий колектив [5, с. 223]. Л. Е. Орбан-Лембрик вважає, що імідж (від англ. Image – образ) – це враження, яке організація та її працівники справляють на людей і яке фіксується в їхній свідомості у формі певних емоційно забарвлених стереотипних уявлень (думках, судженнях про них) [3, с. 543].

Імідж і репутація компанії багато в чому визначають успішність її життєдіяльності. Незважаючи на схожість визначень, вони мають ряд відмінностей. Так, імідж, це більш поверхневе поняття, яке швидко створюється і легко коригується за допомогою інформаційного простору та ЗМІ. Наприклад, запущена рекламна кампанія може створити імідж надійного забудовника. У той час як репутація формується роками, переважно, за допомогою особистого контакту і важче коригується. Тому цінність репутації

компанії вище, і збереження доброї слави є стратегічним завданням організації [1]. Знайомство з компанією починається з різних візуальних і вербальних ознак, за якими люди можуть ідентифікувати підприємство та які становлять суть її корпоративної індивідуальності. Раніше це була рекламна поліграфія, фірмовий одяг, фірмовий конверт, корпоративні візитки, фірмовий бланк, форма для фіксованого повідомлення – все те, що прийнято називати фірмовим стилем компанії. З урахуванням же того, що, на разі, клієнт про підприємство дізнається дуже часто з мережі Інтернет, на перше місце стали виходити такі ознаки, як логотип, слоган, дизайн корпоративного web-сайту [1].

Тому, для результативного комерційного ефекту необхідно проводити активну інформативну політику в Інтернеті, формувати позитивний імідж і досконалу репутацію для цільової аудиторії. Управління формуванням іміджем та діловою репутацією в мережі Інтернет включає комплекс заходів:

запобігання псуванню іміджу, розповсюдженню недостовірної інформації та посягання на конференційну інформацію та ділову репутацію клієнта. В Конституції України (ст. 23) закріплено, що право на недоторканність ділової репутації належить як фізичній так і юридичній особі [2];

проведення моніторингу інформації в мережі Інтернет, засобах масової інформації та інших веб-ресурсах;

аналіз та редагування результатів видачі пошуковими системами за введеними запитом та ключовими словами, що безпосередньо пов'язані з іміджем та репутацією; аудит та оперативна обробка контенту на достовірність; вжиття заходів технічного, процесуального та юридичного характеру відповідно до узгодженого з замовником плану заходів (підприємством) для відновлення чи покращення його іміджу та репутації.

Отже, формування позитивного образу підприємства серед користувачів – це постійний процес, який базується на цілях і сфері діяльності компанії, а також особливостях і перевагах цільової аудиторії. Після формування репутації її потрібно постійно підтримувати.

Список використаних джерел

1. Імідж і репутація компанії. Веб-сайт: *Digital Marketing Agency*. URL: <https://destudio.com.ua/imidzh-i-reputatsiia-kompanii> (дата звернення: 23.03.2021).
2. Конституція України. Верховна Рада України. Офіц. вид. К. : Парлам. вид-во, 2014. 103 с.
3. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління : посібник. К. : Академвидав, 2003. 568с.
4. Управління іміджем в Інтернеті та захист ділової репутації. Веб-сайт: *Genesis. Law firm*. URL: https://genesis-legal.com/portfolio/reputation_management (дата звернення: 25.03.2021).
5. Перелигіна Е. Б. Психологія іміджу.Х: Аспект-пресс, 2012. 250 с.

УДК 334.722.8

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

*Богма О. С., д.е.н., доцент,
професор кафедри економіки та фінансів підприємства, Київський
національний торговельно-економічний університет*

Стійкий та стабільний розвиток вітчизняних підприємств як запорука фінансової стабільності України сьогодні зумовлює необхідність вирішення проблеми нестачі й неефективності використання фінансових ресурсів [1, 2].

Вирішення проблем в галузі удосконалення формування й використання фінансових ресурсів пов'язано з організацією ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства, яке в ринкових умовах господарювання розглядається науковцями в якості основного інструменту підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

Відзначимо, що в практиці економічних досліджень у більшості випадків застосовується системний підхід, в основі якого покладено вивчення явищ та процесів у вигляді єдиної системи, що зумовлює доцільність приділення уваги розгляду системи управління фінансовими ресурсами підприємства.

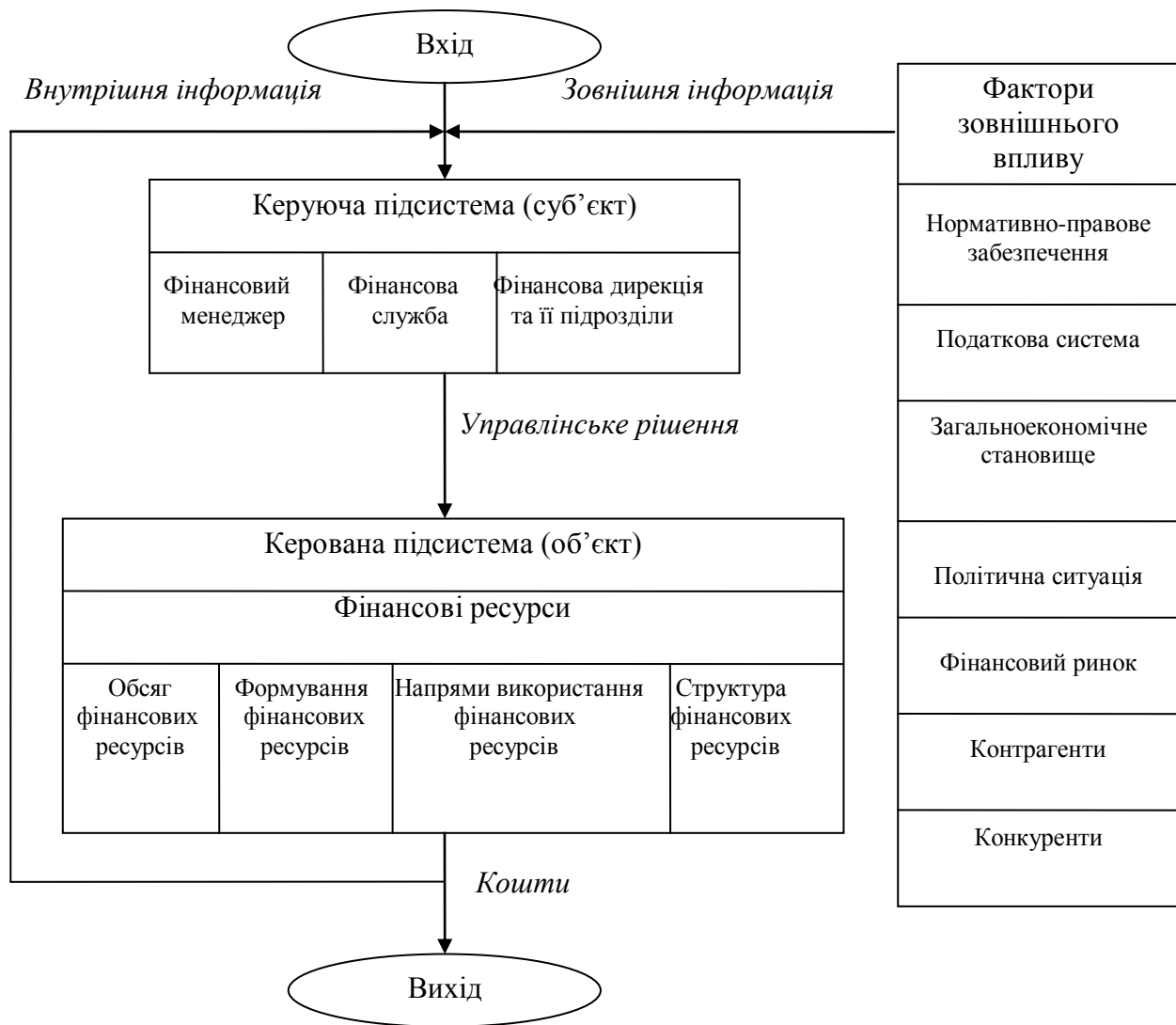
Відповідно, під системою управління фінансовими ресурсами підприємства доцільно розглядати частину загальної системи управління підприємством, яка в свою чергу складається з двох елементів (підсистем): керованої підсистеми, або об'єкта управління та керуючої підсистеми, або суб'єкта управління [3].

Схематично систему управління фінансовими ресурсами підприємства схематично зображено на рис. 1.

Щоб ефективно виконувати покладені на неї функції, система управління фінансовими ресурсами підприємства має відповідати наступним вимогам: наявність причинно-наслідкових зв'язків між її окремими складовими; динамічність, спроможність до якісних змін і трансформації з метою пристосування до зміни зовнішніх умов; є можливість трансформації перебігу економічних процесів підприємства на основі впливу на визначені параметри.

Задоволення цих вимог здійснюється на основі визначення системних об'єктів, їх властивостей та зв'язків, що виникають між ними. Системними об'єктами є вхід, процес, вихід, зворотній зв'язок та обмеження. У системі управління фінансовими ресурсами підприємства вхід – це величина та структура фінансових ресурсів, що були сформовані з метою їх використання в процесі діяльності підприємства. Виходом буде залишкова величина та структура фінансових ресурсів на кінець системного циклу. Зв'язок забезпечує узгодження входу та виходу процесу [4, 5].

В ході перебігу основного процесу відбувається зміна (перетворення) входу системи у її вихід. Це діяльність суб'єкту управління, що забезпечує функціонування фінансових ресурсів. Зворотній зв'язок виявляється у роботі пов'язаній з прийнятим управлінським рішенням, його метою є зближення виходу та моделі виходу [1, 6, 7].

Рис. 1. Система управління фінансовими ресурсами підприємства

Джерело: складено з урахуванням [1; 6]

Об'єктом системи управління фінансовими ресурсами підприємства (керованої підсистеми) є фінансові ресурси підприємства, їх обсяг та структура, складові формування і напрями використання [8].

Суб'єктом системи, тобто керуючою підсистемою є відповідні працівники підприємства (фінансовий менеджер, фінансовий відділ чи фінансовий директорат), які на основі різноманітних форм та методів управлінського впливу забезпечує ефективну життєдіяльність об'єкту (керованої підсистеми).

Список використаних джерел

1. Погріщук Г.Б., Руденко В.В. Управління фінансовими ресурсами підприємств в ринкових умовах. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2014. Вип. 5. Ч. 4. С. 107–110.
2. Ніценко В.С. Фінансово-кредитний механізм фінансування діяльності агрохолдингів. *Науковий вісник Чернівецького національного університету: Збірник наукових праць. Економіка*. Вип. 669-671. 2013. С. 135-143.
3. Ніценко В., Чернега І. Роль іноземного капіталу в розвиток банківського сектору економіки. *Теоретико-методологічні і науково-практичні засади інвестиційного, фінансового та облікового забезпечення розвитку економіки*: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 15-16 листопада 2011 р., ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський. Ч. 1. Тернопіль: Крок, 2011. С. 320-324.
4. Степанюк Н.А. Ефективність застосування принципів фінансового менеджменту в управлінні підприємством. URL: irbis-nbuv.gov.ua.
5. Ніценко В.С. Сучасний стан закупівлі сільськогосподарської техніки за джерелами її фінансування. *Аграрний вісник Причорномор'я*. 2007. № 37. С. 218-221.
6. Шкробот М.В. Сутність та основи функціонування системи управління фінансовими ресурсами підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 3. Т. 2. С. 236-240.
7. Ніценко В.С. Особливості розвитку фінансового забезпечення функціонування агрохолдингів. *Матеріали VI Міжнарод. наук.-практ. конф. «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин»*, 17-18 травня 2012 р. Умань: Видавець «Сочінський», 2012. С. 30-32.
8. Ніценко В.С., Кузьменко Є.С. Тенденції розвитку банківської мережі в Україні. *Фінансовий простір*. 2013. № 1 (9). С. 50-56.

ХЛІБОПЕКАРСЬКА ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В'ялець О. В., к.е.н., доцент,

*Інститут післядипломної освіти Національного університету харчових
технологій м. Київ*

Хліб і хлібобулочні вироби є традиційними продуктами споживання, які входять в споживчий кошик населення України. Можна з впевненістю сказати, що продукція хлібопекарського виробництва є індикатором, який відтворює культуру споживання. Ринок хлібобулочних виробів розвивається динамічно. Він має найбільшу регіональну охопленість – хлібопекарські підприємства розташовані майже рівномірно в усіх областях України [1].

Основними виробниками продукції хлібопекарської промисловості України, які володіють значною часткою ринку є: ПрАТ «Київхліб» (до складу входять дев'ять виробничих майданчиків у Києві та Київській області); ТОВ «Хлібні інвестиції» (об'єднує в своєму складі п'ять хлібокомбінатів в Київській, Івано-Франківській, Житомирській та Волинській областях); низка підприємств-виробників хлібобулочних та кондитерських виробів Дніпропетровської, Миколаївської, Черкаської та Чернігівської областей України, об'єднаних під торговою маркою «Формула смаку»; ТОВ «Кулінічі» (до складу компанії входять десять спеціалізованих хлібопекарських комплексів в Харківській, Київській, Полтавській областях); ПрАТ «Концерн Хлібпром» (в структуру компанії входять п'ять переробних підприємств у Львівській та Вінницькій областях), група компаній «Хлібодар», яка трансформована в HD-group (компанія активно розвиває хлібобулочний кластер, який представлений підприємствами в Запоріжжі, Дніпрі, Херсоні та Чернівцях) та інші.

Несприятливі зміни на світових ринках та негативні тенденції в економіці України відобразилися і на основних показниках діяльності хлібопекарської галузі [2, 3, 4, 5]. Так, за даними міністерства статистики, обсяги виробництва хліба і хлібобулочних виробів в Україні за період 2015-2019 роки знизились з 1,2 млн. тон (у 2015 році) до 0,85 млн. тон (у 2019 році), хоча у вартісному вираженні під впливом росту цін на продукцію, обсяги виробництва зросли (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Обсяги виробництва хліба, хлібобулочних і борошняних виробів за період 2015-2019 роки, млн. грн. без ПДВ та акцизу

Обсяги виробництва хліба, хлібобулочних і борошняних виробів	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання	13176,8	14917,2	17098,5	18840,5	20898,1
Виробництво сухарів і сухого печива; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання	10921,5	11692,9	12939,8	14096,4	15363,1
Виробництво макаронних виробів та подібних борошняних виробів	697,2	696,9	660,3	796,8	1282,7
Разом	24795,5	27307,0	30698,6	33733,7	37543,9

При цьому виробництво хлібної продукції дрібними пекарнями, які працюють по спрощеній системі оподаткування, пекарнями торгівельних мереж не обліковується державними органами статистики.

На скорочення обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів вплинули наступні фактори [6, 7]:

- збільшення кількості дрібних пекарень;
- ріст виробництва хліба в роздрібних мережах;
- збільшення імпорту заморожених напівфабрикатів хліба;
- швидкий розвиток фастфуду і стріт-фуду;
- зміна культури споживання і ставлення до хліба.

Згідно з класичною моделлю М. Портера конкурентне середовище формується під впливом таких конкурентних сил як: суперництво між конкуруючими продавцями однієї галузі; конкуренція з боку товарів-замінників, що виробляються іншими галузями; загроза входу в галузь нових конкурентів; економічні можливості та купівельна спроможність покупців; економічні можливості та рівень впливу постачальників ключових ресурсів [8, с.38].

Процеси глобалізації та реформування в агропромисловому комплексі зумовили розширення асортименту хлібопекарської продукції. Змінилась структура споживання хлібобулочних виробів. Скорочується споживання масових сортів хліба. Водночас зростає споживання хліба в преміум сегменті. Останнім часом в зв'язку з актуалізацією концепції здорового способу життя, яка зокрема передбачає споживання дієтичних сортів хліба, більшу популярність набуває хліб, виготовлений із цільного зерна, хліб з різними корисними добавками, білковий, бездріжджовий хліб. Перспективним напрямом є випуск замороженої продукції в сегменті хлібобулочних виробів (недопеченої або напівфабрикатної продукції, замороженого хліба для допикання вдома тощо). Тому найбільші конкурентні переваги матимуть ті підприємства, які зможуть швидко змінювати асортимент своєї продукції, гнучко підлаштовуючись під мінливі запити споживача.

Основними трендами, характерними для хлібопекарського ринку стають: орієнтування на здоровий асортимент; турбота про оточуюче середовище; снєкізація.

Список використаних джерел:

1. Сичевський М.П. Харчова промисловість у системі продовольчої безпеки держави. К.: Аграр. Наука, 2017. 56 с.
2. Nitsenko V., Zakharchenko O. Operation of Multinational Corporation's (MNC) In The Global Agricultural Market. *International Scientific Journal "Progress"*. 2014. 3-4. 119-124.

3. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності за 2014-2019 роки. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/orp/orp_u/arh_orp_u.html.

4. Ниценко В.С., Билан Е.В. Проектирование развития логистического центра на основе консолидации фермеров. *Экономика и бизнес: теория и практика*. 2016. № 2. С. 89-91.

5. Ниценко В.С. Проблемы зернопроизводства в регионе. *Районная газета*. 2009. № 28 (43). 31 июля.

6. Інформаційний вісник «Хлібопекарська галузь». 2020. № 24. 48 с.

7. Ніценко В.С. Реструктуризація та її планування на сільськогосподарському підприємстві. *Матеріали всеукраїнської наукової конференції молодих учених*. Умань: УДАУ, 2010. Ч. 2. С. 129-130.

8. Портер М. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов; Пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. 454 с.

УДК 332.3

**ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ТА
ОХОРОНОЮ ЗЕМЕЛЬ В ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

*Козлов Я.І., студент 4 курсу юридичного факультету Сумського
національного аграрного університету*

*Гончаров В.В., ст. викладач кафедри геодезії та землеустрою
Сумського національного аграрного університету*

Перехід до ринкової економіки, що розпочався наприкінці 80-х років ХХ століття та повністю завершився у 1992-1994-х роках значно зменшив правову зарегульованість економіки у багатьох галузях народного господарства. Цей процес, хоча й відмічався непослідовністю, але продовжувався далі,

розвиваючись у ХХІ столітті. Наприклад, багато різних податків було зібрано в один, а декілька було взагалі усунуто у Податковому Кодексі України, який було прийнято у 2010 році. Кількість податків у ньому було зменшено майже у два рази.

Проте, у галузі земельних відносин відбувалися процеси прямо протилежні загальнонаціональним. Головним інструментом державного контролю у сфері земельних відносин є державний контроль за використанням та охороною земель. Як зазначено у Земельному Кодексі 1990 року, його можуть здійснювати Ради народних депутатів, а також Державний комітет України по земельних ресурсах, Міністерство охорони навколишнього природного середовища України та інші спеціально уповноважені на те державні органи [1]. В той самий час в Земельному Кодексі 1992 року цей перелік було розширено внаслідок інституту інспекторів громадського контролю [2]. Останні, знову ж таки, згідно з кодексом призначаються відповідними органами місцевого самоврядування, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища [2].

Однак, на нашу думку, саме зменшення кількості перевіряючих органів є частиною створення сприятливого середовища для суб'єктів господарювання. Збільшення потоку інвестицій в країну також залежить від зменшення з одного боку, кількості перевіряючих органів, а з іншого – якості їх роботи. Зниження державних витрат на контроль за землею може дати змогу збільшити заробітну плату працівникам органу контролю, а відтак – частково зменшити хабарництво.

У зв'язку з узятим керівництвом України курсом на децентралізацію, на нашу думку, доречно привести досвід Республіки Білорусь у області нагляду за землею. Так, відповідно до Кодексу Республіки Білорусь «Про землю»,

державний контроль за використанням та охороною земель здійснюється обласними, Мінською міською, міськими (міст обласного, районного підпорядкування), районними, сільськими, селищними виконавчими комітетами безпосередньо і (або) через свої землевпорядні служби, Міністерством природних ресурсів і охорони навколишнього середовища Республіки Білорусь і його територіальними органами, іншими державними органами [3]. Це означає більшу передачу повноважень за контролем та наглядом над землею до органів місцевого самоврядування.

Оцінити наслідки такого підходу до контролю за земельними відносинами можна, підрахувавши інвестиції у сільське господарство за 2018 рік. У ньому у сільське господарство Білорусії було вкладено 25 млрд білоруських рублів [4], а у сільське господарство України за аналогічний період часу - 45 млрд грн [5]. Якщо перерахувати білоруські рублі у гривні за курсом на 4 січня 2019 року, то сума інвестицій у сільське господарство Республіки Білорусь видається астрономічною – 317 млрд грн! Звичайно, не можна однозначно сказати, що такий результат – наслідок лише зменшення чисельності контролювальних органів, на це впливають різні фактори – політична нестабільність, родючість ґрунтів (які в Україні, переважно, набагато родючіші, ніж у Білорусії), тощо. Але якщо родючість ґрунтів змінити швидко дуже важко, то правове забезпечення земельних відносин більш гнучке до перетворень.

Отже, зменшення кількості контролювальних органів може призвести до зростання якості самого контролю. Крім того, це відповідає децентралізаційним процесам, які розгорнулися в Україні після 2015 року. Їх основна мета – делегування частини державних повноважень органам місцевого самоврядування. Зменшення кількості контролювальних органів стимулює приріст інвестицій у сільське господарство і покращення добробуту населення - однієї з головних задач держави згідно з Конституцією України.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс Української РСР : Постанова Верховної Ради від 18.12.1990 №561-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-12#Text> (дата звернення 10.04.2021).
2. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-ІІІ. Дата оновлення: 17.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення 10.04.2021).
3. Кодекс Республики Беларусь о Земле от 23.07. 2008 № 425-З. URL: https://kodeksy-by.com/kodeks_rb_o_zemle.htm (дата звернення 10.04.2021).
4. Сельское хозяйство Республики Беларусь — 2019 : Статистический сборник / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. — Минск, 2019. - 212 с.
5. Названо обсяг інвестицій в АПК у 2018 році. URL: <https://agropolit.com/news/10782-nazvano-obsyag-investitsiy-v-apk-u-2018-rotsi--kovalova>

УДК 332.3

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

*Копейкін О.Є., студент Ім курсу юридичного факультету Сумського
національного аграрного університету*

*Гончаров В.В., ст. викладач кафедри геодезії та землеустрою
Сумського національного аграрного університету*

Земельні ресурси України є однією з найважливішою складовою природних ресурсів, основним засобом виробництва в сільському господарстві, а також просторовою базою для розміщення підприємств усіх галузей народного господарства. У сільському господарстві земля виступає як предметом, так і засобом праці.

Розвиток України, суспільства, окремо взятої територіальної громади визначається багатьма чинниками економічного, політичного та соціального спрямування. Проте однозначно можна стверджувати, що необхідною передумовою соціально-економічного відродження сільських територій України є сталий розвиток системи місцевого самоврядування та активне залучення кожного члена сільської громади до вирішення питань загальнодержавного і місцевого значення.

Для сталого розвитку українського землеустрою в сучасних реаліях є впорядкування земельних відносин на політичному рівні, які в свою чергу змогли б забезпечити належний рівень соціального, екологічного та економічного життя населення. В нашій країні головною проблемою реформи, на сам перед, є управління земельними ресурсами. В наш час дана реформа не знайшла остаточного вирішення, що в свою чергу, пов'язане з питанням раціонального використання земель в умовах децентралізації влади. Основною задачею реформи є надання територіальним громадам більше повноважень, самим розпоряджатись землями які знаходяться на території громади, так і поза межами [1].

Основна мета розпорядження земельними відносинами – забезпечення потреб суспільства, що задовольняється на основі використання властивостей землі. Мета показує перспективний стан земельних ресурсів і процесу їх використання. Останнє виникає за безпосередньої дії суспільства або окремих суб'єктів на землю. Науково обґрунтовано і на політичному рівні визнано, що одним із шляхів усунення проблем з формування, становлення та розвитку земельних відносин в Україні є децентралізація державного управління. Серед завдань, намічених Концепцією реформування місцевого самоврядування, є “...створення чіткого механізму врегулювання питання приватизації та володіння муніципальною землею та власністю”.

Відповідь на проблему децентралізації, знаходимо в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленій Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 333р від 1

квітня 2014 року. В даній концепції зазначається, що однією з головних проблем розвитку місцевого самоврядування є приближення його до розв'язання питань у сфері земельних відносин. Для цього пропонується присвоєння органам місцевого самоврядування рівня повноважень у вирішенні питань забудови (відведення земельних ділянок, надання будівельних дозволів, експлуатація будівель), визначення матеріальною основою місцевого самоврядування майна, зокрема землі, що перебуває у власності територіальних громад сіл, селищ, міст (комунальній власності), та належної бази оподаткування, надання права громадам самим розпоряджатися землями, які знаходяться на їх території, об'єднуватись майном в ході співробітництва з іншими громадами для виконання спільних програм та ефективнішого надання публічних послуг населенню суміжних територіальних громад [2].

31 січня 2018 р. Кабінет Міністрів України погодив розпорядження щодо передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад, що дозволяє провести земельну децентралізацію не вдаючись до змін в законодавстві [3]. Зараз в нашій країні створено 665 громад, які мають у розпорядженні 759 тисяч гектар земель сільськогосподарського призначення державної власності, які можуть бути передані у комунальну власність.

Дієва децентралізація - це не передавання повноважень від одного органу, керівник якого призначається у Києві, до іншого органу з таким же керівництвом. Основною метою якої є передача значних повноважень та бюджетів від державних органів до органів місцевого самоврядування [4].

Подальші процеси децентралізації потрібні для успішного вирішення завдань, спрямовані на зміцнення і розвиток місцевого самоврядування, а як наслідок - розвиток територій. Децентралізація прибирає штучні перешкоди для бізнесу, як того що стосується земельних відносин так і бізнесу загалом, прибирає зайві дозволи, інстанції та надмірний контроль. Відтепер не чиновники, а самі громади прийматимуть рішення, які сприятимуть розвитку сільськогосподарського виробництва, залученню інвестицій, суттєво збільшать надходження до місцевих бюджетів.

Список використаних джерел

1. Данкевич В.Є. Розвиток земельних відносин в умовах глобалізації : монографія. Житомир: О.О. Євенок, 2017. 392 с.
2. Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад : Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 333р від 1 квітня 2014 року. Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60-2018-%D1%80#Text>
3. Деякі заходи щодо прискорення реформи у сфері земельних відносин : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2020 р. № 1113. Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1113-2020-%D0%BF#Text>
4. Біленко С.Б. Децентралізація: земельні аспекти. Режим доступу: URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2014/12/12/512464/>

УДК 338.48:63 (477.53)

SWOT-АНАЛІЗ УМОВ РОЗВИТКУ АГРОТУРИЗМУ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

*Демиденко Л. М., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Полтавська державна аграрна академія*

У сучасному суспільстві туристична сфера є невід'ємною частиною економіки і в багатьох країнах світу виступає в ролі каталізатора соціально-економічного розвитку. Забезпечуючи десятку частину світового валового національного продукту, туризм, попри виникаючі перешкоди (природні катаклізми, техногенні катастрофи, терористичні акти), є однією із високодохідних та стрімко розвиваючих галузей економіки. Туристична галузь є міцною базою робочих місць, джерелом наповнення державного бюджету; розвиває всі сфери, що пов'язані із виробництвом туристичного продукту;

забезпечує підвищення загального рівня культури, що мотивує державу розвивати цей сектор сфери послуг.

У наукових виданнях агротуризм визначають як вид сільського зеленого туризму, пов'язаний з використанням підсобних господарств населення або земель сільськогосподарських підприємств, які тимчасово вилучені з аграрної сфери [2]. Проте агротуризм слід трактувати значно ширше, не тільки як діяльність на вилучених із сільськогосподарського обороту землях. Адже агротуристичним продуктом може бути технологічний процес аграрних підприємств, де залучені всі фактори виробництва, процес переробки сільськогосподарської продукції, готова продукція [1].

Проведений SWOT-аналіз умов розвитку агротуризму в Полтавській області (табл. 2) свідчить, що область володіє багатим природно-рекреаційним потенціалом для розвитку агротуризму. Але очевидно, що комплексні проблеми в розвитку даного виду туризму, носять досить гострий і системний характер. Можна сказати, що існуючих проблем набагато більше, ніж передумов для швидкого розвитку агротуризму, крім того, вони набагато за своєю значимістю перевищують можливості швидкого розвитку.

При оцінюванні слабких сторін і можливостей туризму, можна зробити висновок: існуюча законодавча база, кадровий, інвестиційний потенціал і інфраструктура не дозволяють в повній мірі реалізувати можливості, наявні в Полтавській області для розвитку агротуризму. Якщо в даних напрямках не буде відбуватися змін, то шанс на активний і швидкий розвиток агротуризму туризму практично дорівнює нулю.

Темпи розвитку галузі гальмує недостатнє інформування населення про напрямки внутрішнього туризму як на державному рівні, так і на регіональному рівні.

Недостатня зацікавленість засобів масової інформації, завищена вартість рекламних компаній ускладнюють діалог туроператорів з цільовою аудиторією, не дають можливості потенційним відпочиваючим отримати повну і достовірну інформацію про «вітчизняні» туристичні об'єкти.

SWOT-аналіз умов розвитку агротуризму в Полтавській області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Високий сільськогосподарський потенціал регіону	Недостатній рівень розвитку спеціалізованої нормативно-правової бази
Відсутність шкідливих промислових виробництв	Відсутність чіткої класифікації турів і послуг в даному виді туризму
Унікальні природно-рекреаційний, релігійний та культурно-історичний потенціали	Слабкий брендинг та реклама
Ведеться підготовка фахівців у сфері туризму	Слабка розвиненість державно-приватного партнерства
	Відсутність спеціальних програм кредитування для жителів сільської місцевості, які бажають розпочати підприємницьку діяльність в сфері туризму.
	Нерозвиненість інфраструктури
	Низька соціальна активність на селі
	Відсутність спеціалізованої підготовки кадрів для агротуризму
Можливості	Загрози
Зростання доходів сільського населення на основі розвитку несільськогосподарських видів діяльності	Недостатні темпи розвитку туристичної інфраструктури
Скорочення рівня безробіття на селі	Недостатнє бюджетне фінансування
Розвиток малого і середнього підприємництва на селі	Зростання цін на туристичні послуги і, як наслідок, скорочення потоку в'їзних туристів.
Пожвавлення об'єктів соціальної інфраструктури села	Соціально-економічна і політична нестабільність
Реконструкція, відновлення, ремонт об'єктів історико-архітектурної спадщини	Погіршення екологічної обстановки
Додаткові податкові надходження в бюджет	Втрата туристичного ринку внаслідок низького рівня сервісу на селі
Залучення іноземних туристів	

На наш погляд, для розвитку агротуризму в перспективі ефективна стратегія просування, що допомогла би створити конкурентоспроможний туристський об'єкт, що приваблює та задовольняє потреби як вітчизняних, так і зарубіжних туристів.

Список використаних джерел

1. Грановська В.Г., Алещенко Л.О. Агротуризм як інструмент диверсифікації діяльності агроформувань. Економіка АПК. 2019. № 12. С. 28–36.
2. Туристи на селі: приховані можливості України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/svoboda-v-detalyah/29374595.html>.

РЕЗЕРВИ НАРОЩУВАННЯ ПРИБУТКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Кононенко Ж.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічних досліджень

Полтавський державний аграрний університет

Диверсифікація діяльності передбачає перехід до багатопрофільного виробництва з широкою номенклатурою продукції, що випускається. Цілями проведення диверсифікації є підвищення стійкості підприємства, можливість отримання синергетичного ефекту характерного за рахунок проникнення на нові ринки, економії за рахунок ефекту масштабу, а також випуску комплементарної продукції.

Глибокі перетворення, що відбуваються в економіці, сприяють максимальній мобілізації внутрішніх резервів. Для ефективного функціонування суб'єктів господарювання в умовах ринкових відносин найбільше значення має виявлення резервів збільшення об'єму продукції, зниження собівартості, росту прибутку. Збільшення прибутку в результаті виробничої діяльності дає можливість підприємству заробити засоби на виробничий і соціальний розвиток, матеріальне заохочення, до того ж це стає функцією самого підприємства. В той же час ріст прибутку на підприємстві означає й збільшення відрахувань в державний бюджет [3].

Отже, основними шляхами підвищення прибутковості підприємства є визначення стану динамічної рівноваги між попитом і пропозицією, а також визначення рівноважної ціни і відповідного обсягу продажу. Максимізація прибутку і мінімізація збитку – одне з ключових завдань діяльності будь-якого підприємства. Важливим методологічним питанням аналізу господарської діяльності є вивчення і вимірювання впливу чинників на величину досліджуваних економічних показників. Головними напрямками політики максимізації прибутку в процесі фінансової діяльності є забезпечення

підприємства необхідними обсягами капіталу на найбільш вигідних умовах із зовнішніх джерел і обґрунтування оптимального співвідношення власних і залучених коштів [4]. Головна задача фінансової діяльності підприємства – формування додаткового прибутку в процесі залучення зовнішнього капіталу – реалізується різними методами. Одним з основних механізмів реалізації цієї задачі є «фінансовий леверидж». Основними джерелами резервів збільшення прибутку є:

- збільшення обсягу реалізації продукції. Для визначення резервів зростання прибутку за рахунок зміни обсягу реалізації продукції необхідно різницю в обсягах реалізації помножити на фактичний прибуток за певним видом продукції. Сума таких резервів за різними видами продукції складе загальний резерв зростання прибутку за рахунок зміни обсягу реалізації. Джерелами інформації для визначення резерву є результати аналізу випуску та реалізації продукції;

- зниження собівартості продукції (робіт, послуг). Важливим напрямом пошуку резервів зростання прибутку є зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції (наприклад, економія палива, сировини, трудових витрат через удосконалення технології тощо). На підставі порівняння нормативів витрат, використання виробничих потужностей з фактичними витратами визначається резерв їх зниження, а отже, й зростання прибутку;

- підвищення ціни реалізації при підвищенні якості продукції, продажу на більш вигідних ринках збуту.

У сучасних динамічних умовах господарювання підприємству, щоб залишатися стійким і ефективно пристосовуватися до швидких змін цих умов, потрібно постійно розвиватися. Розвиваючись підприємство може обирати інтеграційні або диверсифікаційні стратегії росту. На практиці підприємство може обирати змішану стратегію, яка проявляється в комбінуванні горизонтальної, концентричної, конгломератної диверсифікованості. Кожен з різновидів стратегії диверсифікації має свою специфіку, плюси і мінуси, рекомендації до застосування підприємствами [2].

Якщо досліджувати питання диверсифікації більш широко, вона може торкатися у таких аспектах: продуктів (продукції); пунктів продажу продуктів підприємства; засобів фінансування; технологій. Проте основними напрямками диверсифікації підприємства в стратегічному контексті його бізнесу є диверсифікація продукції та диверсифікація ринку. Диверсифікація продукції полягає у впровадженні нових або таких виробів, які виробляються на основі застосування нових, раніше не використовуваних підприємством, технологій. Диверсифікація ринку полягає у входженні підприємства на нові ринки або на нові сегменти того ринку, на якому воно досі діяло (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями диверсифікованої діяльності на підприємстві

Техніко-технологічні	Фінансово-економічні	Соціальні	Стратегічні
Намагання зберегти виробничий потенціал	Забезпечення фінансової стабільності	Збереження робочих кадрів	Поглинання і злиття підприємств
Завантажувати максимально виробничі потужності	Розширення частки ринку	Створення нових робочих місць	Завоювання нових ринків
Знаходити та формувати альтернативні варіанти використання сировини, матеріалів	Економія на масштабах діяльності	Зміна системи мотивації менеджменту	Страховання підприємства для попередження довгострокових загроз
Комбінувати технологічні можливості	Розподіл ризиків між великим обсягом виробництва		Адаптація до змін в кон'юктурі світових ринків у довгостроковому періоді.
	Вилучення надмірного капіталу в традиційних галузях виробництва і переведення його в нові сфери застосування		

Врахування названих напрямів дасть можливість врахувати наступні моменти: вирішення проблем надмірності та неповного використання ресурсів; розвиток інноваційної політики; розв'язання проблем економічної обмеженості ресурсів; впровадження ресурсозберігаючої політики.

Для відображення вимог загальної стратегії розвитку підприємства, забезпечення підвищення його вартості на ринку, формування необхідного обсягу фінансових ресурсів та задоволення матеріальних інтересів власників і

персоналу підприємству необхідно розробити одну з найважчих задач – політику управління прибутком. Така політика представляє собою процес прийняття ефективних управлінських рішень щодо всіх основних аспектів його формування, розподілу та використання на підприємстві, в процесі чого вирішуються дві основні задачі: підвищення загального розміру прибутку в процесі його формування; ефективний розподіл отриманого прибутку за окремими напрямками його використання.

При високих темпах інфляції зростання прибутку забезпечується за рахунок цінового фактора. Уповільнення темпів інфляції, насичення ринків товарами, розвиток конкуренції обмежують можливість виробників підвищувати ціни і отримувати прибуток за допомогою цього чинника. В результаті актуальним стає фактор зниження витрат. До факторів зростання прибутку також варто віднести відновлення асортименти та номенклатури продукції, що випускається [5]. Прибуток у ринковій економіці є рушійною силою відновлення як виробничих фондів, так і продукції, що випускається. Склад цих факторів наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Фактори, що впливають на розподіл прибутку підприємства

Зовнішні	Внутрішні
- правові обмеження	- менталітет власників підприємства
- податкова система	- рівень рентабельності діяльності
- середньоринкова норма прибутку на інвестований капітал	- інвестиційні можливості реалізації високодохідних проектів
- альтернативні зовнішні джерела формування фінансових ресурсів	- альтернативні внутрішні джерела формування фінансових ресурсів
- темп інфляції	- стадія життєвого циклу підприємства
- стадія кон'юнктури товарного ринку	- рівень ризиків здійснюваних операцій і видів діяльності
- прозорість фондового ринку	- рівень коефіцієнта фінансового лівериджу
	- рівень концентрації управління
	- чисельність персоналу та діючі програми його участі в прибутку
	- рівень поточної платоспроможності підприємства

Оцінка впливу перелічених факторів дозволяє здійснювати ранжування потреб у використанні прибутку при його формуванні. Остаточне рішення про плановий розподіл прибутку приймається після затвердження плану

формування прибутку підприємства. Якщо прийнятий план формування прибутку менший за сумарну потребу в прибутку за окремими напрямками його використання, то слід переглянути розміри його використання на різні потреби з урахуванням визначення пріоритетів у розвитку підприємства [1].

Також результати факторного аналізу фінансових результатів використовуються при розрахунку резервів зростання прибутку і підвищення рентабельності. Резервами зростання прибутку є кількісно вимірні можливості його збільшення за рахунок зміни факторів, які впливають на нього. У зв'язку з можливістю розрахунку резервів збільшення абсолютного ефекту діяльності підприємства – прибутку – можна визначити і резерви підвищення відносних показників – рентабельності. Ці резерви обчислюються на підставі резервів збільшення прибутку і зниження повної собівартості реалізованої продукції. При цьому визначається можливий рівень показника рентабельності. Його порівняння з фактичним рівнем дає змогу обґрунтувати резерви підвищення рентабельності.

Список використаних джерел

1. Майборода О.Є. Теоретична сутність категорії «прибуток підприємства». Економіка і суспільство. 2017. № 10, С. 310-313.
2. Мец В. Економічний аналіз фінансових результатів і фінансового стану підприємства: навч. пос. Київ: Вища школа, 2011. 278 с.
3. Николишин С.Є. Прибуток підприємства та особливості управління ним. Економічні науки. «Young Scientist» № 2 (42), 2017. С. 299-303.
4. Павлишенко М.М. Значення прибутку підприємства в ринковій економіці. URL: http://www.nbuu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/17_4/172_Pawlyshenko_17_4.pdf (дата звернення 12.11.2020 р.)
5. Фінансовий словник. URL: <http://bibliograph.com.ua/finansovyi-slovar-5/252.htm> (дата звернення 12.11.2020 р.)

ПОДАТКОВИЙ ОБЛІК ДОХОДІВ

*Красота О. Г., к.е.н., доцент, доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавська державна аграрна академія*

Відповідно до Податкового кодексу об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження в Україні та за її межами, який обчислюється зменшенням суми доходів звітного періоду на собівартість реалізованої продукції, товарів, наданих послуг, виконаних робіт та суму інших витрат звітного податкового періоду.

Кодексом визначається також склад та порядок визнання доходів [1].

Так, до доходів звітного періоду включаються за відповідною датою та на підставі відповідних документів, доходи, що враховують при обчисленні об'єкта оподаткування.

При цьому датою одержання доходів від надання послуг та виконання робіт визнається дата складення акта або іншого документа, оформленого згідно вимог чинного законодавства. Таким документом підтверджується надання послуг чи виконання робіт. Крім вказаних вище актів на виконані послуги, можуть застосовуватися також довідки-розрахунки та інші документи відповідно до суті операції, яка утворює дохід.

З метою оподаткування доходи будь-якого підприємства складаються з:

- доходу від операційної діяльності;
- інших доходів.

До складу оподатковуваних доходів не включаються їх окремі складові, зокрема:

- суми авансів та попередньої оплати, отримана в рахунок оплати товарів, наданих послуг, виконаних робіт;
- суми податку на додану вартість, нараховані (отримані) платником

податку на додану вартість, нарахованого на вартість продажу товарів, наданих послуг, виконаних робіт, за винятком випадків, якщо підприємство-продавець не є платником податку на додану вартість.

Основні та інші доходи визначаються відповідно до первинних документів, якими підтверджується отримання платником податку доходів. Обов'язковість ведення обліку і зберігання таких документів передбачена правилами ведення бухгалтерського обліку [2].

Суми, відображені в складі доходів платника податку, не підлягають повторному включенню до складу його доходів.

В розмірі договірної (контрактної) вартості, але не менше ніж сума компенсації, отримана в будь-якій формі, в тому числі при зменшенні зобов'язань визнається дохід від операційної діяльності. Він включає дохід від реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг.

Податковим кодексом визначаються також особливості визнання доходів від реалізації товарів, виконаних робіт, наданих послуг для окремих видів доходів від окремих операцій.

Суми доходів від операційної діяльності формуються на основі даних бухгалтерського рахунку 70. При цьому аналізують склад і походження таких доходів і вибирають такі, що відповідають критеріям та нормам відповідних статей Кодексу. Доход визначається методом нарахування, що знаходить відображення за дебетом рахунків обліку дебіторів (замовників) – 36, 37 і кредитом субрахунків рахунку 70.

Датою відображення інших доходів є дата їх утворення відповідно до положень бухгалтерського обліку, якщо інше не встановлено нормами Кодексу. До інших доходів включають:

- доходи у вигляді дивідендів, отриманих від нерезидентів, відсотків, роялті, володіння борговими вимогами;

- доходи за операціями в іноземній валюті, в тому числі дохід від курсової різниці, здійснення банківських операцій та інших операцій з надання фінансових послуг;

- доходи від операцій оренди (лізингу);
- суми штрафів та (або) неустойки чи пені, фактично отримані за рішенням сторін договору або відповідних державних органів, суду;
- суми безповоротної фінансової допомоги, отриманої платником податку в звітному податковому періоді, безнадійної кредиторської заборгованості, вартості товарів, послуг, робіт, безоплатно отриманих платником податку в звітному періоді, визначені на рівні, не нижчому за звичайну ціну, крім випадків, коли операції з надання (отримання) безповоротної фінансової допомоги відбуваються між платником податку та його відокремленим підрозділом, який не має статусу юридичної особи;
- суми дотацій, субсидій, капітальних інвестицій із фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або бюджетів, отримані платником податку;
- доходи, виявлені в звітному періоді та не враховані при обчисленні доходу періодів, що передують звітному;
- дохід від реалізації оборотних активів, необоротних активів, майнових комплексів, тощо.

Зазначені доходи враховують в сільськогосподарських підприємствах на бухгалтерських рахунках 71, 72, 73, 74, 75. З метою податкового обліку суми таких доходів аналізують за аналітичними позиціями і, відповідно, включають (не включають) до бази оподаткування.

ПКУ не регламентує ведення реєстрів податкового обліку з метою податкового обліку. Проте на практиці підприємства ведуть окремі реєстри, де накопичуються ті статті доходів, які будуть включені до відповідних рядків декларації з податку на прибуток. Форму реєстрів підприємства обирають їх на свій розсуд, так як вона не затверджена в офіційному порядку.

Різниця між складом та оцінкою доходів у фінансовому і податковому обліку становить податкові різниці. Облік податкових різниць здійснюється за методикою, затвердженою Міністерством фінансів України.

Доходи сільськогосподарського підприємства служать також базою при

виборі звітнього податкового періоду з податку на прибуток. З цією метою до уваги беруть суму доходу відображеного за кредитом рахунка 79, який складається з доходу від продажу (кредит рахунка 70) та з іншого операційного доходу (кредит рахунку 71). При вивченні складових таких доходів і встановленні того факту, що дохід від реалізації власної сільськогосподарської продукції становить більше 50 %, а отже виробництво сільськогосподарської продукції є основною діяльністю сільськогосподарського підприємства, в такому випадку сільськогосподарське підприємство може обирати між календарним звітним періодом та особливим звітним періодом.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (з врахуванням змін і доповнень) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

2. Сучасний бухгалтерський облік, аналіз і аудит: галузевий аспект : колективна монографія у 2 т. / за ред. П. Й. Атамаса. Дніпропетровськ : Герда, 2013. Т. 1. 358 с.

УДК 332.3

ЗЕМЕЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ В СФЕРІ ЗЕМЛЕУСТРОЮ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

*Кревсун В.О., студент 4 курсу юридичного факультету Сумського
національного аграрного університету*

*Гончаров В.В., ст. викладач кафедри геодезії та землеустрою
Сумського національного аграрного університету*

Функціонування системи ефективного землеустрою та землекористування належить до переліку найважливіших передумов постійного розвитку ринкових земельних відносин, тому що саме через земельний кадастр відбувається процес обліку всіх одиниць земельної власності. Однак нинішній

ДЗК має значну кількість проблем, пов'язаних з нерішучістю правового статусу земельно-кадастрових відомостей, недостатньою правдивістю і змістовністю існуючої земельно-кадастрової інформації, майже повною відсутністю реєстраційних даних з приводу обмежень у використанні земель, недостатньою автоматизацією та інформатизацією кадастрово - облікових процедур [1].

Відсутність ефективно діючої земельно-кадастрової системи істотно ускладнює державний контроль за використанням та охороною земель, позбавляє передумов для регулярного проведення моніторингу земель і ґрунтів. У зв'язку з цим, визначені чинним законодавством завдання державного земельного кадастру в даний час належним чином не виконуються.

Актуальним залишається питання відсутності в достатньому обсязі відомостей про всі земельні ділянки – як повідомив Держкомзем, станом на 2020 рік в державному реєстрі земель враховувалися семантичні і картографічні відомості лише близько 20 млн. земельних ділянок, тобто майже 69% від їх загальної кількості; не прийнята єдина система просторових координат і система ідентифікації земельних ділянок, яка повинна застосовуватися при виконанні топографо-геодезичних і картографічних робіт і до сих пір не знайшла повноцінного впровадження в земельно-кадастрової діяльності [2].

Визначення межі частки земельної ділянки, що містять обтяження та обмеження щодо використання землі є важливою складовою земельного кадастру. Місця розташування обмежень у використанні земель повинні позначатися на місцевості інформативними знаками встановленого зразка. В той же час, форми і види цих знаків переважно регулюються різними ненормативними актами, галузевими стандартами різних органів влади. Необхідно констатувати, що реальне встановлення меж земельних ділянок, які містять обтяження та обмеження щодо використання землі, в Україні практично не проводиться. Згідно ст. 111 ЗК України обмеження у використанні земель підлягають державній реєстрації [3].

Значною проблемою на шляху формування кадастрових зон і кварталів є нерегульованість системи адміністративно-територіального устрою України і,

перш за все, невизначеність кордонів адміністративно-територіальних одиниць. Досить поширеними є випадки територіальних претензій населених пунктів до прилеглих районів і навпаки, територіальні суперечки між районами, областями. Таким чином, «прив'язка» кадастрових одиниць до системи адміністративно-територіального устрою робить кадастрово-реєстраційну систему «заручником» територіальних конфліктів між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.[1]. Поза кадастрового зонування знаходиться близько 4 млн. га територіального моря, які за своїм правовим режимом належить до території України.

В результаті відсутності загальної інвентаризації земель України в процесі здійснення земельної реформи, а також в наслідок неодноразового застосування спрощених методів приватизації земель, виникли такі явища, як неповнота і недостовірність даних про всі земельні ділянки в даних державного земельного кадастру. Як факт, в земельному кадастрі є просторова інформація тільки про третину земельних ділянок держави. Інші дві третини «з'являтися» в земельному кадастрі у міру здійснення кадастрових зйомок, пов'язаних з фіксацією фактичних меж ділянок на місцевості. При цьому нинішнє законодавство не містить процедур, що дозволяють масово здійснювати виправлення помилок у державному земельному кадастрі, в тому числі в порядку інвентаризації земель [4].

Усунення недостовірної інформації у ДЗК можливо у більшості випадків тільки в судовому порядку з проведенням експертизи судом. Тому слід зазначити, незважаючи на те, що в Україні активно ведеться реформування законодавства, спрямованого на захист права власності на земельні ділянки, все ж таки залишається значна кількість проблеми. Їх комплексне вирішення може стати істотним поліпшенням чинного правового режиму в зазначеній сфері, а також буде сприяти більш широкій захисту прав і охоронюваних законом інтересів учасників цивільних правовідносин у сфері землеустрою та землекористування.

Список використаних джерел

1. Корнілов Л.В., Черняга П.Г. Проблеми і напрями розвитку сучасного землеустрою. Землевпорядний вісник. 2019. № 1. С. 14–19.
2. Горбулін В.П., Греков Л.Д., Юрченко А.Д. та ін. Земельні відносини в Україні: зб. інформ.-аналіт. матеріалів (2019 – 2020 роки) / за заг. ред. В.П. Горбуліна, 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Істина, 2020. 136 с.
3. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. Дата оновлення: 09.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення 07.04.2021).
4. Новаковський Л.Я., Олещенко М.А. Соціально-економічні проблеми сучасного землекористування : 2-ге вид., доп. Київ : Урожай, 2019. 276 с.

УДК 338.43

ДО ПИТАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Крутько М.А. к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та аудиту

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

Пантус О.С. аспірант

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

На сьогодні важливість та особливе значення інноваційних розробок для господарських процесів в рамках забезпечення нормальної, безперервної діяльності агропромислового комплексу підтверджується тим, що основні витрати, які виникають в результаті такої діяльності складаються з витрат на техніку, паливо, добрива, оплату праці та інше. Інноваційні розробки здатні забезпечити більш високу продуктивність технопарку та підвищення

загального рівня продуктивності по господарству за рахунок ефективнішого використання ресурсів підприємства з високим рівнем значущості. Пошук раціональних шляхів налагодження інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку на сільськогосподарських підприємства має супроводжуватися постійним моніторингом теоретико-методологічного забезпечення такого розвитку.

Загальні тенденції соціально-економічного становища України спонукають до пошуку раціональних і дієвих шляхів поліпшення умов виробничо-господарської діяльності. В аграрному секторі, нашої країни, таким системним проявом виступає інноваційно-інвестиційне забезпечення та налагодження дієвого механізму його взаємодії. По своїй природі такий механізм здатен спонукати стабілізацію та економічну й продовольчу безпеку країни. Реалізація стабілізаційних процесів можлива за рахунок повнопотужного використання наявних потенціалів сільськогосподарських підприємств і залучення новітніх та інноваційних інструментів реалізації соціально-ефективної господарської діяльності [1, с. 103].

На думку Панич С.П. Господарюючі суб'єкти, які формують свою стратегічну поведінку на основі інноваційного підходу, з вищою вірогідністю зберігають й нарощують свою конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі [2, с. 615]. Варто зазначити на важливості вказаного зв'язку для вибору стратегії подальшого процесу господарської активності в частині розвитку та активізації спроможності та інноваційно-інвестиційних потенціалів.

Науковець Павленко І.І. вважає, що інтеграція України до Європейського простору зумовлює необхідність формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку сільського господарства, яка повинна бути спрямована на здійснення інноваційного прориву і виходу сільського господарства на європейські соціально-економічні параметри розвитку[3, с. 105].

Одним із головних завдань сучасної стратегії розвитку України є розбудова та зміцнення національної економіки у тому числі за рахунок налагодження механізмів реалізації інноваційно-інвестиційних процесів в

аграрному секторі. Великого значення набувають питання щодо запровадження ефективних та раціональних шляхів налагодження інноваційно-інвестиційного забезпечення стратегічно важливих секторів економіки, найважливішим з яких є аграрний [4, с. 25].

Налагодження системи інноваційного забезпечення в аграрному виробництві можливе за рахунок реалізації інтеграційних процесів та розвитку кооперативних утворень, що дасть змогу для стимуляції нарощення техніко-технологічного забезпечення сільського господарства, посилення інвестиційних потоків в дану галузь [5, с. 40].

Найважливішими завданнями при формуванні інноваційної стратегії сільськогосподарського підприємства повинні стати: розробка теоретико-методологічної концепції врахування інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств; розрахунок та забезпечення інноваційно-інвестиційних кошторисів розвитку сільськогосподарських підприємств та методології оцінки ефективності та результативності в сучасних умовах господарювання з метою стабілізації галузі та нарощення конкурентних переваг підприємств АПК.

Отже, результати проведених досліджень підтверджують важливість узагальнених положень, які можуть бути використані при розробці, виборі чи опрацюванні теоретико-методологічних механізмів забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств в частині техніко-технологічного, організаційно-економічного та інноваційно-інвестиційного забезпечення. Важливість зазначених положень спонукає до пошуку шляхів гармонізації таких процесів і розробки системи стратегічного планування інноваційно-інвестиційної діяльності в аграрному секторі.

Список використаних джерел

1. Крутько М.А., Рижик І.О., Пантус О.С. Теоретичні аспекти інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку підприємств АПК. *Вісник ХНТУСГ. «Економічні науки»*. 2019. № 202. С. 100–109.

2. Панич С.П. Економіка та інноваційно-інвестиційний розвиток сільського господарства. 2017. С. 613–627. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/10606/1/613-627.pdf> (дата звернення: 10.04.2021).

3. Павленко І.І. Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства в Україні. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2015. № 1(30). С. 104–113.

4. Крутько М.А., Романащенко М.О., Романащенко І.О. Роль інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному секторі економіки України. Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». 2021. № 1 (118). С. 24–29.

5. Красноручський О.О., Крутько М.А. Сільськогосподарська обслуговуюча та фінансово-кредитна кооперація: механізми та інструментарій розвитку. Монографія. Х.: «Смугаста типографія». 2014. 263 с.

УДК 334.72:338.512

СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Кулик О.С., здобувач ступеня вищої освіти «Магістр», ОПП Економіка підприємства, спеціальності 051 Економіка, Полтавська державна аграрна академія

Собівартість продукції – витрати підприємства на виробництво й обіг, служить основою порівняння витрат і доходів, тобто самоокупності - основоположної ознаки ринкового господарського розрахунку [1].

У собівартості, як узагальнюючому економічному показнику знаходять своє відображення всі сторони діяльності підприємства:

- ступінь технологічного оснащення виробництва та освоєння технологічних процесів;

- рівень організації виробництва та праці;
- ступінь використання виробничих потужностей;
- економність використання матеріальних та трудових ресурсів та інші умови й фактори, що характеризують виробничо-господарську діяльність [2].

З економічних і соціальних позицій значення зниження собівартості для підприємства полягає у наступному:

- у збільшенні прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства, а отже, у появі можливості не тільки в простому, але й розширеному відтворенні;

- у появі більших можливостей матеріального стимулювання робітників і вирішення багатьох соціальних проблем колективу підприємства;

- у поліпшенні фінансового стану підприємства і зниженні ступеню ризику банкрутства;

- у можливості зниження ціни реалізації на свою продукцію, що дозволяє значною мірою підвищити конкурентоспроможність продукції і збільшити обсяг продажів [3].

Основними напрямками зниження собівартості продукції є:

- підвищення технічного рівня виробництва;
- удосконалення організації виробництва і праці;
- зміна обсягу і структури продукції (з метою зниження умовно-постійних витрат);
- скорочення витрат на сировину та матеріали [4].

По кожному з представлених напрямків виходячи з наявних ресурсів і конкретної ситуації на підприємстві, необхідно розробити перелік заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей. Так, підвищення технічного рівня виробництва може бути реалізовано за такими напрямками:

- суворе дотримання технологічної дисципліни з метою скорочення витрат від браку;

- використання транспорту та обладнання в економічно ефективних режимах;

- збалансоване використання виробничих потужностей;
- підвищення організаційного рівня виробництва з метою скорочення витрат робочого часу і тривалості виробничого циклу;
- впровадження ефективних систем управління якістю продукції.
- використання під час виробництва ресурсоощадних технологій.

Досить важливим джерелом зниження собівартості продукції на підприємстві є зростання продуктивності праці. Це зв'язано з тим, що, по-перше, зростання продуктивності праці дозволяє досягти економії заробітної плати, скорочуються витрат на виробництво продукції.

По-друге, завдяки зростанню продуктивності збільшується обіг продукції, що призводить до зниження собівартості продукції шляхом економії непропорційних витрат.

Зміна обсягу і структури продукції (з метою зниження умовно-постійних витрат) можна реалізувати у таких напрямках:

- скорочення витрат на обслуговування і управління виробничим процесом;
- зміна організаційної структури системи управління виробництвом в бік раціоналізації.

Вартість складників, що входять до готового продукту, є одними із основних витрат на виробництво. Добрива, насіннєвий матеріал, корми та добавки, супутні витрати, можуть бути переглянуті та порівняні з новими існуючими та замінені на більш ефективні та ресурсоощадні. Такі заміни можуть дати істотні зміни вартості виробництва.

Скорочення витрат сировини та матеріалів можна реалізувати у таких напрямках:

- зменшення транспортних витрат і витрат логістичного ланцюга;
- застосування ресурсозберігаючих технологій.

Системний підхід до зниження собівартості на підприємстві дозволяє організувати моніторинг виробництва для знаходження нових напрямів економії та ефективних способів досягнення мети скорочення і зниження

витрат. Така система спроможна виявити високі виробничі витрати і сприяти розробці стратегії боротьби з ними.

Подальші дослідження у даному напрямку можуть бути пов'язані з комплексом заходів, щодо оптимізації витрат на виробництво продукції у розрізі витрат на утримання та обслуговування свійських тварин, витрат пов'язаних з вирощуванням сільськогосподарських культур.

Список використаних джерел

1. Грибков В. Д., Грузинів В. П. Економіка підприємство М. : Фінанси і статистика. 2009. 400 с.
2. Романенко В., Калініченко І. Інформаційне забезпечення управління витратами. Актуальні проблеми економіки України. 2008. №3. С. 13-15;
3. Філінков О.М. Про співвідношення змісту категорій «витрати виробництва», «затрати», «собівартість». Економічна теорія. 2008. №4. С. 12-17.
4. Леонов А. Д. Шляхи зниження собівартості продукції промислового підприємства. Економіст. 2004. № 7. С. 41.

УДК 658.155

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФАКТОРИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

Миколенко І.Г., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,

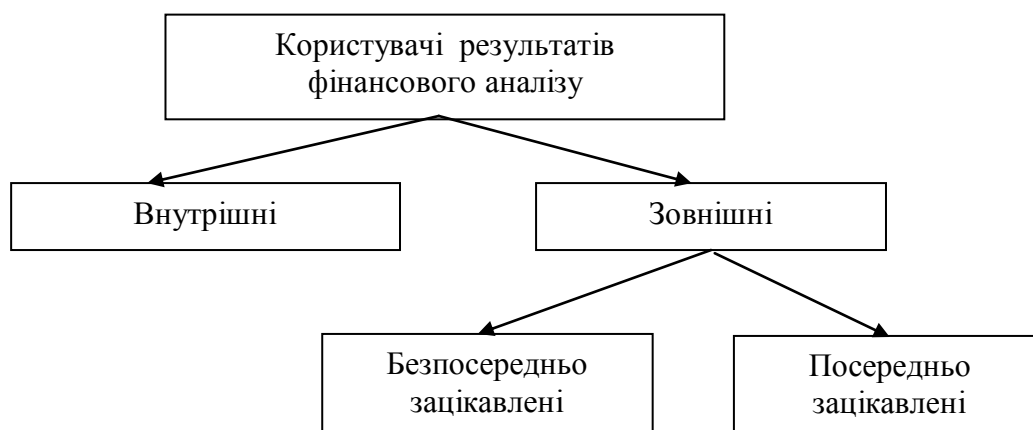
Полтавська державна аграрна академія

Економічна політика управління формуванням прибутку підприємства повинна бути спрямована на максимізацію розміру позитивного фінансового результату через виконання комплексу завдань щодо забезпечення зростання обсягів його діяльності. Що стосується політики управління розподілом прибутку підприємства, то вона повинна відображати основні вимоги загальної

стратегії розвитку підприємства, забезпечувати підвищення його ринкової ціни, формувати необхідні обсяги інвестиційних ресурсів, забезпечувати матеріальні інтереси власників і працівників [5].

Функціонування підприємства, незалежно від галузевої приналежності та форм власності, в умовах ринкової економіки визначається його здатністю забезпечувати достатній рівень прибутковості діяльності. Показники фінансових результатів, зокрема прибутку, і рентабельності є визначальними в оцінках ефективності функціонування суб'єкта господарювання за усіма видами діяльності: операційною, фінансовою та інвестиційною. Аналіз фінансових результатів є одним із найважливіших напрямів оцінки ефективності виробничо-фінансової діяльності підприємств, адже він надає можливість вибирати значні напрямлення активізації діяльності підприємства, а також дозволяє виробити необхідну стратегію поведінки, направлену на мінімізацію збитків і фінансового ризику на підприємстві [9].

Система управління прибутком має бути органічно інтегрована із загальною системою управління підприємством, оскільки прийняття управлінських рішень у будь-якій сфері діяльності підприємства прямо або опосередковано впливає на рівень прибутку, який у свою чергу є основним джерелом фінансування розвитку підприємства та зростання доходів його власників і працівників. В зв'язку з поділом фінансового аналізу на зовнішній та внутрішній користувачів, яким необхідні результати фінансового аналізу теж поділяють на зовнішні та внутрішні (рис. 1) [10].

Рис. 1. Користувачі результатів фінансового аналізу

До внутрішніх користувачів відносяться керівники всіх рівнів: бухгалтерія, фінансовий, економічний відділ та інші служби підприємства, працівники самого підприємства. Кожний з них використовує інформацію виходячи зі своїх інтересів.

Отже, за умов ринкової економіки отримання максимально можливої суми прибутку є метою будь-якого виробництва. Таке бажання максимізації прибутку визначається його роллю в системі економічних відносин: прибуток є основною метою підприємницької діяльності і мірилом її ефективності; прибуток є основним джерелом формування фінансових ресурсів підприємства, що забезпечують його розвиток; прибуток є носієм захисної функції підприємства від загрози банкрутства та головною передумовою зростання ринкової вартості господарюючого суб'єкта; прибуток є джерелом зростання доходів працівників підприємства; прибуток є необхідною умовою при виході підприємства на міжнародний ринок; прибуток є фундаментом економічного розвитку країни, джерелом задоволення соціальних потреб у зв'язку з тим, що саме отримання прибутку забезпечує надходження до бюджету податків і платежів; прибуток є важливим джерелом задоволення окремих потреб суспільства [2].

Важливість прибутку як внутрішнього джерела фінансування для розвитку суб'єктів господарювання вимагає від управлінського персоналу здійснення ефективного управління його формуванням та розподілом.

Для побудови ефективної системи управління необхідним є: 1) чітке визначення завдань управління прибутком, що ґрунтуються на функціях прибутку та функціях управління; 2) налагодження інформаційного забезпечення системи управління, що передбачає побудову інформаційної системи, яка б забезпечувала управлінський персонал достовірною та оперативною аналітичною інформацією про об'єкт управління; 3) створення дієвої системи контролю за виконанням управлінських рішень [4].

Узагальнюючи результати проведених досліджень можна виділити наступні підходи до визначення поняття прибуток підприємства: плата за ризик

і невизначеність в умовах недосконалої ринкової конкуренції; плата за новаторство і монополію; результат підприємницького таланту; являє собою кінцевий фінансовий результат господарської діяльності підприємства; є формою доходу власників капіталу, які вклали його з метою досягнення певного комерційного успіху; це різниця між доходами і витратами підприємства; є винагородою за використання специфічного фактора – підприємництва; є джерелом формування бюджетних ресурсів (державного та місцевих бюджетів) [3].

Прибуток слід розглядати як один з найважливіших показників фінансового стану підприємства, що характеризує кінцеву грошову оцінку його виробничої, інвестиційної і фінансової діяльності, і є формою доходу власників капіталу, аналіз сукупності факторів створення, впливу, розподілу і використання, зображені нами на рис. 2.

Рис. 2. Основні фактори впливу на величину прибутку підприємства

До утворюючих факторів належать: виручка, у т. ч. від реалізації, яка займає основну питому вагу, виручка від реалізації інших активів і основних засобів. Важливою складовою утворюючих факторів є доходи від пайової участі в інших підприємствах, у т.ч. дочірніх, доходи за цінними паперами, безкоштовна фінансова допомога, сальдо штрафів, отриманих і сплачених.

Взаємовпливаючі фактори розподіляються на зовнішні фактори розподілу, які визначаються фінансово – кредитною політикою держави, у т.ч.: податки і податкові ставки, в деякій мірі ціни, тарифи і збори, а також внутрішні, які включають собівартість, продуктивність праці, фондівіддачу, фондоозброєність, оборотність оборотних активів.

Фактори розподілу складаються з платежів обов'язкового характеру до бюджету і позабюджетних фондів, до банківських і страхових фондів, платежів добровільного характеру, включаючи добродієнні фонди, направлення прибутку у фонди грошових коштів, які утворюються на підприємствах.

Фактори використання відносяться тільки до тієї частини прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства і комерційних організаціях. Вони включають такі напрямки, як споживання, накопичення, збитки та інші витрати [7].

Список використаних джерел

1. Алексєєнко В. Рентабельність підприємства в умовах трансформації ринкових процесів. *Економіка України*. 2011. № 1 С. 10-15.
2. Антонюк Р. Р. Проблемні аспекти управління прибутком сільсько-господарських підприємств. *Економічний простір*. 2010. № 21. С. 312–320.
3. Бідник Н.Б. Стратегія управління прибутком підприємства. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2009. № 7. С. 97 – 99.
4. Блонська В. І. Прибуток підприємства та напрямки ефективного його використання. *Науковий вісник НЛТУ України* : зб. наук.-техн. праць. Львів : РВВ НЛТУ України. 2011. Вип. 18.10. С. 108-114.
5. Денисенко Л.О., Кучерявенко Ю.О. Шляхи поліпшення процесу

управління прибутком на підприємстві. *Проблеми економіки організації та управління підприємствами*. Вісник КНУТД. 2014. № 1. С. 145–152.

6. Жигалкевич Ж.М. Система управління прибутком як умова ефективного функціонування підприємства. *Економіка та суспільство*. 2016.

7. Кононенко Ж.А., Песцова-Світалка О.С., Петренко В.О. Прогнозування фінансових результатів як елемент планування розвитку діяльності підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 36. Режим доступу до журналу: URL: www.market-infr.od.ua).

8. Майборода О.Є. Теоретична сутність категорії «прибуток підприємства». *Економіка і суспільство*. 2017. № 10, С. 310-313.

9. Нагайчук В.В. Показники оцінки якості прибутку підприємства та їх залежність від обраної стратегії. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchetei/2011_2_1/NV-2011-V2_23.pdf (дата звернення 10.11.2020 р.)

10. Фецович Т.Р. Формування фінансових результатів підприємств. *Вісник Львівської комерційної академії*, 2011. № 36. С. 405 – 410.

УДК 339.138

ТАРГЕТИНГ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА СПОЖИВАЧІВ

Мокляк М.В., к.е.н., доцент,

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

Таргетингова реклама – це вид реклами орієнтований на певну задану категорію користувачів, її показ передбачає вплив на конкретних споживачів.

Орієнтування забезпечить максимальний результат у разі правильного налаштування і вибору цільової аудиторії. Найчастіше таргетингова реклама покликана донести інформацію про товар або послугу до потенційного

покупця. Пріоритетні завдання орієнтування – зростання продажів, ажіотаж навколо рекламованого продукту або події.

Ключова мета орієнтування – мотивувати цільову аудиторію потенційних покупців зробити продаж або замовлення товару. Рекламне оголошення містить невеликий огляд переваг товару і дані для детального вивчення. Перейшовши за посиланням, користувач може дізнатися детальну інформацію про пропозицію. Орієнтування дозволяє швидко і легко купувати товар, який сподобався або вивчити переваги пропозиції рекламодавця [2].

Види таргетингової реклами:

1. Контекстна. Цей вид реклами демонструється, виходячи з інтересів користувачів системи. Банер з комерційною пропозицією містить пошуковий запит. Налаштування зазначеного виду ґрунтується на cookie відвідувача. Тут враховані попередні сеанси відвідування, пошук сторінок аналогічної тематики і інформація з раніше відвіданих ресурсів. Для оптимізації цільової аудиторії застосовуються також фільтри за місцем проживання та соціально-демографічні параметри.

2. Локальний таргетинг. Налаштування таргетингової реклами дозволяє показати оголошення користувачам, які знаходяться в певному радіусі в межах 0,9-1,5 км від точки продажів. Цей спосіб орієнтування з'явився завдяки популярності серед населення пристроїв з можливістю визначати місце розташування.

3. Тимчасовий таргетинг. Реклама надає можливість задати час показу оголошень, яке найбільш актуально для користувачів. Наприклад, вранці в будні або вечорами кожен день. Реклама бізнес-послуг буде найбільш затребувана в ранковий і денний час, а комерційну інформацію про розваги варто демонструвати ввечері.

4. Соціально-демографічний таргетинг. Звузити аудиторію показу оголошення легко за допомогою соціально-демографічного фільтра. Тут можна задати стать, вік, посаду або форму зайнятості в рамках виділення цільової аудиторії.

5. Поведінковий таргетинг. Поведінковий аспект допомагає більш ефективно націлювати на основі попередніх запитів і дій користувача в мережі. Якщо людина неодноразово шукала одну і ту ж інформацію, в майбутньому вона буде бачити рекламу аналогічних продуктів на розважальних або робочих сайтах. Інформація про попередні запити зберігається в кеші браузера, а також передається системам розміщення реклами.

6. Геоповедінковий таргетинг. Дозволяє розширювати цільову аудиторію на основі даних про переміщення користувачів і відвідування ними тих чи інших адрес. На базі отриманих даних можна запустити ефективну рекламну кампанію в мережі.

7. Орієнтування, засноване на алгоритмах машинного навчання, орієнтоване на виявлення ідентичних дій користувачів в мережі. Збираючи дані про відвідувачів веб-сторінок, які скоїли цільове дію на сайті, система шукає людей зі схожими цілями в мережі.

Найбільш важливим аспектом у створенні таргетингової реклами є гранично повний портрет потенційного покупця. Ця інформація дасть сигнал системі про показ того чи іншого комерційного повідомлення.

З цієї причини найбільшого поширення таргетингова реклама отримала саме в соціальних мережах. Користувачі самостійно вказують інформацію, яка стане підставою для показу реклами, а саме, вік, стать, сфера інтересів, місто проживання, робота та інше. Тут же вказується інформація про улюблені книги, фільми і відвідуванні розважальних заходів.

Публікації оголошення передують модераторам – перевірка на відповідність вимогам майданчика до рекламних матеріалів. Як правило, модератори проводяться протягом доби. Після чого запускається рекламна компанія, якщо вона не порушує правил розміщення на платформі.

Отже, на даний момент таргетингова реклама в соціальних мережах – один з найперспективніших напрямків реклами в Інтернеті. Її основними перевагами є інтерактивність, можливість моментально одержувати якісні і кількісні показники рекламної кампанії та економічність. Присутність у соціальних

мережах, позитивно впливає на впізнаваність бренду. А регулярна робота з мережевим спільнотою, наприклад, ведення блогу, сприяє підвищенню лояльності покупців.

Список використаних джерел

1. Бородкин А. Поведенческий таргетинг: изображая жертву. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://telnews.ru/theme/13053/>
2. Market targeting options [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.learnmarketing.net/targeting>
3. Поведінковий таргетинг змушує купувати [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iliadabeachhotel-corfu.com/index.php/marketingovainformatsiya/ogljadi/2803-povedinkovij-targeting-zmushue-kupuvati> .

УДК 338.43:332.33

ПРОГНОЗУВАННЯ ШЛЯХІВ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ ЄВРОПЕСЬКИХ КРАЇН

*Рибіна О.І., к.е.н., доцент кафедри геодезії та землеустрої,
Сербін О.О., студентка 4 курсу ЮФ спеціальності «Геодезія та
землеустрія», Сумський національний аграрний університет*

Земельні ресурси – стратегічна складова природокористування. Інтенсивність їх використання пов'язана з одночасним виконанням декількох функцій, серед яких слід виділити функцію територіальної основи розміщення різних напрямків народного господарства, функцію природного ресурсу і основних засобів виробництва. Земельні ресурси надзвичайно важливі як основний засіб і предмет праці в сільському господарстві. З огляду на вищесказане, за останні десятиліття намітилася тенденція до погіршення стану земельних ресурсів, особливо використання земель сільськогосподарського призначення. У деяких регіонах України цей процес стає загрозливим. Тому

сьогодні пріоритетними завданнями у використанні особливо цінних земельних ресурсів є їх збереження, раціональне використання і відтворення.

Всього в нашій країні близько 800 типів ґрунтів, більшість з яких – чорноземи, що займають більше 60% земельного фонду. В Україні розораність території становить близько 57%, землі сільськогосподарського призначення – 78,8%, і цей показник є одним з найвищих в світі. Процеси деградації земель, щорічно мають тенденцію до поширення, проявляються у вигляді переущільнення, руйнування структури ґрунту, водної та вітрової ерозії, заболочування, забруднення і т. д.

Досвід використання земель іноземними державами характеризується різними підходами до вирішення питання забезпечення ефективного і раціонального використання земель, в тому числі земель сільськогосподарського призначення, маючи на увазі історичний досвід конкретної країни і її національні особливості. Однак політика всіх розвинених держав, орієнтована на досягнення раціонального землекористування та забезпечення гармонійних земельних відносин, характеризується досить сильним регулюючим впливом держави і дотриманням принципів земельного законодавства.

Німеччина. В країні сільськогосподарські угіддя займають площу понад 54% від загальної території. По праву власності на землю майже всі сільськогосподарські землі знаходяться в приватній власності. Обмеження на володіння землею для фізичних осіб в цій країні до 20 га. Реалізація державного регулювання в галузі збереження і захисту ґрунтів здійснюється шляхом надання консультацій та субсидій. Консультації щодо ефективного господарювання, раціонального землекористування та охорони ґрунтів серед фермерів проводяться так званими аграрними палатами безкоштовно. Для збереження ґрунту дотримується система сівозмін, а на зиму висівають покривні і підсівне культури. Слід зазначити що контроль за дотриманням системи сівозміни здійснюється досить ретельно. Таким чином, фермер зобов'язаний перед посівом сільськогосподарських культур, які він має намір вирощувати в цьому році, надати аграрній палаті інформацію про їхнє

розміщення на полях. Що стосується ринку землі, то Німеччина – країна з розвиненим вільним ринком земельного обороту. Всі договори купівлі-продажу земельних ділянок розміром більше 1 га ретельно контролюються спеціально уповноваженими організаціями. Ще одна особливість ринкового обороту німецьких земель полягає в тому, що майбутній землевласник повинен надати план розвитку економіки.

Польща. Розмір придбаного земельної ділянки не може перевищувати 300 га, а купувати землю може тільки фізична особа – фермер, який має досвід ведення сільськогосподарської діяльності, володіє земельними ділянками площею не менше 1 га, але не більше 300 га.. Проживає не менше 5 років поруч із земельною ділянкою і вже володіє і управляє фермою. Також фізичні особи, які є родичами продавця, можуть набувати земельні ділянки, якщо земельна ділянка набувається з метою його збереження, тощо. Крім того, в Польщі існує переважне право купівлі земельних ділянок, і воно надається в першу чергу фермеру, у якого є земельна ділянка, зданий в оренду на строк не менше трьох років, а також Національному центру підтримки сільського господарства.

Латвія. Згідно з прийнятими поправками до Закону «Про приватизацію землі в сільській місцевості» іноземцям заборонено купувати земельні ділянки, якщо вони не проживають в Латвії. Якщо людина має намір придбати землю, він повинен вільно володіти латиною. Крім того, покупець має надати план землекористування на латиниці і відповідь на всі питання комісії спеціального органу самоврядування. Переважне право покупки земельної ділянки в Латвії належить орендарю землі. Концентрація земель у власності однієї людини контролюється Латвійським земельним фондом та становить 2000 га.

Франція. Модель ринкового обороту земель сільськогосподарського призначення у Франції побудована з метою збереження земельних ресурсів, навколишнього середовища, захисту земель і реалізується за участю приватної некомерційної організації SAFER. Найважливіша функція цієї організації – стимулювання розвитку фермерського господарства, що досягається за рахунок обмеження площі земельних ділянок, що перебувають у власності одного користувача. Пріоритет при придбанні землі буде віддано фермеру, у якого

менша площа земельних володінь, або фермеру, який прагне створити свій власний бізнес. Новий землевласник обов'язково повинен мати відповідну освіту або досвід сільськогосподарської діяльності.

Естонія. Для купівлі-продажу земельних ділянок громадяни країн Євросоюзу мають право набувати землю за умови ведення на ній сільськогосподарської діяльності. Громадяни держав, що не входять в Європейський Союз, мають право користуватися земельними ділянками до 10 гектарів. Що стосується невеликих ділянок, то їх може вільно придбати громадянин будь-якої країни. В Естонії переважають орендні відносини, близько 60% сільськогосподарських земель орендуються сільгоспвиробниками.

Угорщина. Для того, щоб процес купівлі-продажу відбувся, покупець повинен мати досвід або займатися сільськогосподарським виробництвом протягом трьох років. Також він зобов'язаний не змінювати цільове призначення земельної ділянки та не передавати його в користування. Якщо немає досвіду в цій сфері, особам буде дозволено придбати землю, але її площа не повинна перевищувати 1 га. Також в Угорщині діють обмеження на володіння земельними ділянками для фізичних осіб – до 300 га. Юридичні особи мають право використовувати земельну ділянку лише на праві оренди і не більше 486 га.

Слід зазначити, що позитивні результати землекористування в державах Європейського Союзу досягаються за рахунок обліку економічних, екологічних та соціальних аспектів, а саме: наявність і дотримання плану розвитку сільського господарства; ефективна нормативно-правова база вирішення земельних питань, які є основою раціонального використання земельних ресурсів; ретельний контроль за дотриманням законодавства, норм і вимог в галузі землекористування, що позитивно позначається на екологічній складовій землекористування; виділення державою коштів на вжиття заходів з охорони земель і поліпшення якості ґрунту, здійснення своєчасної оцінки земельних ділянок. Для цих країн характерна відсутність мораторію на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення, а в основному спрощене формування вартості і площі земельних ділянок.

При побудові моделі ринку земель сільськогосподарського призначення доцільно враховувати досвід тих країн, де ринок землі краще розвинений і функціонує, головним завданням якого має стати збереження земельних ресурсів як основного ресурсу країни. Відзначимо, що для досягнення розвинутого ринкового обороту землі необхідно використовувати економічні інструменти і важелі в галузі землекористування, вони використовуються різними країнами світу і досягають досить хороших результатів в аграрній сфері, зокрема, здійснюючи контроль за землекористуванням і встановлюючи певні обмеження на покупку земель сільськогосподарського призначення та їх оренду. Вважаємо, що впровадження таких інструментів при формуванні ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні буде сприяти збереженню і відновленню земельних ресурсів, розвитку сільського господарства, формуванню сімейних фермерських господарств в сільській місцевості та підвищенню рівня проживання сільських жителів, забезпечення продовольчої безпеки і розвиток країни як конкурентоспроможної держави.

УДК 330.332

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

*Скрипник Г.О., кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, Національний університет біоресурсів та
природокористування України*

Сучасний період розвитку вітчизняної економіки характеризується збільшенням кількості факторів невизначеності, при яких здійснюється інвестиційна діяльність вітчизняних підприємств [1, 2]. Тим часом, нездатність, а в ряді випадків і небажання топ-менеджменту підприємств приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності і, як наслідок, втрата керованості в них, в значній мірі вплинули на зниження ефективності інвестиційної діяльності підприємств, що особливо проявилось в умовах кризи

2008-2009 рр., у складних економічних умовах 2014-2015 рр., а також в умовах карантину 2020 р.

З огляду на те, що підприємства втратили частину активів в умовах кризи, то нарощення виробничої бази та поступове розширення діяльності підприємства на основі розвитку інвестиційної діяльності є першочерговим завданням [3, 4, 5, 6]. Для цього необхідна адекватна сучасним економічним умовам система управління інвестиційною діяльністю підприємства.

Розглянемо етапи формування інвестиційної політики підприємства ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»:

1. Формування окремих напрямів інвестиційної діяльності підприємства відповідно до стратегії його економічного розвитку;
2. Дослідження і облік умов зовнішнього інвестиційного середовища і кон'юнктури інвестиційного ринку;
3. Пошук окремих об'єктів інвестування і оцінка їх відповідності основним напрямам інвестиційної діяльності підприємства;
4. Аналіз потенційних об'єктів інвестування з позиції їх економічної ефективності;
5. Забезпечення мінімізації фінансових ризиків, пов'язаних з інвестиційною діяльністю;
6. Забезпечення мінімізації фінансових ризиків, пов'язаних з інвестиційною діяльністю;
7. Визначення необхідного об'єму інвестиційних ресурсів і оптимізація структури їх джерел.

Розглянемо наявність можливих ризиків ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»:

- *Ринковий ризик* полягає в перспективі існування ринку певного товару. Обсяг споживання рослинної олії постійно збільшується у зв'язку зі зменшенням споживання жирів тваринного походження. Найпопулярнішою серед рослинних олій у споживачів України є соняшникова.

- *Ризик втрати майна* - виробництво олії та супутніх продуктів належить до вогнебезпечних. Всі дільниці підприємства забезпечені протипожежним

обладнанням. Майно підприємства та готова продукція, що відправляється покупцям в межах і за межами України, застраховані.

- *Політичний ризик* може бути внаслідок зміни державної політики в сфері економіки, кредитування, оподаткування, митній політиці.

- *Екологічний ризик* - з точки зору охорони навколишнього середовища олійно-пресове виробництво та екстракційне виробництво не є небезпечним.

- *Ризик втрати робочого часу та невиконання зобов'язань.* Підприємство на протязі багатьох років проводить закупівлю насіння соняшника, ріпаку, льону, рижю у господарств Чернігівської та інших областей. Для забезпечення підприємства необхідною кількістю сировини укладаються угоди з сільськогосподарськими підприємствами та іншими суб'єктами на поставку олійного насіння.

- *Комерційний ризик.* Перед закупкою сировини комерційний відділ досліджує ціни на ринку, планово-економічний розраховує собівартість продукції, відділ збуту проводить аналіз світових та внутрішніх цін на продукцію.

Основними напрямками інвестиційної діяльності ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» на наступний рік є: будівництво елеватора потужністю 60 тис. тон; розширення масштабів виробництва (до 1200 т на добу) та нарощування обсягів продукції, що виробляються; продовження реконструкції та модернізації виробничих потужностей; оптимізація технології виробництва олії та шроту; освоєння переробки нових видів сільськогосподарської продукції (високоолеїновий соняшник); розширення ринку збуту продукції.

Планується будівництво галерей до котельні, до залізничної колії, до сушильного комплексу, часткове будівництво підготовчого відділення, модернізація залізничних колій та модернізація технологічної схеми олійно-пресової дільниці, що забезпечить потужність виробництва 1200 т на добу за насінням соняшнику, зменшить собівартість переробки та позитивно відобразиться на фінансових показниках підприємства.

Основними напрямками покращення інвестиційної діяльності ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» є: удосконалення їх матеріально-технічного стану і

технічне переозброєння за рахунок купівлі нового обладнання; поліпшення ефективності виробництва за рахунок вирощування конкурентоспроможної і більш якісної продукції; зниження собівартості виробництва продукції за рахунок впровадження досягнень науково-технічного прогресу.

Формуючи інвестиційну політику ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат», необхідно мати на увазі, що інвестиційна діяльність є головним механізмом впровадження технологічних нововведень, що забезпечують ріст конкурентної позиції підприємства на ринку. Тому реалізація спільних цілей стратегічного розвитку підприємства значною мірою залежить від того, наскільки його інвестиційна політика відбиває досягнуті результати технологічного прогресу і адаптована до швидкого використання нових його результатів.

Список використаних джерел

1. Шаповалова Н.П., Ніценко В.С., Фоменко А.О. Шляхи підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів на ПАТ «Карлсберг Україна». *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2017. № 1. С. 109-121.
2. Чукурна О.П., Ніценко В.С., Михайлова М.В., Одиноків Р.Д. Удосконалення системи складської логістики в контексті технологій «Індустрії 4.0». *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр.* 2018. Вип. 1 (27). С. 220-232.
3. Nitsenko, V. (2011). Formation and Development in Ukraine Agroholding. *The Advanced Science Journal*, 3, 25-29.
4. Ниценко В.С. Методические аспекты оценки концентрации в АПК. *Journal of Applied Management and Investments*. 2014. Volume 3, Number 1. С. 57-66.
5. Bilan, Y., Nitsenko, V., Ushkarenko, I., Chmut, A., Sharapa, O. (2017). Outsourcing in international economic relations. *Montenegrin Journal of Economics*, 13(3), 175-185. <https://doi.org/10.14254/1800-5845/2017.13-3.14>.
6. Nitsenko, V., Mardani, A., Streimikis, J., Ishchenko, M., Chaikovsky, M., Stoyanova-Koval, S., Arutiunian, R. (2019). Automatic Information System of Risk Assessment for Agricultural Enterprises of Ukraine. *Montenegrin Journal of Economics*, 15(2), 139-152. <https://doi.org/10.14254/1800-5845/2019.15-2.11>.

**Інфраструктурне забезпечення
економічного розвитку аграрної та
суміжних сфер: соціальна,
інституціональна, логістично-
маркетингова, фінансово-
інвестиційна, інноваційна,
інформаційна складові**

**COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF THE INNOVATIVE
DEVELOPMENT ASYMMETRY INFLUENCE ON THE FUNCTIONING OF
THE INDUSTRIAL ENTERPRISE**

M. Sahaidak, Doctor of Economics, Professor,

*Head of the Management department, Kyiv National Economic University named
after V. Hetman*

M. Tepliuk, Ph. D in Economics,

*Associate Professor of the Department of Business Economics and
Entrepreneurship, Kyiv National Economic University named after V. Hetman*

V. Dykan, Doctor of Economics, Professor,

*Head of the Department of Economics and Management of Production and
Commercial Business, Ukrainian State University of Railway Transport, Kharkiv*

N. Popova, Doctor of Economics, Professor,

*Head of the Department of Marketing, Management and Trade Entrepreneurship,
Kharkiv Institute of Trade and Economics of the Kyiv National University of Trade
and Economics*

A. Bortnik, Ph. D in Economics,

*Associate Professor of the Department of Business Economics and
Entrepreneurship, Kyiv National Economic University named after V. Hetman*

In the modern dynamic world of computer technologies, those subjects of market relations achieve success that not only use resources efficiently, but also create unique products and services, since the possession of intellectual, financial, and material resources will at best ensure the company's functioning in the market, but not ensure a leadership position. To gain or maintain a competitive advantage, an enterprise faces the question of finding "development resources". According to the results of scientific research, it is determined that "development", from an economic point of view, means a certain change in the characteristics of the subject, namely:

leads to the transformation of its composition and structure under the influence of changes in external and internal factors that determine the growth processes of qualitative and quantitative increase in the main social and financial and economic parameters of the activity of market relations subjects [1]. It is established that to obtain a competitive advantage, it is necessary not only to combine unique resources, but also to use opportunities caused by the external and internal environment. It is determined that the characteristic of successful functioning of companies is the innovativeness of resource development of enterprises through the prism of allocating resource sets that can be rationally used to realize dynamic abilities and potential opportunities.

To identify indicators and form methodological bases for calculating the indicator of asymmetry of innovative development of the enterprise's activities. The methodological principles proposed by scientists allow to evaluate the totality of key components of the enterprise's resource portfolio [2, 3]. Next, the sets of these components are calculated, and the result obtained indicates the level of financial stability. Taking into account all the conducted economic research, we have established:

- ✓ Firstly, in conditions of political and economic instability, the functioning of machine-building enterprises falls under the vagueness of linear sets, that is, the probability of a negative impact on the company's activities is quite high;

- ✓ Secondly, a common problem for all the machine-building enterprises studied is the legal restrictions that do not allow manufacturing of some analogues to foreign products, attracting investment and taking out profitable loans;

- ✓ Thirdly, barriers to innovative entry to enterprises, limited access to new technologies, and a lack of qualified personnel who can generate new ideas.

That is, these indicators are not focused on financial and economic results, which are, quantitative, but also determine the need to use qualitative indicators, in prolonged periods, as well as to divide the stocks into production and commodity ones, which is why you should pay attention to the weight of resource components and the balance of the resource portfolio of the enterprise. So, the proposed

methodology for assessing the asymmetry of innovative development of business entities' activities can be used by enterprises to build an innovative development strategy with the possibility of leveling errors in linear sets [4].

In modern market conditions, methods for calculating investment projects do not lose their relevance, where the impact of uncertainty in the market environment, that is, errors in linear sets, is quite characteristic and noticeable. Note that when it comes to intellectual components, we consider it appropriate to highlight the indicators of excellence of innovative projects, in particular: net present value; profitability index; discounted payback period; internal rate of return; riskiness of projects, etc.

At the same time, most modern methods for calculating the feasibility of a project use the EVA (Economic Value Added) model. The corresponding indicator makes it possible to transparently and objectively evaluate investment projects, where it is advisable to include an integral indicator of the asymmetry of innovative development. Summing up, we can draw the following conclusions. According to the results of scientific research, it is determined that "development", from an economic point of view, means a certain change in the characteristics of the subject that leads to the transformation of its composition and structure under the influence of changes in external and internal factors that determine the growth processes of qualitative and quantitative increase in the main social and financial and economic parameters of the activity of market relations subjects [5].

It is established that to obtain a competitive advantage, it is necessary not only to successfully combine resource combinations, but also to use dynamic opportunities due to the non-linearity of multiple changes. It is determined that the characteristic of successful functioning of a business entity is innovation and primacy in product development, as well as the desire to rationalize costs and maximize net profit, on the basis of which the methodological basis for assessing the impact of asymmetry of innovative development of enterprises, through the prism of intellectual and material resource components, has been improved.

References

1. Kotsyuba O.S. Assessment of the economic attractiveness of investment projects in conditions of uncertainty and risk using sensitivity analysis. *Business inform.* 2018. Vol. 2(481). P. 90-98.
2. Ніценко В.С., Погребнюк К.С., Москаленко І.В. Тенденції розвитку монополій в міжнародному господарстві. *Вісник Сумського національного аграрного університету [Серія «Економіка і менеджмент»]*. 2011. Випуск 5/1 (46). С. 6-10.
3. Sahaidak, M., Zavyalova, M., Tepliuk, M. (2018). Intelligent resource asymmetries in the logistics management of warehousing in the enterprise. *Scientific Journal of Polonia University*, 29(4), 51-60. <http://dx.doi.org/10.23856/2905>.
4. Ніценко В.С., Попович В.В. Проблеми сталого розвитку Одеського регіону. *Бізнес Інформ*. 2013. № 7. С. 69-74.
5. Ніценко В.С. Аналіз внутрішнього ринку, імпорту та експорту продукції сільського господарства України. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва [Серія «Економічні науки»]*. 2015. № 3. С. 45-57.
6. Шаповалова Н.П., Ніценко В.С., Фоменко А.О. Шляхи підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів на ПАТ «Карлсберг Україна». *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2017. № 1. С. 109-121.

СПЕЦИФІКА ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Пустовійт Р.Ф., д.е.н., професор,

*професор кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Черкаський
державний бізнес-коледж*

Куклін О.В., д.е.н., професор,

директор, Черкаський державний бізнес-коледж

Майже через тридцять років після проголошення незалежності, комплексний аналіз інституційного середовища підприємництва в Україні надає переконливі підстави характеризувати його як клептократичне.

Інституційним фундаментом клептократичної економіки є корупційне підґрунтя структури влади, яке співпадає з відповідним чином мотивованою соціально-політичною елітою. При цьому фактична влада у державі належить групі осіб, які, або посідають керівні посади, або публічно не демонструють свою реальну домінуючу роль у державному управлінні [1, 2].

У зазначеній ситуації відбувається деградація підприємницького інституційного середовища, специфікація прав власності є ненадійною та розмитою, здійснюється криміналізація бізнесу на основі викривлених стимулів, у першу чергу за рахунок майже всезагального ігнорування вимог формальних інститутів у: судовій системі, прокурорському нагляді, адвокатській практиці, діяльності правоохоронних структур і органів державної влади. Корупція державних чиновників змушує бізнес перекручувати фінансову звітність, істотно сповільнює приплив іноземних інвестицій, перешкоджає соціально-економічному зростанню країни та підриває довіру фірм і домогосподарств до владних і правових інституцій.

За таких умов бюрократично-адміністративний апарат виступає як інститут, якому підпорядковані комплексні адміністративні процедури і, що

дозволяє «залякувати» і здійснювати репресії щодо підприємництва. Надалі, після інституційної адаптації, корупційні діяння постають стандартною і пересічною поведінкою. Тобто, корупція формалізується в інститут, коли хабар у площині «влада – бізнес» сприймається як вид договірною або стандартного контракту між представниками влади та бізнесу з усуненням віднині зайвих торгів і погоджень [3, 4].

При цьому формальні та неформальні інститути не протистоять один одному, а знаходяться у стані своєрідного симбіозу. Останнє характеризується тим, що інститути, які, нібито гарантують верховенство права, при збереженні формальної оболонки, або руйнуються зсередини, або, навіть, трансформуються у протилежність. Вплив саме таких «підривних інститутів» і обумовлює у більшості випадків негативні ефекти у практиці підприємництва [5].

У той же час, для клептократичною режиму особливо цінним є те, що переважна більшість національних та зарубіжних фірм змушені знаходити очевидні або обхідні корупційні комунікації з високопоставленими чиновниками для захисту бізнесу, прав власності, а також отримання необхідної бізнес-інформації. Зазначене так само надає фірмам шансів, які зіткнулися з проблемами упереджених дій з боку бюрократичних інституцій, використовувати привілейовані зв'язки і безпосередньо чи опосередковано донести свої апеляції до можновладців. В обставинах, що склалися, жодний, з так званих, антикорупційних заходів не в змозі усунути корупцію як системне явище [6].

Тому виконання вимог одного з фундаментальних інститутів конкурентної економіки – рівність перед законом, є необхідною умовою формування і коригування інституційного підприємницького середовища в Україні. Разом з тим, можна стверджувати, що якість інституційного середовища підприємництва, яке вимірюється інтегрованим показником інституційних чинників, є ключовою попередньою умовою сталого економічного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Ніценко В.С., Цуканов О.Ю., Кравчук А.О. Проблеми використання податку на додану вартість в сучасних умовах господарювання. *Теорія та практика інноваційної економіки: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, Україна, 29-30 вересня 2011 р.). Одеса: у 2-х частинах, ГО «Центр економічних досліджень та розвитку», 2011. Ч. II. С. 121-123.
2. Пустовійт Р., Овчарук М. Теоретичний аналіз процесу інституціоналізації в постсоціалістичних економіках. *Економіка України*. 2008. № 6. С. 14-26.
3. Ніценко В.С., Цуканов О.Ю., Кравчук А.О. Концептуальні підходи до проблеми оподаткування в Україні. *Економіко-соціальні аспекти реформування та розвитку України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Київ, 30.09.-01.10.2011 р.). К.: КЕНЦ, 2011. Ч. II. С. 17-21.
4. Пустовійт Р.Ф. Дослідження інституційних факторів соціально-економічної ефективності. *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер.: Економічна*. 2014. № 3. С. 118-126.
5. Ніценко В.С. Реструктуризація зовнішнього державного боргу. *Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених та студентів. «Україна в системі міжнародної економіки»*. Тернопіль: ТНЕУ, 2010. С. 66-69.
6. Ніценко В.С. Конкурентоспроможність підприємства як економічна категорія. *Інноваційні технології та інтенсифікація розвитку національного виробництва: матеріали II міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 20-21 жовтн.* 2015 р. Тернопіль: Крок, 2015. С. 321-323.

КОМУНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА: КАПІТАЛІЗАЦІЯ VS ЕФЕКТИВНІСТЬ

*Багацька Катерина, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та фінансів підприємства, Київський
національний торговельно-економічний університет*

Пріоритетами фінансування комунального господарства має бути досягнення максимізації корисного ефекту від використання коштів місцевих бюджетів для зазначених цілей, що не є можливим без запровадження механізмів забезпечення ефективності управління комунальним господарством громади та запровадження нових стандартів прозорості і підзвітності комунальних підприємств (КП) [1].

Вимога до розкриття фінансової звітності комунальними підприємствами, зафіксована в Господарському кодексі в 2016 році, надала змогу проаналізувати показники їх фінансового і майнового стану, оцінити рівень зношеності основних засобів, структуру витрат, рівень фінансування з місцевого бюджету на покриття капітальних і поточних витрат.

Як зазначено в працях [2, 3], попри значну кількість інформації, яка є суспільно необхідною та розпорядником якої можуть бути КП, і створені умови для забезпечення прозорості інформації про фінансові і економічні показники діяльності цих підприємств, проконтролювати їх досить складно. Попри те, що далеко не всі комунальні підприємства сумлінно ставляться до дотримання принципів публічності і прозорості, більшість КП оприлюднює свою фінансову звітність.

Перелік видів діяльності українських комунальних підприємств далеко не обмежується наданням традиційних комунальних послуг (тепло– і водопостачання, міський транспорт, обслуговування будинків, вуличне освітлення і озеленення тощо). Обласні центри та інші великі і середні міста мають в комунальній власності зоопарки, аптеки, друкарні, юридичні

консультації, рекламні агенції, ринки, столові і кафе, туристичні компанії, і, навіть ІТ компанії. Далеко не всі комунальні підприємства повністю перебувають на утриманні міського бюджету, деякі з них повністю перебувають на самофінансуванні і навіть віддають частину прибутку в міській бюджет. Близько половини КП великих міст є малими підприємствами і саме малі підприємства отримують в цілому менше бюджетного фінансування і більше використовують внутрішні джерела фінансування.

Дослідження комунальних підприємств обласних центрів [1] показало, що поповнення власного капіталу комунальних підприємств 4-х обласних центрів України не відповідає вимогам теорій корпоративного інвестування, які стверджують, що результатом інвестицій має бути підвищення ефективності діяльності підприємства, або досягнення соціального ефекту. Так, згідно проведених розрахунків, лише 21,5% із 103 КП мають потенціал до самофінансування і покривають свої поточні та інвестиційні потреби за рахунок заробленого прибутку. Міські ради спрямовують на інвестиційні потреби КП в середньому 5% від річного бюджету, при цьому рентабельність підприємства залишається низькою. Так, по вибірці КП міст Одеса, Суми, Луцьк та Запоріжжя, не зважаючи на відмінності у рівні фінансування, показники рентабельності КП є стабільно низькими за винятком окремих підприємств Одеси і Луцька. Середня рентабельність активів становить 0,18% у Сумських КП, 0,1% - у Одеських, 0,87% - у Запорізьких, 1,3% - у Луцьких. Причому збільшення інвестиційних вкладень в капітал приносять очікуваний позитивний ефект фінансовий у вигляді приросту рентабельності переважно у малих підприємств, щодо підприємств-природних монополій, то для більшості з них характерна ситуація так званого «проїдання» капіталу і накоплення непокритих збитків [4, 5].

Найбільшу соціальну значимість для громади мають інфраструктурні підприємства – природні монополії та підприємства громадського транспорту. Саме ці КП є найпроблемнішими для всіх міських рад з точки зору співвідношення рівня фінансування поповнення власного капіталу та

можливості підвищення ефективності діяльності підприємств. Зрозуміло, що далеко не всі комунальні підприємства сфери ЖКГ мають працювати на ринкових засадах, адже їх можливість розширювати дохідну базу обмежена тарифною політикою місцевої влади. Проте ефективність тарифних КП може бути виражена рівнем економії витрат без втрати якісних показників, дотриманням цільової структури витрат, цільового рівня операційної рентабельності, навіть якщо він і є невисоким.

Отже, питання ефективності діяльності КП мають бути доопрацьовані в частині з'ясування критеріїв ефективності, до яких не завжди доцільно відносити критерії, прийнятні для приватного сектору.

Список використаних джерел

1. Чумакова І.Ю., Двігу А.О. Механізми підвищення ефективності управління комунальним господарством органами місцевого самоврядування. *Регіональна економіка*. 2019. № 2. С. 45-55.

2. Багацька К. За крок до банкрутства. Чому більшість комунальних підприємств є неефективними та збитковими і як це можна змінити. *Економічна правда*. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/10/20/666444/>.

3. Ніценко В., Чернега І. Роль іноземного капіталу в розвиток банківського сектору економіки. *Теоретико-методологічні і науково-практичні засади інвестиційного, фінансового та облікового забезпечення розвитку економіки*: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 15-16 листопада 2011 р., ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський. Ч. 1. Тернопіль: Крок, 2011. С. 320-324.

4. Baharun, R., Jing Mi, T., Streimikiene, D., Mardani, A., Shakeel, J., Nitsenko, V. (2019). Innovation in healthcare performance among private brand's healthcare services in small and medium-sized enterprises (SMEs). *Acta Polytechnica Hungarica*, 16(5), 151-172. <https://doi.org/10.12700/APH.16.5.2019.5.9>.

5. Bilan, Y., Nitsenko, V., Ushkarenko, I., Chmut, A., Sharapa, O. (2017). Outsourcing in international economic relations. *Montenegrin Journal of Economics*, 13(3), 175-185. <https://doi.org/10.14254/1800-5845/2017.13-3.14>.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

*Біляк Ю.В., к.е.н, доцент,
доцент кафедри фінансів, Національний Університет Біоресурсів і
Природокористування України*

Найважливіший елемент економічної безпеки в сучасних умовах - фінансова безпека. Це пов'язано з тим, що, фінансова безпека стає найважливішою частиною економічної безпеки суб'єктів господарювання в аграрному секторі, яка розпоряджається грошовими потоками підприємства, визначає його стратегічний розвиток [1].

На думку автора, фінансова безпека суб'єктів господарювання в аграрному секторі - це такий стан господарюючого суб'єкта, при якому він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів домагається запобігання, ослаблення або захисту від існуючих небезпек і загроз або інших непередбачених обставин і забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції і господарського ризику. Таке розуміння фінансової безпеки суб'єктів господарювання в аграрному секторі дозволяє показати, що аграрні підприємства знаходяться в ситуації невизначеності, непередбачуваності, регулярних змін як внутрішніх умов господарювання, так і зовнішніх: політичних, макроекономічних, екологічних, правових; суб'єкти господарювання приймають ризикові рішення в умовах жорсткої конкуренції, домагаються запобігання, ослабленню або захисту від існуючих або прогнозованих небезпек або погроз; і, на погляд автора, це переконливо свідчить, що в даних умовах воно забезпечує досягнення цілей бізнесу. Тобто в даній ситуації корпоративні ресурси суб'єктів господарювання (земля, капітал, кадровий потенціал, підприємницькі здібності менеджерів, інформація, інтелектуальна власність, технологія і т.д.) використовуються в першу чергу

для досягнення цілей бізнесу, а не тільки для запобігання небезпек і загроз. І такий шлях - це шлях досягнення стратегічних цілей підприємницької діяльності та забезпечення сталого інтенсивного розвитку суб'єктів господарювання.

На думку автора, саме поняття «фінансова безпека» має корелювати з загальним поняттям «безпека», як на рівні національної безпеки, так і на рівні суб'єктів господарювання аграрного сектору; також воно повинно виступати складовою частиною поняття «економічна безпека» господарюючого суб'єкта; з іншого боку, воно повинно мати власний зміст, що відрізняє проблематику фінансової безпеки від інших видів безпеки. В свою чергу, на рівні суб'єктів господарювання аграрного сектору під небезпекою слід розуміти об'єктивно існуючу можливість негативного впливу на його функціонування, внаслідок чого йому може бути заподіяна шкода, яка навіть спроможна призвести до кризового стану або ліквідації чи поглинання іншою структурою. З цих двох понять випливає зміст загрози як конкретної і безпосередньої форми небезпеки або сукупності негативних чинників чи умов.

Отже, загроза (ризик) фінансової безпеки у підприємницькій діяльності в найпростішому тлумаченні означає можливість випадкового виникнення небажаних фінансових наслідків [3, 4]. В даному визначенні істотними є деякі моменти.

По-перше, ситуації, при яких небажані фінансові наслідки виникають напевно або напевно не виникають, в загальному випадку до фінансових загроз або ризиків не належать.

По-друге, має бути присутня можливість висловити потенційний збиток в грошовій формі.

Серед можливих методів такого виразу можна, зокрема, назвати наступні: величина прямих витрат, оцінка недоотриманого доходу. Якщо розглядати ризик, небезпеку або загрозу на побутовому рівні, то між цими поняттями немає відмінностей. З іншого боку, якщо розглядати ці поняття з боку фінансової безпеки, то всі ці поняття будуть виглядати як характеристика

категорій різного рівня. Для того, щоб побачити різницю в розумінні цих понять, необхідно розглянути кожне окремо.

Таким чином, кількість загроз фінансовій безпеці суб'єктів господарювання існує досить велика кількість. Необхідно розглядати всі загрози в комплексі для того, щоб провести повноцінний аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах сучасного часу. Вся система загроз фінансовій безпеці може бути представлена як динамічна структура, яка має пов'язану систему, в результаті якої, наступ однієї загрози може призвести до появи іншого і посилити загальний вплив на діяльність суб'єктів господарювання аграрного сектору. Такі особливості проявляються особливо в наш час, так як зараз досить багато загроз фінансової безпеки і кризових ситуацій.

Значною загрозою фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору може також служити недостатній контроль над структурою вкладень підприємства, співвідношенням частин фінансового портфеля за ризикованістю та дохідністю його складових. Важливим напрямом забезпечення фінансової складової економічної безпеки підприємства є контроль над усіма сторонами його господарської діяльності з точки зору підвищення поточної рентабельності бізнесу, а також розвитку його зростання. Іншими словами, під системою забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання розуміється сукупність здійснюваного комплексу заходів в інтересах захисту бізнесу від внутрішніх і зовнішніх фінансових загроз.

Стратегія управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання аграрного сектору в умовах нестабільного існування, на думку автора, повинна включати наступні складові: діагностика кризових ситуацій; поділ об'єктивних і суб'єктивних негативних впливів; визначення переліку заходів щодо запобігання загроз фінансовій безпеці; оцінка ефективності планованих заходів з точки зору нейтралізації негативних впливів; оцінка вартості запропонованих заходів щодо усунення загроз фінансовій безпеці.

Ефективне забезпечення фінансової безпеки повинно ґрунтуватися на комплексному підході до управління цим процесом. Комплексний підхід передбачає врахування в управлінні об'єктом всіх аспектів його виробничої діяльності. Таким чином, для якісного забезпечення безпеки підприємства необхідне створення системи комплексної безпеки. Саме тому фінансова безпека - важлива складова економічної безпеки підприємства, забезпечення якої повинна приділятися особлива увага на підприємстві.

Список використаних джерел

1. Rekova, N., Dolozina, I., Nitsenko, V., Zaitsev, Y., & Zamlynskyi, V. (2018). Budgetary revenue structure at central level of public administration in the federal countries. *Administratie si Management Public*, 30, 37-50. <https://doi.org/10.24818/amp/2018.30-03>.

2. Ниценко В.С. Генезис процессов реструктуризации активов сельхозпредприятий путем капитализации средств для краткосрочного кредитования. *Экономика и бизнес: теория и практика*. 2015. № 9. С. 64-69.

3. Ниценко В.С., Соломчук Л.Н. Использование финансового анализа как инструмента обоснования целесообразности создания интегрированных корпоративных формирований с участием перерабатывающих предприятий. *Экономика и бизнес: теория и практика*. 2015. № 8. С. 83-93.

4. Ниценко В.С. Методические аспекты оценки концентрации в АПК. *Journal of Applied Management and Investments*. 2014. Volume 3, Number 1. С. 57-66.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬГОСПВИРОБНИКІВ

Хлопоніна-Гнатенко О. І.,

*к.е.н., доцент, Харківській національний технічний університет сільського
господарства ім. Петра Василенка*

Гіржева О. М.,

*к.е.н., доцент, Харківській національний технічний університет сільського
господарства ім. Петра Василенка*

Однією з головних причин кризового стану сільського господарства в Україні є обмеженість джерел фінансування інвестицій. Це стримує можливості нарощування обсягів виробництва, впровадження нових технологій, гальмує темпи розширеного відтворення та спричиняє зростання зносу основних засобів. Обмеженість інвестиційних ресурсів і нестабільне фінансування капітальних вкладень негативно позначається на розвитку та стабілізації виробництва. Здійснення глибокої структурної перебудови сільськогосподарської галузі вимагає істотного збільшення обсягу інвестицій, консолідації всіх джерел інвестування, активізації інвестиційної діяльності [1, с. 78].

Інвестиційне забезпечення безпосередньо впливає на рівень інноваційної активності підприємств, що, у свою чергу, позначається на обсягах виробництва. З метою поліпшення інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства у середньостроковій перспективі слід здійснювати заходи щодо:

- формування нормативної бази, необхідної для пом'якшення та усунення дефіциту в агровиробників коштів на фінансування інвестицій, поліпшення вибору стратегічних і поточних пріоритетів інвестування та залучення додаткових інвестиційних ресурсів;

- першочергового поліпшення інвестиційного забезпечення дрібних виробників, особливо фермерських і селянських господарств, діяльність яких має велике не лише економічне, а й соціальне значення;

- усунення регіональних диспропорцій у рівнях інвестування, які зумовлюють не лише спад сільськогосподарського виробництва, різноманітні негативні економічні, соціальні, екологічні та інші наслідки, а й суспільну нестабільність;

- відновлення напівзруйнованої матеріально-технічної бази установ бюджетної сфери, особливо тих, що формують інноваційну інфраструктуру аграрної економіки;

- формування дієвого механізму кредитної підтримки агровиробників, особливо дрібних і середніх;

- здійснення організаційних, фінансових та інших заходів щодо інвестування розвитку сфери заготівель і збуту сільськогосподарської продукції, насамперед молока і м'яса із селянських господарств;

- подолання корупції, негативного впливу тіньової економіки, кримінальних та інших структур й усунення інших негативних чинників [2, с. 80].

У сільському господарстві короткі цикли виражені не так яскраво. Перспективність інвестицій в сільгоспвиробництво підтверджується зіставленням частки таких інвестицій з часткою галузі в ВВП країни. На розвиток процесу інвестування в інновації та НДДКР за галузями впливає, перш за все, загальний економічний розвиток регіонів, а також інвестиційні можливості держави та ступінь залучення інвестицій з-за кордону.

Якщо оцінювати фактори, які визначають процес інвестування в інновації по Україні в цілому, то слід відзначити таку ж залежність, тобто значний вплив має досягнутий соціально-економічний стан держави [3, с. 390].

Збільшення обсягів інвестицій і підвищення їх ефективності передбачає вирішення таких першочергових завдань:

- уточнення пріоритетних напрямків залучення інвестицій;
- удосконалення амортизаційної політики;

- запровадження механізмів стимулювання довгострокового кредитування;
- надання державної підтримки сільськогосподарським виробникам;
- сприяння залученню іноземних інвесторів, практичне забезпечення системи гарантій для них;
- підвищення ефективності використання коштів державного бюджету на інвестиції;
- стимулювання збільшення заощаджень громадян та їх інвестиційного спрямування;
- вдосконалення нормативно-правової бази інвестиційної діяльності [4, с.37].

В оцінках інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств доцільно застосовувати методичні підходи, які передбачають: обов'язкову оцінку ефективності інвестицій на всіх етапах і стадіях інвестиційної діяльності. Багатогранність та багатофакторність інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств вимагає здійснення оцінок шляхом використання сукупності методів, підходів і показників.

Список використаних джерел

1. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80#>
2. Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства України в стратегічній перспективі / М.І. Кісіль // Вісник аграрної науки 2018, №1 (778) С. 78–82
3. Флегантова А. Л. Стан інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні та шляхи його покращення./ А. Л. Флегантова // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. 2011. Вип. 113. С. 387-394.
4. Однорог М.А. Інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств./ М.А. Однорог //К.: 2014. № 15. С 36-38.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО СТАНУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

*Кіріченко К.А., здобувач вищої освіти доктора філософії,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця*

Трансформаційні процеси землекористування сільського господарства України, складна політична ситуація, пандемія COVID-19, незавжди сприятливі погодні умови негативно вплинули на інвестиційну привабливість сільськогосподарської галузі. Нездатність економіки України реагувати на такі кризові явища посилює значимість нових теоретичних підходів до залучення іноземних інвестицій і впровадження потужних державних програм інвестування сільськогосподарської галузі України.

Першочергової інвестиційної підтримки потребують сільськогосподарські підприємства державної форми власності та середні і малі за розміром земельних угідь. Інвестиції потрібні аграрному сектору та державі загалом задля відтворення родючості ґрунтів, забезпечення продовольчої безпеки держави, соціального захисту та забезпечення нормальних умов для сільського населення. А саме для переоснащення виробництва, оздоровлення підприємств, будівництва ферм, ангарів та систем складських приміщень, що допоможе збільшити обсяги виробництва та підвищити врожайність земель, сприятиме розвитку соціальної сфери та інфраструктури. Значного інвестування потребує вирішення проблеми зрошення земель сільськогосподарського призначення, адже засухи впливають на зниження врожаїв [1].

Підприємства агропромислового комплексу є одними з найприбутковіших. Усього з 2015 р. по 2019 р. чистий прибуток склав 420,6 млрд грн, а інвестиції 265,9 млрд грн. Також виявлено, що між капітальними інвестиціями та чистим прибутком у сільськогосподарській галузі існує тісний

зв'язок. Це є очевидним, адже інвестиції спрямовані на оновлення основних засобів, впровадження новітніх систем зрошення та ін. Усе це дозволяє зменшити вплив не завжди сприятливих погодних умов для ведення сільського господарства, збільшити врожайність та дозволяє підприємствам отримувати більші прибутки [2].

До кризових ситуацій 2020 року викликаних ,насамперед, COVID-19 не була готова не тільки Україна, але й вся світова економіка. Це вплинуло і на капітальні інвестиції у агропродовольчий сектор економіки. За три квартали 2020 року в сільське господарство, мисливство і надання пов'язаних із ними послуг було залучено 25,02 млрд грн, що на 43,4 % менше, ніж за січень-вересень 2019 року. Це одне з найбільших падінь капітальних інвестицій за останні 5 років, після початку військових дій на сході України та тимчасової окупації територій АР Крим і частини Донецької та Луганської областей. Такий інвестиційний спад матиме негативні наслідки для економіки, продовольчої безпеки вже у короткостроковій перспективі [3,4].

На рівень інвестиційної привабливості сільськогосподарської галузі впливають економічні, політичні, соціальні, правові та екологічні чинники. Щодо правових, то реформування сільськогосподарських земель почалося з набуттям України незалежності, але тільки у липні 2021 року планується відкриття вільного обігу сільськогосподарських земель.

Для відкриття ринку землі подібно розвинутим країнам, Україні потрібно докладати ще багато зусиль. Система має працювати прозоро за допомогою аукціонів і не мати корупційної складової частини. Велике значення має дієвість українського законодавства та судів. Навіть після того, як земельний ринок запрацює, повинні бути злагоджені дії між реєстрами та інститутами в правовому полі. Проаналізовані зміни можуть послугувати поштовхом для подальшого розвитку економіки держави, але за умови подолання корупції та налагодження роботи чесних судів [1].

Незважаючи, на те, що відкриття земельного ринку значно стимулюватиме інвестиції, це питання викликає дискусії серед політиків, малих

сільськогосподарських виробників, власників агрохолдингів та населення України.

Хоча сільськогосподарські виробники адаптувалися до орендних земельних відносин, все ж таки мораторій на продаж земель стримував потік інвестицій: високі витрати на юридичну і документальну частину оформлення великої кількості договорів оренди на дрібні паї; невизначеність правового статусу договорів оренди; відсутність конкуренції між потенційними покупцями землі; існування тіньового обігу земельних ділянок; неефективність управління земельним фондом; розпаювання землі на дрібні ділянки та ін. [5].

Такі умови стримували бажання українських аграріїв здійснювати великі проекти, які могли би додатково стимулювати розвиток однієї з ключових галузей економіки України.

Так під час дії мораторію сільськогосподарські землі розглядали виключно як засіб виробництва, а ніяк потенційний інвестиційний актив. Відкриття ринку у липні 2021 р. унікальна подія для населення, підприємців та інвесторів. Запрацює цілий новий сектор економіки. Завдяки встановленому ціновому мінімуму передбачається, що втрати будуть мінімальними. Досвід країн ЄС з функціонуючим ринком земель свідчить, що ціна на землю завжди зростає. Та ще жодна країна світу не запускала ринок землі в умовах розвинених платіжних технологій та геоінформаційних систем, що дозволить купувати ділянки, не виходячи з дому. А доступ до ринку завжди був вагомим фактором зростання ціни [6].

Продаж землі поступово призведе і до підвищення вартості оренди. Саме такі умови підвищать ефективність використання земель через те, що аграрії будуть більш ретельно підходити до оцінки земельних ділянок і ведення підприємницької діяльності на них. З'явиться зацікавленість агровиробників у збереженні стану земель сільськогосподарського призначення та стимули для інвестування в підвищення врожайності [5].

У ході аналізу тенденцій і перспектив розвитку інвестиційного потенціалу сільського господарства України визначено фактори, що стримують

інвестиційний потік. Але з відкриттям ринку земель сільськогосподарського призначення і поступовим подоланням наслідків викликаних окупацією АР Криму та частини Луганської і Донецької областей України та пандемією COVID-19 аграрний сектор економіки України у перспективі матиме широкий інвестиційний потенціал для залучення як державних, так і іноземних інвесторів.

Для активізації інвестиційного капіталу у сільськогосподарську галузь потребує змін законодавча сфера. На державному рівні необхідно вирішити низку питань, а саме: визначити основну стратегію розвитку сільського господарства; вдосконалити законодавство, що стосується не тільки відкриття та подальшого функціонування ринку земель, але й інвестування; забезпечити належне фінансування сільськогосподарської та суміжних галузей економіки України; впровадити державні програми розвитку малого та середнього підприємництва у сільському господарстві; покращити соціально-інфраструктурну складову сільської місцевості. Все це дозволить привернути увагу іноземних інвесторів для подальшого розвитку сільського господарства України.

Список використаних джерел

1. Кушнір С.О., Журавльова А.К. Інвестиції в сільськогосподарську галузь України: реалії та перспективи у зв'язку з відкриттям ринку землі. Підприємництво та інновації. 2020.№12. С. 63-68.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 07.04.2021).
3. Капітальні інвестиції в агросектор знизилися майже на 41%. URL: <https://mind.ua/news/20219431-kapitalni-investiciyi-v-agrosektor-znizilisya-majzhe-na-41>(дата звернення: 05.04.2021).
4. Інвестиції у сільське господарство впали на 35%, – експерт. URL: <https://agropolit.com/news/16636-investitsiyi-u-silске-gospodarstvo-vpali-na-35--ekspert> (дата звернення: 03.04.2021).

5. Гаврилюк О. Відкриття ринку землі. Про що варто задуматися?
URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/442724/oleksandr-gavrylyuk-vidkryttya-rynku-zemli-pro-shho-var-to-zadumatysya>.

6. Башлык Д. Инвестиции в землю: как заработать на новом рынке.
URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2021/01/29/670507/>

УДК 336.1:352

ЛІЗИНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Климаш Наталія, к.е.н., доцент,

доцент кафедри фінансів, Національний університет харчових технологій

Фінансування підприємства – одне з основних питань, що повстає перед підприємцями незалежно від сфери діяльності та організаційно-правової форми. В умовах настання фінансово-економічної кризи підвищуються ризики не тільки щодо провадження господарської діяльності, а й кредитування юридичних осіб. Дієвим інструментом може стати лізинг, який передбачає довгострокову оренду з правом майбутнього викупу або без нього [1-2].

При здійсненні операцій з лізингу прийнято виділяти наступних суб'єктів: лізингоотримувача, лізингодавця та постачальника.

Вітчизняними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку передбачено використання двох форм лізингу: фінансового та операційного. Фінансовий лізинг передбачає оренду майна з можливістю його подальшого викупу, при якому усі ризики переходять лізингоотримувачу. Операційний лізинг є орендою майна без права викупу і не вирізняється особливими ризиками.

Перевагами лізингу порівняно із банківським кредитом є наступні:

1. Можливість фінансування в іноземній валюті без обмежень.

2. Термін використання понад один рік.

3. Підготовкою та оформленням необхідних документів займається лізингодавець.

4. Для лізингоотримувача доступний податковий кредит на вартість предмету лізингу.

5. Предмет лізингу є заставою у даних операціях, тому лізингоотримувач не несе додаткових витрат, пов'язаних із заставою майна.

6. Передача у користування предмету лізингу на встановлений термін.

При використанні операцій лізингу в оренду можна взяти не лише нову техніку, а й ту, яка була у використанні і, відповідно, коштує дешевше.

За використання фінансового лізингу повинно виконуватись декілька, із нижченаведених умов [3-5]:

- повинен бути вибір щодо придбання активу;
- наявною є передача права власності на предмет лізингу;
- строк оренди повинен бути більшою частиною строку експлуатації майна;
- орендований актив має особливий характер, що дає змогу лише орендареві використовувати його без витрат на його модернізацію, модифікацію, дообладнання;
- теперішня вартість орендних платежів повинна дорівнювати справедливій вартості активу.

Теперішню вартість майбутніх лізингових платежів розраховують за формулою:

$$PV_A = A \frac{(1 + R)^N - 1}{R(1 + R)^{N-1}};$$

PV_A - теперішня вартість майбутніх лізингових платежів;

A – річний лізинговий платіж;

R – ринкова відсоткова ставка;

N – термін оренди.

Об'єктом лізингу може виступати будь-яке нерухоме і рухоме майно, що може складати основні засоби підприємства: обчислювальна техніка, транспортні засоби, сільськогосподарська техніка, будівельна, комунікаційні мережі та інше. В тому числі, в лізинг можуть передаватись предмети, що були виготовлені на державних підприємствах.

Не можуть бути предметом лізингу, у відповідності із вітчизняним законодавством [6] земельні ділянки та інші природні об'єкти, єдині майнові комплекси підприємств та їх відокремлені структурні підрозділи (філії, цехи, дільниці).

Отже, використання лізингу може стати для підприємців ефективним джерелом фінансування, яке дасть можливість забезпечити підприємство сучасним обладнанням та використовувати його тривалий період.

Список використаних джерел

1. Nitsenko V., Rakytska A. Methodology of correction of errors in financial reporting. *Формування нової парадигми управління фінансами та бізнесом в умовах посилення євроінтеграційних процесів в Україні: зб. тез наук. доп. за матеріалами I Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 27 жовтня 2016 р.: у 2 ч. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. Ч. 1. 2016. С. 127-129.*

2. Ніценко В.С., Абдулкарімова К. Капітальні інвестиції в аграрному секторі: стан та розвиток. *Матеріали ІХ Міжнародного круглого столу «Актуальні соціально-економічні та правові проблеми розвитку України та її регіонів» (27 квітня 2018 року, м. Одеса) / МОН України; ОНУ ім. І.І. Мечникова; відп. ред. Н.Л. Кусик; ред. кол.: О.В. Побережець, В.С. Ніценко, Є.І. Масленніков та ін. Одеса: ОФФССТіК, 2018. С. 55-57.*

3. Ніценко В.С., Галицький О.М., Бочев С.М. Проблеми інвестиційної привабливості аграрного сектору України. *Глобальні принципи фінансового, облікового та аналітичного забезпечення аграрного сектора економіки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 8-9 листопада 2018 р. Вип. 1 / Харк. нац. аграр. ун-т. Харків: ХНАУ, 2018. С. 252-254.*

4. Ніценко В.С. Державне регулювання інноваційного розвитку технологічного парку в Україні. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2005. № 3 (31). С. 110-113.

5. Ніценко В.С. Відновлення машинно-тракторного парків через здешевлення кредитів банків. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету*. 2006. № 14. С. 119-121.

6. Про фінансовий лізинг: закон України: від 16.12.1997, № 723/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 16. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80/stru#Stru>.

УДК 336.8

ОЗНАЧЕННЯ ПРИБУТКУ ЯК ОСНОВНОГО СИСТЕМНОГО ПОКАЗНИКА

*Кононенко Ж.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та
економічних досліджень,*

*Чип Л.О. к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічних
досліджень,*

Полтавська державна аграрна академія

Прибуток належить до найважливішого сумарного показника у системі розрахунку показників ефективної діяльності суб'єкта діяльності як виробничої, комерційної так і фінансової. Оцінка результатів діяльності та проведення аналізу є основоположною складовою оперативного, економічного, фінансового та інших напрямів аналізу діяльності суб'єкта підприємництва, що націлені на всебічну оцінку результативності його фінансово-господарської діяльності. Тож вивчення прибутковості чи збитковості у економічно розвинутих галузях як на рівні держави, так і за її межами має перевагу над іншими видами фінансового аналізу або навіть вважається пріоритетним.

Аналіз фінансових результатів суб'єкта підприємницької діяльності, а саме аналіз формування, розподілу, використання та накопичення прибутку, є в нашій державі найдинамічнішим видом аналізу. Зорієнтовано це насамперед на пошук нових підходів та прийомів аналізу, з урахуванням постійних змін законодавчої та нормативної бази, що значною мірою визначають напрями та шляхи аналізу [2].

У сучасній ринковій економіці фінансові ресурси (капітал) вкладаються у будь-яку діяльність, яка може принести максимальний прибуток. Ефективне використання капіталу характеризується величиною прибутку, що припадає на одиницю вартості вкладеного капіталу. Отже, підприємство для підвищення ефективності своєї роботи має шукати шляхи збільшення суми прибутку за мінімальний обсяг вкладення фінансових ресурсів [3].

Кінцева робота підприємства оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності, загальним обсягом державного прибутку та прибутку у розрахунку на одиницю ресурсів. Водночас, абсолютна сума прибутку не характеризує рівень ефективності господарської діяльності. Щоб зробити висновок про рівень ефективності господарювання, отриманий прибуток необхідно порівняти з понесеними витратами або активами, які забезпечують підприємницьку діяльність. Життєдіяльність підприємства багато в чому залежить саме від того, якою мірою забезпечена фінансова віддача ресурсів та на скільки досягається рівень прибутковості в процесі формування витрат [4]. Для формування прибутку як правило в дослідженні беруть до уваги ряд факторів, що можуть мати вплив в тій чи іншій мірі на результати діяльності підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Фактори формування прибутку

До основних складових та цілей політики поділу прибутків підприємства можна віднести [1]:

1) забезпечення накопичення власниками підприємства визначеної норми надходжень у вигляді прибутку, що націлений на інвестований капітал;

2) дотримання вимог та напрямів у пріоритетності цільової стратегічної діяльності підприємства за рахунок власної нерозподіленої частини прибутку;

3) націлені на задоволення та стимулювання виробничої і трудової активності, а також додаткового соціального заохочення персоналу;

4) забезпечення розподілу та формування в достатніх сумах резервного фонду підприємства.

Для відображення вимог загальної стратегії розвитку підприємства, забезпечення підвищення його вартості на ринку, формування необхідного обсягу фінансових ресурсів та задоволення матеріальних інтересів власників і персоналу підприємству необхідно розробити одну з найважчих задач – політику управління прибутком.

Така політика представляє собою процес прийняття ефективних управлінських рішень щодо всіх основних аспектів його формування, розподілу та використання на підприємстві, в процесі чого вирішуються дві основні задачі [5]:

а) підвищення загального розміру прибутку в процесі його формування;

б) ефективний розподіл отриманого прибутку за окремими напрямками його використання.

Серед обраних підприємством завдань і цілі найвагомішою може бути визначена така, що від її досягнення та задоволення залежатиме розмір та співвідношення формування чи розподілу прибутку на підприємстві. Механізм управління прибутком базується на тісному взаємозв'язку цього показника зі значеннями показників обсягу товарообігу, доходів і витрат обігу підприємства тощо. Система таких взаємозв'язків націлена на виявлення основних незалежних факторів, що формують розмір прибутку та вказують на можливості забезпечення ефективного управління таким процесом.

Список використаних джерел

1. Блонська В. І. Прибуток підприємства та напрямки ефективного його використання. *Науковий вісник НЛТУ України*: зб. наук.-техн. праць. Львів: РВВ НЛТУ України. 2011. Вип. 18.10, С. 108-114.
2. Денисенко Л.О., Кучерявенко Ю.О. Шляхи поліпшення процесу управління прибутком на підприємстві. *Проблеми економіки організації та управління підприємствами*. Вісник КНУТД. 2014. № 1. С. 145–152.
3. Майборода О.Є. Теоретична сутність категорії «прибуток підприємства». *Економіка і суспільство*. 2017. № 10, С. 310-313.
4. Нагайчук В.В. Показники оцінки якості прибутку підприємства та їх залежність від обраної стратегії. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2011_2_1/NV-2011-V2_23.pdf (дата звернення 05.04.2021 р.)
5. Николишин С.Є. Прибуток підприємства та особливості управління ним. *Економічні науки. «Young Scientist»*. 2017. № 2 (42), С. 299-303.

УДК 657:334

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Сілакова Ганна, к.е.н., доцент,

*доцент кафедри економіки та фінансів підприємства, Київський
національний торговельно-економічний університет*

У сучасних ринкових умовах господарювання підприємств на рівень їх фінансової безпеки значною мірою впливає стан розрахунків за дебіторами. З одного боку, дебіторська заборгованість, нарівні з запасами, входить до складу оборотних активів підприємства, з іншого боку, якщо в структурі оборотного капіталу (оборотних активів) дебіторська заборгованість має значну питому вагу, то це може призвести до зниження рівня фінансової стійкості та до

зростання можливих фінансових ризиків підприємства (наприклад, ризик неповернення дебіторської заборгованості) [2]. Оскільки дебіторська заборгованість являє собою суму грошових коштів, вилучених з обороту, то вивчення її рівня та структури набуває для підприємства особливого значення.

Ринкова ситуація змушує все більше підприємств активніше пропонувати покупцям різноманітні форми товарних і комерційних кредитів, тобто продаж з відтермінуванням строку платежу. Отже, необхідно реально оцінювати всі вигоди і втрати, враховувати позиції конкурентів і розробляти найбільш гнучку кредитну політику для покупців. Завданням сучасного фінансового менеджера є розробка таких правил і стандартів роботи з дебіторською заборгованістю, які дозволяють одночасно активізувати процес продажів, і в той же час забезпечують фінансову безпеку підприємства.

З позицій забезпечення оптимального рівня фінансової безпеки підприємства дебіторська заборгованість має бути об'єктом постійного управлінського впливу, а саме: доцільно проводити аналіз джерел її виникнення, оцінювати можливості та строки погашення, умови дотримання нормального її рівня з метою мінімізації фінансових ризиків.

Прострочення термінів погашення дебіторської заборгованості має негативні наслідки, серед яких виділяють [3]:

- уповільнення темпів розвитку підприємства внаслідок відволікання коштів з обороту;
- знецінення грошей внаслідок інфляції;
- необхідність підприємства брати позики для забезпечення виробничого циклу, що призводить до додаткових витрат, обмеження інвестиційних можливостей;
- поступове зниження платоспроможності і зниження рівня фінансової безпеки.

Напрями роботи з дебіторською заборгованістю в контексті забезпечення фінансової безпеки підприємства умовно можна розділити на дві групи: аналітичні та синтетичні [4].

Аналітичний напрям роботи пов'язаний із: аналізом діяльності юридичних осіб (аналіз безпеки ділових пропозицій і контрактів, благонадійності партнерів, доброчесності та платоспроможності підприємства, участі підприємства в арбітражних судах); аналізом фінансової стійкості підприємства за даними фінансової звітності [5].

Синтетичний напрям роботи полягає у: процедурі узгодження цивільно-правових договорів; зборі інформації щодо фізичних осіб відповідно до вимог законодавства про персональні дані; спільній діяльності підрозділу з фінансової безпеки з державними органами в процесі стягнення дебіторської заборгованості; проведенні перемовин з боржниками.

До проблем роботи з дебіторською заборгованістю можна віднести: перманентне управління дебіторською заборгованістю; відсутність чітких принципів і системи управління дебіторською заборгованістю; відсутність системи документообігу, контролю і обміну інформацією про стан дебіторської заборгованості між спеціалістами і підрозділами; відсутність уніфікованих форм документів, що спрощують облік, аналіз і інкасацію дебіторської заборгованості; відсутність достовірної інформації щодо реальних термінів погашення зобов'язань контрагентами; відсутність даних про загальну суму витрат, причиною яких є зростання обсягу дебіторської заборгованості; неможливість відстеження ефективності продажів з відтермінуванням строку платежу (не розраховується економічний ефект від надання комерційного кредиту); відсутність координації дій щодо аналізу дебіторської заборгованості та прийняття управлінських рішень з метою врегулювання боргу [6].

До основних методів врегулювання проблем по роботі з дебіторською заборгованістю можна віднести:

– налагодженість роботи щодо отримання інформації з метою контролю та планування дебіторської заборгованості на підприємстві, а саме: інформація щодо неоплачених дебіторами рахунків; термін прострочення оплати по кожному з рахунків; кредитна історія контрагента (середній період прострочення, середня сума кредиту);

- автоматизація процесу роботи з дебіторською заборгованістю. Важливо врахувати, що головна причина, через яку підприємство повинно відмовитися від ведення обліку і контролю дебіторської заборгованості в таких програмах, як Excel, пов'язана з труднощами швидкого оновлення даних і налаштування важливих для виконання процедур;
- оптимізувати ризик затримки повернення коштів і уникнути певних збитків можна шляхом укладення договору страхування дебіторської заборгованості.

Список використаних джерел

1. Ниценко В.С., Высочинская В.С., Маройко М.Н. Автоматизированная форма ведения бухгалтерского учета как инструмент повышения интенсивности обработки информации. *Экономика и бизнес: теория и практика*. 2016. № 4. С. 120-122.
2. Ниценко В.С., Соломчук Л.Н. Использование финансового анализа как инструмента обоснования целесообразности создания интегрированных корпоративных формирований с участием перерабатывающих предприятий. *Экономика и бизнес: теория и практика*. 2015. № 8. С. 83-93.
3. Ніценко В.С., Цуканов О.Ю., Галицький О.М. Проблеми нормативно-правового регулювання обліку розрахунків з соціального забезпечення на підприємствах сільського господарства. *Вісник Сумського національного аграрного університету [Серія «Економіка і менеджмент»]*. 2013. Вип. 6 (57). С. 95-99.
4. Дергалюк Б.В. Управління дебіторською заборгованістю як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємств в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_9_45.
5. Nitsenko V., Sharapa O., Burdeina N., Hanzhurenko I. Accounting and analytical information in the management system of a trading enterprise in Ukraine. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2017. № 2. С. 3-18.
6. Ніценко В.С., Кравчук А.О. Значення внутрішнього контролю в управлінні переробним підприємством. *Финансы, учет, банки: сборник научных трудов*. 2014. № 1 (20). С. 215-218.

ВИТРАТИ У ПОДАТКОВОМУ ОБЛІКУ

*Красота О. Г., к.е.н., доцент, доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавська державна аграрна академія*

Основними підтверджуючими інформаційними носіями щодо визначення об'єкта оподаткування та визнання витрат у податковому обліку є документація первинного обліку. Їх ведення і зберігання ведення і зберігання передбачене правилами ведення бухгалтерського обліку. До таких документів належать товарні накладні, акти виконаних робіт, виробничі звіти на списання витрат за статтями на виробництво послуг, звіти про використання коштів наданих у відрядження або під звіт тощо. [1]

З метою оподаткування, датою визнання витрат є дата нарахування доходу, для отримання якого здійснені такі витрати, якщо інше не передбачене Кодексом [2]. Отже, застосовується принцип нарахування і відповідності.

Витрати, які формують собівартість наданих послуг, виконаних робіт, визнаються витратами того звітного періоду, в якому визнані доходи від виконаних робіт, реалізації таких товарів, наданих послуг.

Собівартість виконаних робіт, реалізованих товарів, наданих послуг визначається відповідно до обсягу їхньої реалізації протягом податкового періоду (кварталу).

Інші витрати визнаються витратами того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

Отже, склад витрат у податковому обліку в багатьох пунктах збігається з тими позиціями синтетичного або аналітичного обліку, які фіксуються в реєстрах бухгалтерського обліку підприємства.

Необхідно відзначити різний підхід зазначених видів обліку щодо віднесення загально-виробничих витрат.

Так, якщо в податковому обліку вони однією сумою включаються до складу інших витрат (п. 138.10 ПКУ), то в бухгалтерському обліку такі витрати підлягають розподілу. Одна частина витрат у формі змінних та постійних розподілених витрат входить до складу собівартості послуг (до дебету рахунка 23). Інша частина у формі постійних нерозподілених витрат включається до собівартості реалізованої продукції товарів, робіт, послуг. [2]

З метою податкового обліку підприємства формують окремі реєстри, де накопичуються ті статті витрат, які буде включено до відповідних рядків декларації з податку на прибуток. Форми реєстрів податкового обліку офіційно не затверджені, тому форма ведення реєстрів обирається самостійно.

Різниця між складом та оцінкою витрат в фінансовому обліку та в податковому обліку є податковою різницею. Облік податкових різниць здійснюється за методикою, затвердженою Міністерством фінансів України.

Список використаних джерел

1. Дідоренко Т. В. Сутність витрат як об'єкта бухгалтерського обліку. Науковий журнал «Молодий вчений». 2015. № 1. С.126-129.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (з врахуванням змін і доповнень) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Загребельна І.Л. к.е.н., доцент, доцент кафедри
економіки та міжнародних економічних відносин,*

Полтавська державна аграрна академія

Світлична А.В. к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права,

Полтавська державна аграрна академія

Здійснюючи господарську діяльність підприємства мають як позитивний, так і негативний досвід, зокрема підприємці які отримали негативний результат своєї діяльності в минулому, будуть уникати повторення небажаного стану, а саме негативних моментів в майбутньому, тим самим визначаючи «економічний ризик» в житті суспільства. В той же час, без ризику неможлива творча, інноваційна, прибуткова діяльність, а відповідно й економічний розвиток в цілому.

На сьогоднішній день не існує єдиного підходу до визначення категорії «економічні ризики», що пов'язано з багатогранністю цього явища. Зокрема, В.В. Вітлінський та П.І Верченко трактують поняття «економічні ризики» як об'єктивно-суб'єктивну категорію у діяльності суб'єктів господарювання, що пов'язана з подоланням невизначеності та конфліктності в ситуації неминучого вибору. Вона відображає ступінь відхилення від цілей, від очікуваного результату, міру збитків з урахуванням впливу керованих і некерованих чинників, прямих та зворотних зв'язків стосовно об'єкта керування [2, с. 9].

В.В. Глущенко зазначає у своїй праці [3] таке: ризик – це можливість позитивного (шанс) або негативного (збиток) відхилення в процесі діяльності від очікуваних або планованих значень.

В. Галасюк, М. Сорока підкреслюють, що «економічний ризик – це можливе зменшення вартості додатних умовно-грошових потоків (Conventional Cash Flow) майбутніх періодів і можливе збільшення (за абсолютною величиною) вартості від'ємних умовно-грошових потоків майбутніх періодів,

що відбуваються внаслідок настання події, небажаної для конкретного суб'єкта економічних відносин» [4].

Узагальнивши різні авторські підходи до трактування поняття «економічні ризики» виділимо їх характерні особливості, такі як:

- невизначеність пов'язана з можливістю виникнення в ході реалізації діяльності несприятливих ситуацій і наслідків;
- ймовірність виникнення втрат, збитків, недоотримання планового доходу, прибутку;
- невизначеність фінансових результатів в майбутньому;
- ступінь невизначеності отримання майбутніх чистих доходів;
- вартісне вираження ймовірнісної події, що призводить до втрат;
- можливість несприятливих результатів, небезпека, загроза втрат;
- ймовірність втрати цінностей (фінансових, матеріальних, товарних ресурсів) в результаті діяльності, якщо умови діяльності будуть змінюватися, протилежно від прогнозованого плану.

З усього різноманіття ризиків, з метою виявлення і оцінки їх впливу на аграрний сектор регіону, важливим є аналіз особливостей статичних і динамічних ризиків. Прояви статичного ризику властиві суб'єкту економіки в певний момент, що не розвивається в часі, а динамічний ризик пов'язаний з рухом процесів в часі і просторі, їх переходом з одного стану в інший, можливою повторюваністю і т.д. При обчисленні економічного ризику основним критерієм є рівень інформації або інформованість суб'єкта про стан економічного середовища. В даному контексті видається, що економічний ризик суб'єктивний.

Введення економічного ризику в понятійний апарат суб'єкта економіки передбачає наявність певної проблемної ситуації, яка не може бути достатньо чітко виражена за допомогою вже наявних понять. Такою проблемною ситуацією є прийняття економічного рішення в умовах невизначеності. Ситуація прийняття економічного рішення в умовах невизначеності – це ситуація економічного ризику.

До видів невизначеності можна віднести залежності:

- від знання ймовірності настання подій (повна невизначеність, часткова невизначеність);
- від об'єктивних чинників – невизначеність динамічного розвитку, невизначеність стану природи, невизначеність зовнішніх умов системи;
- від тимчасових рамок – ретроспективна невизначеність, оперативна невизначеність, перспективна (стратегічна);
- від етапу в процесі прийняття рішень – невизначеність цілей, невизначеність умов, невизначеність дій;
- від суб'єктивних чинників – внутрішніх умов системи, невизначеності інформації, невизначеність поведінки людей.

Отже, ризик можемо охарактеризувати як ймовірність недоотримання прогнозованого прибутку в умовах невизначеності зовнішнього середовища. Варто відмітити, що ризик складне поняття яке виникає в умовах невизначеності, тісно пов'язаний з ймовірними процесами в підприємницькій діяльності.

Список використаних джерел

1. Балджи М.Д. Економічний ризик та методи його вимірювання. Навчальний посібник. Харків: Промарт, 2015. 300 с
2. 8. Вітлінський В.В., Верченко П.І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. К. : КНЕУ, 2000. 292 с
3. Глущенко В. В. Управление рисками. Страхование. М.: ТОО НПЦ «Крылья», 1999. 336 с.
4. Галасюк В. Сорока М. Поняття економічного ризику в контексті концепції ССФ. *Ринок цінних паперів України*. 2002. № 5–6. С. 61–71.
5. Панфилова Э. Понятие риска: многообразие подходов и определений. *Теория и практика общественного развития*. 2015. № 4.
6. Поняття ризику та його основні характеристики. URL: <https://studopedia.org/4-155014.html>.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОРАДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мирна О.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, Полтавська державна аграрна академія

На теренах України сформовані та функціонують сільськогосподарські дорадчі служби. У них працюють і надають дорадчі послуги агроформуванням понад 692 професійних дорадники, а також 777 сільськогосподарських експертів-дорадників [1].

На сторінках Інформаційно-аналітичного порталу АПК України станом на 01 березня 2021 року в розділі «Реєстр сільськогосподарських дорадчих служб» наведено коротку характеристику діяльності 31 дорадчої служби, дві з них представляють Полтавську область. На кінець 2013 року в Україні працювало 70 сільськогосподарських дорадчих служб, що у понад 2 рази більше порівняно з 2020 роком. Тому спостерігається тенденція згортання дорадчої діяльності. Проте, на нашу думку, сільськогосподарські виробники продовжують потребувати регулярної, якісної консалтингової допомоги.

Полтавська обласна громадська організація «Офіційна сільськогосподарська дорадча служба» та ТОВ «Полтавська обласна сільськогосподарська дорадча служба» надають малим і середнім агроформуванням, особистим селянським господарствам практичну допомогу в освоєнні методів ефективного господарювання, застосування актуальних технологій, створення суміжних до сільського господарства видів бізнесу.

Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 р. за напрямом розвиток дорадництва у 2008-2011 рр. передбачалося виконання одного заходу з прогнозним обсягом фінансування 44,8 млн грн, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 44,4 млн грн. Фактично на провадження сільськогосподарської дорадчої діяльності використано кошти державного бюджету в сумі 7 млн грн, або 15,6 % від прогнозного обсягу. При

цьому державна підтримка сільськогосподарської дорадчої діяльності має тенденцію до зменшення внаслідок невикористання коштів державного бюджету безпосередньо дорадчими службами. Так, у 2008 р. на вказану мету використано 3487,6 тис. грн, 2009 р. – 1863 тис. грн, 2010 р. – 1659,4 тис. грн, а у 2011 р. кошти державного бюджету взагалі не використовувались [2, 3]. Фінансове забезпечення (з обласного бюджету) Полтавської обласної сільськогосподарської дорадчої служби з 2006 року зросло у 6 разів і у 2015 році становило 300 тис. грн. Спостерігалися спроби виділення більших коштів підтримки сільськогосподарських виробників з обласних бюджетів.

Державна підтримка сільськогосподарської дорадчої діяльності у 2008-2012 роках становила лише 10,6 % від прогнозного обсягу [4]. Це не сприяє якісному наданню дорадчими службами послуг з прибуткового ведення виробництва малими агроформуваннями, впровадження інноваційних технологій, сучасних досягнень науки і техніки та підвищення конкурентоспроможності всіх стадій сільськогосподарської діяльності.

Паралельно з прийняттям Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» видозмінилися мета, завдання і функції департаментів агропромислового розвитку на обласному рівні з нахилом на консультативно-контрольну частину сукупності управлінських функцій.

В Полтавській області впроваджують власні спроби пошуку шляхів розвитку дорадництва. Консультативні послуги ТОВ «Полтавська обласна сільськогосподарська дорадча служба» надає з питань: створення умов в межах сучасного економічно-господарського середовища для розвитку успішного сільськогосподарського бізнесу, сприяння формуванню сталого аграрного ринку, інфраструктурного осучаснення розвитку територіальних громад тощо.

Робота за цими напрямками продовжується. Так, Концепцією Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [5] передбачено збільшення напрямів діяльності сільськогосподарських дорадчих служб. З метою пристосування малих і середніх сільськогосподарських виробників до умов конкурентного бізнес-середовища,

більшу увагу дорадники мають спрямувати на безпосередню роботу з сільським населенням, в тому числі на інформаційну допомогу сільськогосподарським домогосподарствам, забезпечити надання соціально спрямованих консультаційних послуг. Залишається актуальною державна фінансова підтримка дієздатної мережі сільськогосподарських дорадчих служб в Україні, оскільки її подальший розвиток на обласному і районному рівні з представництвами у територіальних громадах за сприятливих умов інституціоналізації виконуватиме в технологічній та управлінсько-правовій площинах інформаційно-роз'яснювальну функцію посередника між державою та малим і середнім бізнесом.

Список використаних джерел

1. Сільськогосподарське дорадництво. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/rozvitok-silskih-teritorij/silskogospodarske-doradnictvo> (дата звернення: 18.04.2021 р.).

2. Про результати аудиту виконання заходів Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року. *Бюлетень Рахункової палати України*. К., 2013. 31 с.

3. Стан виконання в 2016 році Програми розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2020 року. Офіційний сайт Департаменту агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації URL: <http://apk.adm-pl.gov.ua/> (дата звернення: 17.04.2021 р.).

4. Про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих на виконання Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року. Рішення Рахункової Палати від 01.12.2015 р. № 10-3, м. Київ.

5. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. Розпорядження КМУ від 30 грудня 2015 р. № 1437-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/248907971> (дата звернення: 18.04.2021 р.).

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ БІРЖОВИХ ТОВАРІВ

Кустов В.П.,

*здобувач кафедри маркетингу, підприємництва і організації виробництва,
Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва*

Впродовж декількох століть епіцентром ринкової економіки є біржі як сегмент загального ринку. Сучасні умови господарювання вимагають радикальних змін традиційних форм торгівлі, а саме розвитку біржової діяльності. Об'єктом біржової торгівлі є біржовий товар, який також виступає біржовим активом. Оскільки він повинен повністю відповідати певним встановленим вимогам щодо якості чи іншим параметрам, тому його кількість обмежена [1; 2].

Біржа самостійно встановлює номенклатуру біржових товарів, які виставляються на торги. З кожним роком номенклатура біржових товарів змінюється, але до всіх товарів, які продаються через біржу, пред'являються встановлені практикою біржової торгівлі вимоги, за якими визначається їх приналежність до біржових.

В Україні під «біржовим товаром» варто розуміти не вилучений з обігу товар (деривативи, біржовий актив) певного класу і якості (якісних характеристик) або стандартний договір чи інший контракт, що гарантує право на використання цього активу і допущений біржею у встановленому порядку до біржової торгівлі (купівлі – продажу через біржову платформу). Біржовий актив є реальним активом, валютою, цінними паперами, інструментами фінансової інженерії, які відповідають затвердженим вимогам торгівлі на біржах. Проте об'єкти нерухомості, інтелектуальної власності у вигляді науково-технічної продукції, творів літератури й мистецтва не є біржовим товаром.

У зв'язку з цим існують певні особливості біржі, а саме:

– біржова торгівля може здійснюватися і при відсутності товару, але він повинен бути стандартним, тобто, відповідати встановленим вимогам щодо якості та іншим параметрам, передбаченим чинним законодавством. Стандартизація біржових товарів робить їх взаємозамінними в межах певних груп і видів товарів;

– на біржах здійснюють торгівлю великими партіями товарів, тому біржовий товар характеризується масовістю: випускається великими обсягами численними виробниками і призначається для широкого кола споживачів;

– біржова торгівля характеризується вільним ціноутворенням. Тому до біржових товарів можуть бути віднесені лише ті товари, на які вільно встановлюються ціни відповідно до рівня попиту і пропозиції в умовах конкуренції.

Виділяють такі основні класи біржових товарів: речові товари; цінні папери; іноземна валюта. Проте в кожному з названих класів біржових товарів об'єктом біржової торгівлі можуть стати лише ті товари, які відповідають вищеперерахованим вимогам, зокрема являються масовими, стандартними, взаємозамінними та, на які вільно формуються ціни.

Розвиток біржової торгівлі вносить певні зміни і в перелік біржових товарів, який з часом ускладнюється і множитья, в першу чергу, це відноситься до класу цінних паперів.

З появою ф'ючерсних контрактів на індекси фондового ринку і процентних ф'ючерсів перелік класів біржових товарів можна збільшити на дві позиції, а саме додавши: зведені індекси біржових цін і відсоткові ставки за державними облігаціями (табл. 1).

Світова практика свідчить про те, що рівень обсягу біржових товарів постійно коливається. Так, з 200 видів товарів, що здійснюють обіг на товарних біржах залишилося близько 50 – 70. У свою чергу, номенклатуру речових біржових товарів прийнято ділити на дві групи: 1) сільськогосподарські та лісові товари, а також продукти їх переробки (50 видів); 2) промислова сировина і напівфабрикати (20 видів).

Основні класи біржових товарів

Класи біржових товарів	Групи товарів, показники	Номенклатура біржових товарів
1	2	3
речові біржові товари	сільськогосподарські й лісові товари та продукти їх переробки (близько 50 видів) і займає близько 55 % обсягу всієї біржової торгівлі;	<ul style="list-style-type: none"> – зернові культури (пшениця, кукурудза, ячмінь, овес, жито, рис, сорго); – олійні (ляне і бавовняне насіння, соєві боби, соєве масло, шроти, соняшник, ріпак, рапе); – продукція тваринництва (живу велику рогату худобу, свині, м'ясо, окости); – харчосмакові товари (цукор, кава, какао-боби, чай, рослинні олії, мало вершкове, яйця, картопля, концентрат апельсинового соку, концентрат помідорів, арахіс, перець, сухе молоко, крохмаль, борошно, вино, м'ясо (яловичина і свинина, тушки, напівтушки), заморожені курчата, індички); – текстильні товари (бавовна, шерсть, натуральний шовк, пряжа, льон, джут); – натуральний каучук; – лісоматеріали (пиломатеріали, пиляний ліс, круглі лісоматеріали, ліс тесаний, фанера, плити на основі целюлозних волокон) [1; 2];
	промислова сировина і напівфабрикати (близько 20 видів);	<ul style="list-style-type: none"> – кольорові метали (мідь, олово, цинк, свинець, нікель, алюміній, брухт); – дорогоцінні метали (золото, срібло, платина, паладій); – енергоносії (сира нафта, бензин, мазут, дизельне паливо, газ скраплений і звичайний, вугілля, електроенергія) [1; 2];
іноземна валюта	валюта	американський, австралійський і канадський долари, британський фунт, євро, японська ієна;
	вклади	в євродоларах
	деритиви	валютні
	свопи	валютно-відсоткові, золотовалютні, опціон квото;
цінні папери	I клас	акції, облігації, векселі, заставні, варранти на цінні папери, депозитарні розписки;
	II клас	
зведені індекси біржових цін	$\sum g_i p_i$, $\sum g_i c_i$, $\sum g_i t_i$, де « p_i » – вартість, « c_i » – собівартість, « t_i » – трудомісткість	<ul style="list-style-type: none"> – визначають зведений курс певної групи цінних паперів, як правило, акцій і використовується для визначення поточного стану та динаміки фондового ринку; – основною формою зведених індексів є агрегатна форма індексів, що з лат «aggrega» означає додаю. При агрегуванні сукупності елементів, що мають різні одиниці виміру, їх фізичні обсяги «g» приводять до порівняного виду за допомогою певних сумірників, наприклад, вартісного характеру «p» [3];
відсоткові ставки за державними облігаціями	облігації внутрішніх державних позик (ОВДП)	державні цінні папери, що розміщуються винятково на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій. Номінальна вартість ОВДП становить 1000 грн., а також може бути визначена в іноземній валюті [4; 5; 6];

1	2	3
	облігації зовнішніх державних позик (ОЗДП)	державні боргові цінні папери, що розміщуються на міжнародних та іноземних фондових ринках і підтверджують зобов'язання України відшкодувати власникам цих облігацій їх номінальну вартість та доход відповідно до умов випуску облігацій. Номінальна вартість ОЗДП може бути виражена у національній або конвертованих іноземних валютах [4; 5; 6];
	казначейські зобов'язання та цільові цільові облігації внутрішніх державних позик	облігації внутрішніх державних позик, емісія яких є джерелом фінансування дефіциту державного бюджету в обсягах, передбачених на цю мету законом про Державний бюджет України на відповідний рік, та в межах граничного розміру державного боргу [4; 5; 6].

Джерело: узагальнено автором на основі [1; 2; 3; 4; 5; 6]

З часом обсяги біржових товарів зросли. Також, збільшився перелік груп цінних паперів внаслідок впровадження відсоткових ф'ючерсів, ф'ючерсних контрактів на фондові індекси. Проте незмінними залишилися вимоги до кожного з вищеназваних класів біржових товарів (табл. 1), а саме: характер масового виробництва і споживання (масовість), стандартизація і вільне ціноутворення.

Демонізацію умов виявлення попиту і пропозиції на товар як важливий економічний результат можна отримати тільки через стандартизацію біржових товарів. Також, стандартизація є основною умовою автентичності біржового активу.

Отже, науковці трактують поняття «біржовий товар» як масовий, однорідний, кількісно і якісно стандартизований, взаємозамінний, знеособлений та з реальною ринковою (рівноважною) ціною, яку допомагають встановити великі обсяги збуту внаслідок високих рівнів попиту і пропозиції. Активи, які не відповідають переліченим вимогам відносяться до позабіржових, а тому не можуть продаватися на біржі.

Комплексом матеріально-технічних засобів, апаратних, програмних продуктів, необхідних активів та процедур на товарній біржі, за допомогою

яких організуються біржові торги в електронній формі, здійснюються біржові операції з біржовими активами є електронна торгова система.

Таким чином, з розвитком біржової торгівлі видозмінювався біржовий товар. У результаті склалася дуже різноманітна його гамма, що продовжує перебувати в динамічному розвитку. Основними ознаками біржового товару є простота, стандартизованість, асортимент і якість. Спочатку біржовий товар виступав у вигляді вже виробленого або виробленого до визначеного терміну, потім об'єктом біржової торгівлі став біржовий ф'ючерсний контракт.

Список використаних джерел

1. Біржова справа: підручник для студентів вищих навчальних закладів / Під ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. 1998. URL: <http://bibliograph.com.ua/birzhevoe-delo/11.htm>.

2. Раровська В.В. Біржова діяльність: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Раровська, Л.А. Останов, С.Є. Акопов. К.: Центр учбової літератури, 2009. 144 с.

3. Індеси. Сутність індесів та їх класифікація. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/7/24.pdf>.

4. Результати розміщення облігацій внутрішніх державних позик / Національний банк України від 13.04.2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/ovdp-table>.

5. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV / Голос України від 14.04.2006 р. № 69.

6. Науково-практичний коментар до статті 15 Бюджетного кодексу України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/КК000391>.

**Наукові засади провайдингу
екоінновацій в аграрній і суміжній
сферах**

**INNOVATION MANAGEMENT OBJECTIVE SETTINGS AT THE
INDUSTRIAL ENTERPRISE IN POST-CONFLICT TRANSFORMATION**

*Klius Y.I., Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Accounting and Taxation, Volodymyr Dahl East
Ukrainian National University*

*Ivchenko Ye.A., Doctor of Economic Sciences, Associate professor
Professor of the Department of Public Administration, Management and
Marketing, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*

*Ivchenko Y.A., Postgraduate,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*

The objectives of the enterprise can be considered within eight key spaces [1-4].

1. Market position, which means that the company determines its position in relation to competitors, forming its competitiveness indicators.

2. Innovations that define new ways of doing business, such as:
production and introduction of new products in the existing market and new markets creation;

use of new technologies;

application of new methods to organise production.

3. Productivity, for which objectives are defined at the level of the relationship between the performance of an enterprise and its productive resources. Of course, that enterprise is more productive that uses fewer economic resources to produce certain amount of products.

4. Resources to be assessed by the enterprise according to their current level and future needs.

5. Profitability is the ability of an enterprise to generate revenues in excess of its expenses necessary to generate income. Profit objectives tend to indicate its required quantitative level.

6. Management aspects are expressed in the quality level of management, in the personal achievements of managers. Goals related to the quality of management are not directly related to obtaining short-term profits, because short-term profits are often the result of entrepreneurial flair and talent, but in the long run, well considered management methods are essential for the development and success of the enterprise.

7. The human resources are considered from the point of view of fulfilling the job descriptions and work ethics. The objectives should effectively reflect the ways in which employees in the enterprise are motivated, and the enterprise should recognize its responsibility to its employees.

8. Social responsibility is about understanding the duty of business to contribute to the well-being of society. Making a profit creates the preconditions for the society aggregate product growth, which means a higher standard of living in the country. Business influences social life not only in the sense of increasing opportunities for material growth, but also, responding to generally accepted social values, provides society with quality goods and services, create a favorable environment, participates in solving acute social problems, etc. It is possible to divide goals into strategic and financial ones. The strategic objectives are to achieve higher growth rates than the industry average, increase the market share, improve the quality of products and services compared to competitors, achieve lower costs, and improve the reputation of the enterprise.

To implement the proprietary technology, it is proposed to use an algorithm that consists of three stages, implemented sequentially. At the first stage, a hierarchy of the corporation's objectives is formed based on expert and creative decision-making methods for the company's areas of activity (production, management, human resources, financial, marketing, information technology) and management levels (strategic, tactical, operational) [5-7].

With the help of the expert assessments in the second stage, the initial objectives of the innovation management system are identified, which are necessary to achieve the objectives of the corporation for the above areas of activity and levels of management.

The third stage, based on the analysis of the identified in the second stage primary objectives of innovation management, is designed to define the relationship between the objectives and exist innovation in the corporation. At this stage, a system of innovation management objectives is formed.

Based on the above approaches to innovation management (transfer, algorithmic and creative) and the corresponding technologies, the innovation management objectives are achieved [8].

The received innovations are adapted to the peculiarities of the economic structure and are implemented. One of the outcomes of this process should be their accumulation in a single corporate innovation base.

The innovations corporate base means an intelligent information system that accumulates the outcomes obtained in the process of innovation management of the enterprise.

References

1. Стадник В. В., Йохна М. А. Інноваційний менеджмент. К.: Академвидав, 2006. 464 с.
2. Ниценко В.С., Цуканов А.Ю. Повышение качества учетной информации с переходом предприятий на международные стандарты финансовой отчетности. *Тенденции развития бухгалтерского учета: вызовы и современность: материалы работы Всероссийской научно-практической конференции* (23 октября 2015 г.). Воронеж: Воронежский филиал РЭУ имени Г.В. Плеханова, 2015. С. 154-159.
3. Petukhova, O. M. (2012). Formation of enterprise innovation management system. *Science. Labor Nat. un-food. Technologies*. № 43. P. 174–180.
4. Ніценко В.С. Моделі управління економічною стійкістю підприємств агропродовольчої сфери. *Проблеми інвестування та формування інвестиційного клімату в АПК: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Полтава, 29-30 жовтня 2015 року). Полтава: РВВ ПДАА, 2015. С. 108-111.

5. Козловський В. А. Інноваційний менеджмент. Вінниця: ВНТУ, 2007. 210 с.
6. Ниценко В.С., Цуканов А.Ю. Повышение качества информации, формируемой в бухгалтерском учете и отчетности. *Товарный менеджмент: экономический, логистический и маркетинговый аспекты: материалы Международной научно-практической конференции, 21-22 апреля 2016 г.* / редкол.: А.М. Сысоев и др. Воронеж: Издательско-полиграфический центр «Научная книга», 2016. С. 536-538.
7. Ніценко В.С., Дворніков І.А. Проблеми та напрямки підвищення конкурентоспроможності виробників зерна. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2015. Том 14, № 2. С. 22-33.
8. Mensch, G. (1975). *Das technologische Patt: Innovationen ubervinden die Depression*. Frankfurt, 355 p.

UDC 338.432:631.1 : 332.33

THE POTENTIAL OF LAND RESOURCES FOR ORGANIC PRODUCTION

Samoilyk Iuliia,

Doctor of Sciences (Economics), Professor, Poltava State Agrarian Academy

In the current world, more and more people are interested in healthy and wholesome food. New consumer demands have been emergent. The situation analysis of the world agri-food market shows the growing interest of consumers in healthy and wholesome food together with a direct contribution to the preservation of the natural environment. Product quality, environmental friendliness, safety is very important under current conditions. The environmental factor plays a very important role.

Meeting the growing demand for organic products continues to be one of the strategic directions of agricultural development in most countries. The organic agriculture role is more important right now due to humanity's understanding of the

environmental threat resulting from the development of agricultural technologies and in particular the intensification of agriculture. As a result, alternative methods of agricultural production are most in-demand under globalization conditional. Careful treatment of land resources and the environment is the basis of the sustainable development concept, which acquires new features under the influence of globalization factors. This factor plays an important role in organic production.

The organic production is a system of traditional technologies based on the natural properties of the resources involved without additional intervention of artificial stimulants, which ensures harmonization of economic, social and environmental relations through the production of environmentally friendly food at an affordable price for most members.

Organic products are environmentally friendly products made from the use of dumpless tillage technology, without the use of fertilizers, herbicides, pesticides, genetically modified elements and other components that change the natural female, the smell and color of the product.

The organic production has a lot of competitive advantages both for enterprises and for consumer's. Among them there are following: high quality and safety of products, which is achieved primarily due to the absence of pesticide residues, pesticides, genetically modified organisms, etc.; positive impact on human health; safety for the environment; positive impact on the reproduction of natural resources, in particular soil fertility; preservation of nutrients; improving the quality and safety of processed products.

The effective use of agricultural land is essential for sustainable development of the agricultural sector of Ukraine. Land resources are the basis of material and non-material production. The development of productive forces, the scale of production and the material well-being of the people depend on the level of land use efficiency. Land resources are needed by all sectors of the economy, but their role in different areas of social production is not the same. If in industry, in addition to mining land is only a spatial basis, in agriculture it is the main means of production. The role of land in agricultural production is depended by the fact that it has a

specific unique characteristic, it is fertility. Due to this characteristic, the land actively influences the process of agricultural production. There are the following types of soil fertility:

a) the natural fertility is characterized by the ability of the soil to provide plants with essential nutrients due to the stock created by soil-forming processes, as well as determined by climatic conditions;

b) the artificial fertility is created in the process of production of material goods, when a person, not satisfied with the potential of the earth, formed under the influence of natural factors, his activities trying to improve the physical-chemical and biological properties of the soil;

c) the economic (effective) fertility is a consequence of the organic unity of natural and artificial fertility [1-3].

The world land fund structure has been characterized in table 1.

Table 1

World Land Fund

Category of lands	Area, million km ²	Share of land area, %
Glaciers	16,3	11
Polar and alpine deserts	5	3,3
Tundra and forest tundra	7	4,7
Swamps outside the tundra	4	2,7
Lakes, rivers, reservoirs	3,2	2,1
Irrigated deserts, rocky soils and coastal sands	18,2	12,2
Forests	40,3	27
Grassy-shrub pastures and natural meadows	28,5	19
Agricultural area	19	13
Land for industrial and urban purposes	3	2
Soils prone to erosion, salinization, waterlogging, lateritic and gypsum crusts, etc	4,5	3
Drought in general	149	100
Forests	40,3	27
Grassy-shrub pastures and natural meadows	28,5	19
Agricultural area	19	13
Land for industrial and urban purposes	3	2
Soils prone to erosion, salinization, waterlogging, lateritic and gypsum crusts, etc	4,5	3
Drought in general	149	100

Source: summarized by authors by [1?3]

The land fund of the planet is 13,400 million hectares. The largest share (25%) is in Asia, the smallest (6%) – in Australia and Oceania. The largest share of

pastures is in Africa (24%). Arable land (11% of the land fund) provides 88% of food. Pastures and meadows, which occupy 26% of the land fund, give another 10% of products. Countries and regions are unequally provided with land resources, especially agricultural lands. Eurasia accounts for 59% of the world's arable land, North and Central America – 15%, Africa – 15 %, South America – 8 %, Australia – 3 %. Most (80 %) of the world's arable land is located in the arid zone. The largest share of pastures is located in Africa (24 %) and Asia (18 %). The average world indicator of agricultural land supply per capita is 0.23 ha. In different countries, this figure differs significantly. In Australia it is 2.45 hectares per person, in Canada – 1.48 hectares, in Ukraine – 1.07 hectares, in Russia – 0.9 hectares. In China, Bangladesh and Belgium there is 0.07 ha per capita, in Egypt – 0.05 ha, in Japan – 0.03 ha.

The agricultural land is land provided for the production of agricultural products, agricultural research and training activities, the location of relevant production infrastructure, including the infrastructure of wholesale markets for agricultural products, or intended for these purposes.

Agricultural lands include agricultural lands (arable lands, perennial plantations, hayfields, pastures and fallow lands) and non-agricultural lands (field protective forest belts and other protective plantings, except for those referred to lands of other categories etc.). Arable land is any land capable of being ploughed and used to grow crops. For the purposes of agricultural statistics, the term often has a more precise definition. Pasture is land used for grazing. Pasture lands in the narrow sense are enclosed tracts of farmland, grazed by domesticated livestock, such as horses, cattle, sheep, or swine. The vegetation of tended pasture, forage, consists mainly of grasses, with an interspersed of legumes and other forbs (non-grass herbaceous plants). Pasture is typically grazed throughout the summer, in contrast to meadow which is ungrazed or used for grazing only after being mown to make hay for animal fodder. Pasture in a wider sense additionally includes rangelands, other unenclosed pastoral systems, and land types used by wild animals for grazing or browsing. Hay is mowed and dried grass from meadows, fields, steppes, forests and

even swamps. Straw is the dried stems of different crops (cereals, legumes, flaxseed, buckwheat and others) that remain after harvest (threshing) [1-3].

Australia is the country with the most organic agricultural land. It is estimated that 97 percent of the farmland is extensive grazing areas. Organic agricultural land in Australia was 27.1 million hectares in 2016 and 35.69 million hectares in 2019. Argentina is second, followed by Spain in third place.

The 10 countries with the largest organic agricultural areas have a combined total of 56.5 million hectares and constitute almost 80 percent of the world's organic agricultural land. Apart from the organic agricultural land, there are further organic areas such as wild collection areas. These areas constitute approximately 35 million hectares. There is a significant increase in the of organic agricultural land area in 2019 compared to 2016. Also during this period there is a change of leaders. In 2016, the first five positions have been occupied by such countries as Argentina, China, the United States, Spain, Italy, and Uruguay. In 2019, the leaders were Argentina, Spain, France, USA, and India. Ukraine occupies 20th position with organic agricultural land area 468 thousand hectares. The share of the world's agricultural land that is organic is 1.5 percent. The highest organic share of total agricultural land, by region, is in Oceania (9.6 percent) followed by Europe with 3.3 percent and Latin America with 1.2 percent. In the European Union, the organic share of the total agricultural land is 8.1 percent. In the other regions, the share is less than one percent. Many individual countries, however, have a much higher organic share, and in 16 countries, 10 percent or more of the agricultural land is used for organic production. Most of these countries are in Europe. The country with the highest organic share is Liechtenstein, with 41 percent of its agricultural land under organic management. The many island states have high shares of agricultural land under organic management.

Consequently, organic production is a very important area of the agricultural sector development. The organic products demand is constantly increasing. The development potential of this sphere depends on the availability of organic agricultural land. Ukraine has a good potential for organic production. This direction of agricultural development should to be priority in agricultural policy.

Reference

1. Organic World. [ONLINE] Available at: <http://www.organic-world.net/statistics-data-sources.html> [Accessed 23 March 2021].
2. Samoilyk Iu., V. Bilan Yu. V., Nitsenko V. S. (2017) Conceptual modeling of agri-food market development under economy's globalization. *Naukovyi Visnyk Polissia. No. 3 (11). Vol. 1. C. 54-61*
3. U.S. department of agriculture. [ONLINE] Available at: <https://www.usda.gov> [Accessed 23 March 2021].

УДК 338.43:664

ОРГАНІЗАЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В МОЛОКОПЕРЕРОБНІЙ ГАЛУЗІ

*Махмудов Х.З., д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва і права,
Михайлова О.С. к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права,
Писаренко С.В. к.с.г.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права,
Полтавська державна аграрна академія*

Молочне тваринництво – одна з провідних галузей України, яка повинна забезпечити населення, в тому числі і дітей, високоякісними продуктами харчування у відповідності з фізіологічними нормами. Але, не дивлячись на таку високу місію, галузь в даний час знаходиться в тяжкому кризовому стані. Якщо в 1990 році на молочних фермах республіки утримувалося більше 6 млн корів, то в даний час поголів'я корів в сільськогосподарських підприємствах знаходиться на рівні 560-580 тис. голів, що призвело до різкого зменшення об'ємів виробництва молока на спеціалізованих молочних фермах та створило проблему в забезпеченні населення високоякісними молочними продуктами [4].

Для забезпечення раціонального використання наявних ресурсів і впровадження інноваційних ресурсозберігаючих технологій в господарствах

галузі молочного тваринництва необхідно розробити організаційно-економічний механізм, що забезпечує створення необхідних умов для їх застосування. У наукових джерелах, присвячених розробці організаційно-економічного механізму, є різні визначення, які зрештою зводяться до головного, - це система стосунків, що виникає в процесі виробничої діяльності і, що представляє сукупність організаційних і економічних методів, регульованих правовими нормами, забезпечує створення необхідних умов реалізації інноваційних технологій в тваринництві [2]

Враховуючи велику кількість ризиків у виробництві молока, для ефективного ветеринарно-санітарного контролю за ними для одержання високоякісної продукції необхідно використовувати сучасну аналітичну систему оцінки небезпек та визначення критичних точок контролю [3].

У відповідності з сформульованою Д. Тісом концепцією динамічної здатності [1], розглянемо сільськогосподарське підприємство як своєрідний накопичувач знань, що використовуються у бізнес-процесах та організації виробництва. Реалізація інноваційного потенціалу полягає в можливості адекватної реакції підприємства через організаційну та технологічні системи при зміні характеру впливу зовнішнього фактору або, як правило, їх сукупності з метою адаптації виробництва до нових умов. Інтегровані моделі теорій економічного розвитку узгоджуються не лише з економічно політикою, але і соціальними наслідками впливу нововведення при масовому впровадженні у бізнес-процеси виробниками молока на розвиток сільських територій. Вважається, що одна умовна голова дійного стада забезпечує одне робоче місце в молокопродуктовому підкомплексі, тому підвищення середньої продуктивності до 7000-8000 тис. кг за рік, за прикладом країн Північної Америки та окремих країн ЄС, може зумовити певний рівень безробіття та соціальної напруги. Характер взаємодії між економічними агентами у молокопродуктовому підкомплексі повинен забезпечити економічну зацікавленість розробників технології, підприємства з її впровадження і

сформувати позитивний соціальний, економічний або екологічний ефект для господарства регіону.

Для активізації інвестиційної діяльності в молокопереробній промисловості слід: запровадити ефективні методи корпоративного управління; активізувати запровадження сучасних ринкових ефективних механізмів стабілізації економічних процесів; проводити економічно-обґрунтоване державне регулювання; усунути неоднозначність трактування нормативно-правових актів і завершити судову реформу; удосконалити нормативну базу з питань реалізації прав власності; завершити адміністративну реформу, забезпечити публічність та прозорість у прийнятті рішень органами влади і в результаті подолати бюрократизм та прояви корупції; сприяти розвитку ринків капіталу, в першу чергу банківського сектору, фондового та страхового ринків; знизити податкове навантаження; забезпечити стабільність політичного середовища; активізувати діяльність із створення позитивного іміджу держави [5].

Отже, формування ефективного молочного скотарства в сучасних умовах залежить від готовності товаровиробника впроваджувати інноваційні конкурентні розробки в виробничу діяльність для підвищення економічної ефективності і рентабельності роботи підприємства.

Список використаної літератури

1. Teece D.J. Capturing Value from Knowledge Assets: The New Economy, Markets for Know-How, and Intangible Assets. / D.J. Teece // California Management Review . – 1998. – Vol. 40. - № 3. – P. 55-79.
2. Дубровин В.О. Обоснование параметров биотехнологического процесса компостирования подстилочного гноя и оборудование для его реализации / В.О. Дубровин // Motrol: Motoryzacja i Energetyka Rolnictwa. – 2010. Vol. 12, В -P.27-34.
3. Касянчук В., Крижанівський Я., Даниленко І., Полтавчанко В. Ретельний контроль виробництва молока на фермі — основний важіль у

забезпеченні населення високоякісною продукцією // Тваринництво України.- 2006.- № 4.- С. 20-22.

4. Луценко М. Технологические и технические предпосылки создания молочных ферм нового поколения / М. Луценко, И. Кудлай // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: збірник наук. пр. – за ред. В. І. Кравчука та ін. – Дослідницьке: ДНУ «Український наук.-досл. ін-т прогнозування та випробування техніки і технологій для с.-г. виробництва ім. Леоніда Погорілого», 2012. – Вип. 16 (30), кн. 2. – 491 с. С. 275-282.

5. Солтис М.В. Роль інвестицій в розвитку молокопереробних підприємств України за умов євроінтеграції. Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького Том 12 № 3(45) Частина 5, 2010. С. 262-267.

УДК 504:37.03

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ CLIMATE SMART AGRICULTURE

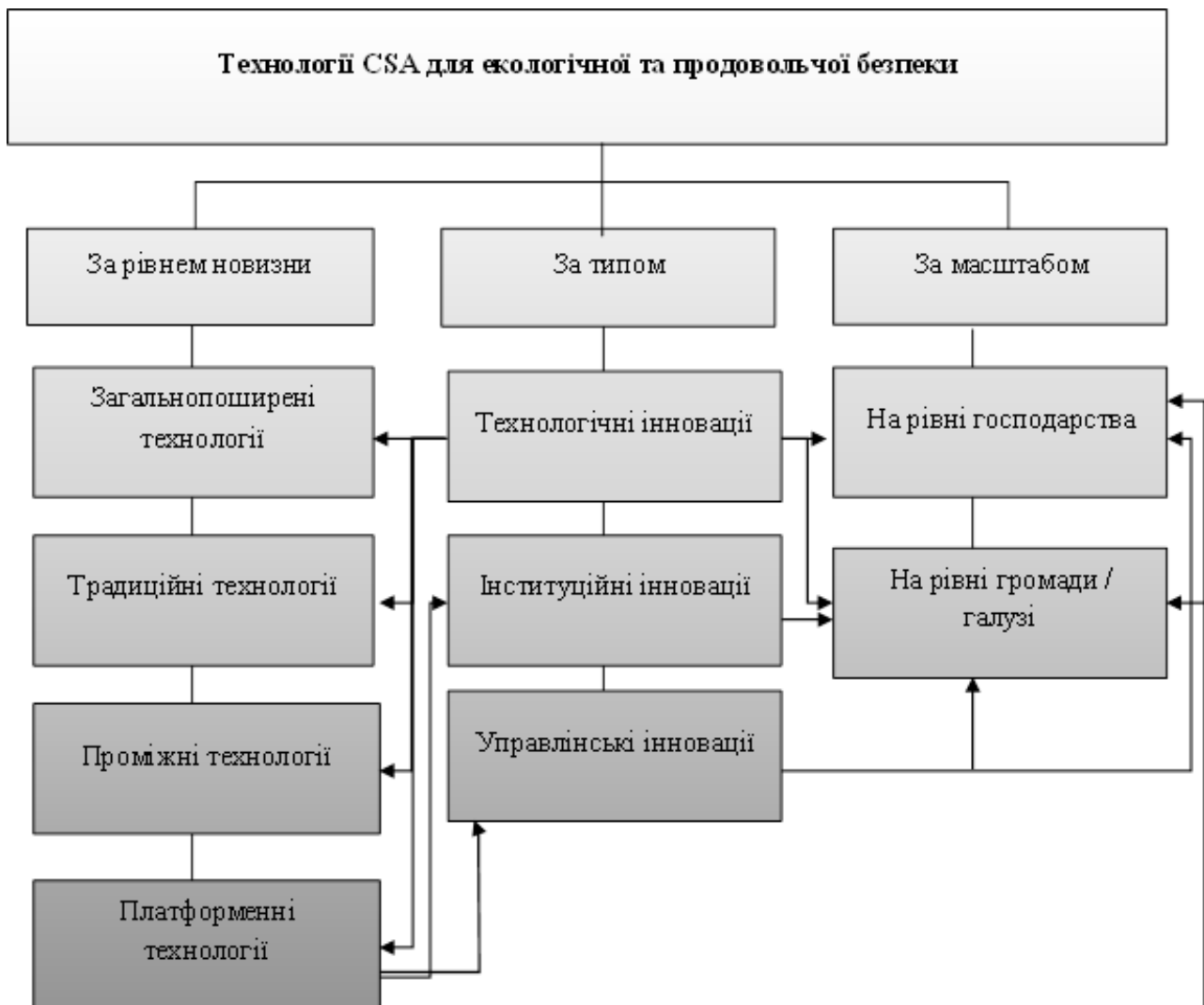
*Коблянська І.І., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва,
Сумський національний аграрний університет*

Сільське господарство, через вплив на компоненти навколишнього природного середовища, провокує кліматичні зміни, які, в свою чергу, загрожують продовольчій безпеці [1]. Тож протидія та адаптація до змін клімату є одним із найбільших викликів сучасності для сільського господарства. Реагування на ці виклики потребує запровадження сталих практик господарювання, зокрема, і «розумних» технологій – Climate Smart Agriculture (CSA) – для протидії кліматичним змінам.

Загалом, концепція Climate Smart Agriculture має на меті гарантування продовольчої безпеки в умовах кліматичних змін та передбачає залучення

широкого кола зацікавлених сторін для вирішення наявних та майбутніх проблем в цій галузі. В центрі уваги – технологічні рішення, що забезпечують збільшення продуктивності виробництва та доходів, адаптацію до кліматичних змін, скорочення викидів парникових газів, порівняно з традиційними способами господарювання. Ця концепція доповнює концепцію сталого сільського господарства, акцентуючи увагу на сталих практиках виробництва, ефективних в умовах кліматичних змін [2; 3].

Досить детальний аналіз можливих технологічних рішень у рамках концепції CSA наведений у роботах [5; 6]. Узагальнюючи пропозиції вчених, ці технологічні рішення можна класифікувати таким чином (рис. 1).

Рис. 1. Систематизація технологій Climate Smart Agriculture (узагальнено автором за [5; 6])

Технологічні інновації є базовими з точки зору реагування на кліматичні зміни в сільському господарстві. Разом із тим, це не обов'язково радикальні інноваційні рішення: джерелами технологічних інновацій можуть бути як загальнопоширені технології, так і традиційні господарські практики. Зокрема, загальнопоширені технології – це сучасні матеріально-технічні ресурси (насіння, добрива, засоби захисту рослин, системи зрошення [5], що мають на меті збільшити продуктивність виробництва. Розроблені з урахуванням особливостей клімату та відповідних ризиків для кожного регіону та належним чином застосовані, такі технології становлять основу практик CSA на рівні ферми [6]. Традиційні технології, в свою чергу, уособлюють собою трансформацію традиційних практик ведення виробництва, вони мають локальний характер та є реакцією на локальні кліматичні проблеми. До таких технологічних рішень можна віднести використання зникаючих та рідких культур, садівництво, практики сталого землекористування – раціональні сівозміни та чергування культур. Традиційні технології сприяють досягненню цілей продовольчої безпеки, підвищенню доходів фермерів та розвитку громад, забезпечуючи при цьому й відчутні екологічні переваги – підтримку біорізноманіття, екосистемних послуг [5; 6]. Проміжні технології передбачають поєднання перших двох через використання сучасних засобів виробництва у традиційних практиках. До такого виду технологічних інновацій можна віднести технології зберігання продукції на фермі, які мінімізують втрати продукції після збирання врожаю [6].

Платформенні технології, передусім, пов'язані з використанням інформаційних технологій та сучасних засобів комунікації, біотехнологій та нанотехнологій. Використання інформаційних технологій обміну даними полегшує доступ фермерів до знань, ринкової інформації, ринку; збільшує можливості для співробітництва [6]. Ці технології можуть бути впроваджені як на рівні господарства (мобільні додатки для управління виробничими процесами), так і на рівні громади чи (або) галузі. До останніх, наприклад, можна віднести технології поширення інформації щодо погодних умов [5].

Реалізація платформених технологій тісно пов'язана з трансформацією систем управління як на мікрорівні (автоматизація процесів), так і на рівні громади (належна інфраструктура, взаємодія та кооперація, координація дій та підтримка з боку всіх зацікавлених осіб) – тобто з управлінськими інноваціями, а також інституційними змінами.

Управлінські інновації якнайкраще реалізуються через запровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Прикладом таких інновацій може слугувати поліпшення процесів управління господарством з використанням інформаційних систем моніторингу виробничих процесів та систем точного землеробства, що забезпечують збільшення врожайності та раціональне витрачання ресурсів [5; 6].

Управлінські інновації на рівні громади – це вдосконалення взаємодій, посилення колективної спроможності ефективніше використовувати ресурси (через поширення знань, спільні дії з урахуванням екстерналій, розвиток регіональних інституцій для співробітництва та підтримки публічних сервісів та ін.). Для реалізації таких інновацій необхідною є зміна парадигми управління з акцентом на формуванні багатосторонніх платформ, що об'єднують різних зацікавлених сторін, для досягнення спільних цілей продовольчої безпеки та сталого розвитку [3; 5; 6].

Інституційні інновації полягають у трансформації цінностей, знань, культури та практик господарювання й урядування. Інституційні інновації охоплюють соціальні та політичні процеси, які посилюють спроможність агровиробників діяти скоординовано та колективно, на засадах поєднання інтересів та технологій [5; 6]: запровадження екосистемного підходу в управлінні та господарюванні, розвиток дорадництва, кооперування, прозорих та зрозумілих механізмів субсидування та вирішення конфліктів, подальші ринкові трансформації. Не менш важливим у даному контексті є зміни й у поведінці споживачів (здорові та екологічно-дружні дієти, скорочення втрат та відходів продовольства вздовж всього ланцюжка постачання, сприйняття

сучасних практик виробництва продовольства – молекулярного виробництва та генної інженерії).

Слід підкреслити, що саме інституційні та управлінські інновації відкривають шлях до подальших технологічних удосконалень та їх успішної імплементації. Недосконала система підтримки інноваційної інфраструктури, нестача знань та навичок, слабкість системи захисту прав інтелектуальної власності, обмежене фінансування та слабкість урядової підтримки, консервативні погляди (протидія генетичним дослідженням та розробкам) – перешкоджають технологічним нововведенням, особливо в країнах, що розвиваються [4]. У цьому контексті важливого значення набуває посилення взаємодії і співпраці між публічним та приватним секторами, підтримка системних рішень щодо проблеми протидії кліматичним змінам.

Список використаних джерел

1. Мішенін С.В., Коблянська І.І. Соціально-економічні аспекти обмеження реалізації права власності на землю сільськогосподарського призначення в Україні. *Збалансоване природокористування*, 2016. № 1. С.112–120.

2. Brauch H. G., Scheffran J. Introduction: Climate Change, Human Security, and Violent Conflict in the Anthropocene. In J. Scheffran, M. Brzoska, H. G. Brauch, P. M. Link, & J. Schilling (Eds.). *Climate Change, Human Security and Violent Conflict*. Springer Berlin Heidelberg, 2012. DOI: 10.1007/978-3-642-28626-1_1

3. Lipper L., Zilberman D. A Short History of the Evolution of the Climate Smart Agriculture Approach and Its Links to Climate Change and Sustainable Agriculture Debates. In L. Lipper, N. McCarthy, D. Zilberman, S. Asfaw, G. Branca (Eds.). *Climate Smart Agriculture*. Springer International Publishing, 2018. https://doi.org/10.1007/978-3-319-61194-5_2

4. Mishenin Ye., Yarova I., Koblianska I. Ecologically Harmonized Agricultural Management for Global Food Security. In Jhariya, M. K., Meena, R. S.,

Banerjee, A. (Eds.). Ecological Intensification of Natural Resources for Sustainable Agriculture. Springer Nature Singapore Pte Ltd, 2021. P. 29-77. DOI: 10.1007/978-981-33-4203-3.

5. Pangaribowo E., Gerber N. Innovations for Food and Nutrition Security: Impacts and Trends. In F. W. Gatzweiler, J. von Braun (Eds.). Technological and Institutional Innovations for Marginalized Smallholders in Agricultural Development. Springer International Publishing, 2016. https://doi.org/10.1007/978-3-319-25718-1_3.

6. Zilberman D., Lipper L., McCarthy N., Gordon B. Innovation in Response to Climate Change. In L. Lipper, N. McCarthy, D. Zilberman, S. Asfaw, G. Branca (Eds.). Climate Smart Agriculture (Vol. 52, pp. 49–74). Springer International Publishing, 2018. https://doi.org/10.1007/978-3-319-61194-5_4.

УДК 504.03

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ВИМОГИ ДО ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

*Бараболя Ольга, к.с.г.н., доцент,
доцент кафедри рослинництва*

Полтавська державна аграрна академія

За даними експертів Міжнародної федерації органічного сільського господарства IFAOAM і науково-дослідного Інституту біоземлеробства FiBL нині виробництво екологічно безпечної сільськогосподарської продукції розвивається більше ніж у 153 країнах світу, а обсяг ринку досягає 50-60 млн доларів США [1, с.151].

Як відомо інтенсивність сільськогосподарського виробництва негативно впливає на екологію, що обумовлює пошуки альтернативних агротехнологій з метою збереження екологічного середовища, підвищення якості виробленої

продукції, поліпшення добробуту населення та покращення економічного стану. Тому проблематика розвитку органічного виробництва набуває актуальності.

Сільське господарство в теперішніх умовах нестабільної економіки є не лише галуззю, яка забезпечує продовольчу безпеку країни, а й сегментом, що впливає на екологічний стан [2, с. 21].

Важливість тематики даної публікації підтверджується дослідженнями як вітчизняних так і зарубіжних науковців різних галузей. Було досліджено чинники розвитку агроформувань з органічним виробництвом. Дана характеристика розвитку та ведення органічного виробництва у порівнянні з закордонним досвідом ведення органічного господарства. За досліджень проблеми законодавчого забезпечення виробництва органічної продукції. Відбувається вивчення проблеми облікового забезпечення управління витратами на вирощування та виробництво органічної продукції. Як стверджують Суліменко А.А. та Киян А.В. необхідно розробляти та законодавчому рівні типові форми документів та Методичних рекомендацій щодо організації обліку в умовах органічного сільськогосподарського виробництва, відокремлення підходів бухгалтерського обліку господарської діяльності з виробництва органічної продукції [3, с. 17].

Проаналізувавши наукові дослідження віддати перевагу можна науковим доробкам, що в них розкривається фрагментальний характер, або дослідники розглядають органічне сільськогосподарське виробництво в цілому, не приділяючи значної уваги методиці його обліку.

Виробництво органічної продукції та доведення її до споживачів характеризується значними витратами ресурсів і різними часовими проміжками. Питання обліку органічної продукції залишаються недостатньо досліджені і потребують подальшого вивчення.

Критерій отримання економічної вигоди не можна застосовувати у визначенні дефініції готової продукції, він використовується при її визнанні і так званій «постановці на облік». Якщо не буде виконано даний критерій, то в

системі обліку активів взагалі не буде визначатися як запаси . витрати, які були понесені на виробництво запасів, відобразатимуть як брак сільськогосподарського виробництва [4, с. 220].

Як вже зазначалось, у зв'язку з підвищенням вимог споживачів до якісних характеристик сільськогосподарських продуктів харчування та попиту на екологічну чистоту продукції, в обліковій термінології з'явився термін «органічна продукція».

З моменту започаткування виробництва органічної продукції, в Україні законодавче закріплення змісту так званої «органіки» офіційно відбулось з прийняттям у 2013 році Закону України №425-VII «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». З метою визначення вимог до організації виробництва органічної сільськогосподарської продукції та підвищення її конкурентоспроможності на ринках збуту, у липні 2018 року було прийнято Закон № 2496-VIII «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», який було введено в дію у 2019 році [7].

Як відомо на світовому ринку органічну продукцію поділяють на чотири типи у залежності від того, як була вирощена сільськогосподарська продукція: а саме вона може належати до стовідсоткової органічної, органічної, виготовленої із органічних інгредієнтів, або належати до органічної менше ніж на 70 %.

Інформаційна система про об'єкти органічного виробництва повинна бути узагальнена у показниках звітності, яка повинна відображати запити зовнішніх та внутрішніх користувачів даною продукцією. Станом на сьогодні відсутні будь-які напрацювання як методологічного, так і нормативного забезпечення [5, с. 27].

Як відомо інформаційні дані про стан органічного сільськогосподарського виробництва може здійснюватися за власною ініціативою ТОВ «Органік стандарт», який як відомо був створений рамках

українсько-швейцарського проекту «Органічна сертифікація та розвиток органічного ринку в Україні».

Таким чином, в Україні є товаровиробники органічної продукції, сертифіковані за стандартами ЄС та інших країн, але формування інформації про їхню господарську діяльність на державному рівні через статистичні спостереження органів Державної служби статистики України або інші органи виконавчої влади на жаль не здійснюються [6, с. 64].

Контроль є ключовим у ланцюгу органічного виробництва. Державний контроль у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції за діяльністю операторів здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпеки та окремих показників якості харчових продуктів. На рівні виробника органічної продукції контроль розпочинається від обрання земельної ділянки чи виконання технологічних процесів до зберігання і реалізації органічної продукції [1, с. 153].

З розвитком органічного виробництва має бути належним чином організована система обліку, котра сприятиме забезпеченню користувачів своєчасною та достовірною інформацією про виробника сільськогосподарської продукції, термінів та умов зберігання та реалізацією органічної продукції. Тому досить перспективними напрямками подальших досліджень можуть бути методичні підходи до організації та методики обліку виробництва сільськогосподарської органічної продукції.

Список використаних джерел

1. Бараболя О.В. Органічне землеробство - перспективи отримання якісної та безпечної сільськогосподарської продукції. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції " Теоретичні та прикладні аспекти вивчення, збереження та збагачення фіторізноманіття у науково-дослідних установах та навчальних закладах України". 4 жовтня 2018 р. Хорол - 2018. С. 151-153.

2. Бараболя О.В. Вміст токсичних елементів в ґрунті і в зерні пшениці твердої ярої залежно від удобрення. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору". Полтава: ПДАА, 27 березня 2018 р. С. 21-25
3. Вінюкова О.Б. Реалії та перспективи розвитку виробництва органічної продукції в Україні. Регіональна економіка та управління. 2018. №3(21). С. 17-22.
4. Захарова Д.С. Ефективність виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств: дис.канд.економ.наук:08.00.04. Рівне: НУВГП, 2015. 220 с.
5. Мельничук Я.П. Документальне оформлення витрат і виходу продукції рослинництва органічного походження. ВІСНИК ЖДТУ. 2016. №2(76). С.27-32.
6. Новак Н.П. Управління розвитком агроформувань з виробництва органічної продукції. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 18. Ч.2. С.64-66.
7. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції [Електронний ресурс]: Закон України від 10.07.2018 р. №2496 VIII. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/iaws/show/2496-19>

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ В ПІДПРИЄМСТВАХ

*Дем'яненко Н. В., к.е.н., доцент кафедри підприємництва і права, доцент
Бардіна Т. О., к.е.н., доцент кафедри підприємництва і права,
Мосенцева В. Є., здобувач вищої освіти СВО Магістр,
Спеціальність 073 Менеджмент,
Полтавська державна аграрна академія*

Інноваційна діяльність підприємств є прогресивною формою їх розвитку, яка дозволяє досягти довгострокових конкурентних переваг, підвищити науково-технічний рівень виробництва та ефективність використання ресурсів підприємства на основі реалізації відповідної стратегії [1, с. 24].

Інноваційна стратегія – це не лише стратегія, що дає змогу отримувати додатковий прибуток, а й спосіб формувати, утримувати та розвивати конкурентні переваги на привабливих ринках. Проте інноваційна стратегія завжди пов'язана з ризиком повної або часткової втрати вкладених коштів для досягнення поставлених цілей. Тому головне завдання, яке завжди стоїть перед менеджментом організації, це забезпечення максимального зменшення ризику при рішенні стати на шлях інноваційного розвитку [2, с. 32].

Виділяють такі інноваційні стратегії, як: стратегію наступу, традиційну стратегію, стратегію за нагодою та змішану стратегію.

Основними інноваційними напрямками підвищення ефективності виробництва, які забезпечують збільшення обсягів виробництва продукції і зменшення витрат на її одиницю, є комплекс таких заходів, як підвищення врожайності культур, поліпшення якості, ефектне використання виробничих ресурсів, розширення посівів високоврожайних сортів, впровадження комплексної механізації, застосування прогресивних форм організації і оплати праці з урахуванням кінцевого результату, раціональне розміщення

концентрації посівів. Проаналізуємо результативність реалізації інноваційної змішаної стратегії ТОВ «Промінь-Приват» (табл. 1).

Таблиця 1

**Результативність реалізації інноваційної змішаної стратегії
ТОВ «Промінь-Приват», 2016-2020 рр.**

Показники	Роки					2020 р. до 2016 р., %	В середньому по групі потенційних інноваторів, 2020 р.	ТОВ «Промінь- Приват» до середнього по групі, %
	2016	2017	2018	2019	2020			
Урожайність, ц/га: зернових та зернобобових	53,4	51,9	50,4	51,7	60,3	112,9	50,2	120,1
соняшник	25,9	25,2	25,3	24,3	30,9	119,3	25,0	123,6
соя	28,6	30,4	20,9	31,4	35,8	125,2	31,2	114,7
Продуктивність корів, кг в рік	6345	7791	7236	6957	7411	116,8	7012	105,7
Вироблено на 100 га сільськогосподарських угідь, ц: молока	1191,1	1144,3	1182,3	1175,9	1089,0	91,4	1012,2	107,6
приросту великої рогатої худоби	208,4	72	76,5	64,7	198	95,0	75,2	в 2,6 р. б.
Рівень рентабельності (збитковості),%: галузі рослинництва	48,0	59,8	45,6	49,9	60,3	x	60,1	x
галузі тваринництва	-15,0	-13,2	-11,0	-12,2	-10,8	x	-20,3	x

Джерело: авторські розрахунки

У цілому, за рахунок реалізації змішаної інноваційної стратегії рівень рентабельності галузі рослинництва ТОВ «Промінь-Приват» зріс до 60,3 %, що на 12,3 % більше ніж у 2016 р. Негативним є збільшення рівня збитковості галузі тваринництва до 10,8 %.

Список використаних джерел

1. Лаврук В. В. Інноваційний продукт у сільському господарстві як результат інноваційного процесу. *Ефективна економіка*. 2018. № 5. С. 22–25.
2. Надвиничний С. А. Економічний розвиток аграрної сфери України на інноваційній основі. *Економічний аналіз*. 2018. Том 28. № 4. С. 31-35.

**ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗЕМЛЕРОБСТВА В СИСТЕМІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ**

Свистун Л. А., к.е.н., доцент,

Доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування,

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка»

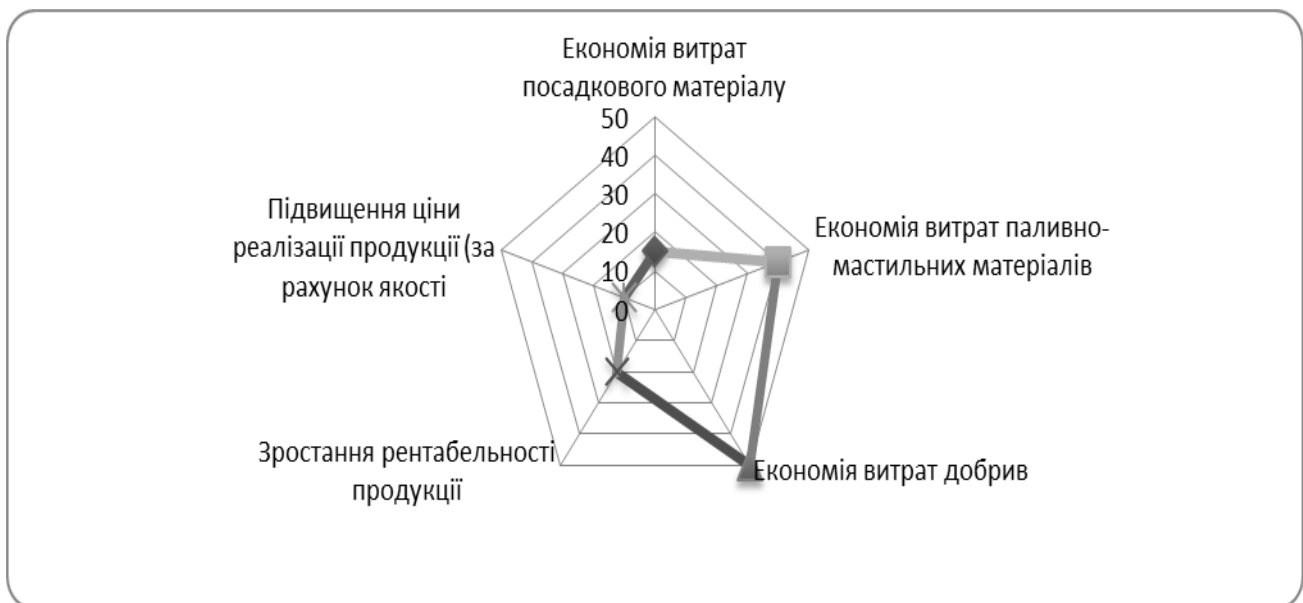
Практична реалізація концепції сталого розвитку у поєднанні з концепцією енергозбереження та їх дієвість на державному рівні в цілому, зокрема щодо сільських територій, потребує пошуку інноваційних підходів та відповідних регуляторних механізмів забезпечення.

Дієвим концептуальним підходом розвитку аграрного сектора та сільських територій у розвинутих країнах світу є точне землеробство. Використання системи інформаційного землеробства надає ряд суттєвих переваг, завдяки чому у більшій мірі використовується ресурсний потенціал і підвищується результативність діяльності на засадах сталого розвитку [1].

Точне (або інформаційне) землеробство є одним із напрямів інтенсифікації сільського господарства. В основу наукової концепції точного землеробства покладено уявлення про існування неоднорідностей у межах одного поля. Так, якщо традиційне землеробство передбачає проведення однакових агротехнічних заходів на кожному окремому полі (посадковий матеріал, добрива тощо вносяться у розрахунку на одиницю площі), то за використання точного землеробства такі заходи проводяться залежно від потреб на кожній окремій ділянці у межах одного поля. Для виявлення, оцінки та усунення неоднорідностей у межах одного поля, використовуються інноваційні технології на основі GPS, системи паралельного керування, спеціальні сенсори та датчики.

Точне землеробство потребує залучення значної кількості елементів і включає такі етапи: перший етап включає збір інформації про господарство, поле, культуру. Це відбувається із прив'язкою до координат GPS [2]. Другий етап включає аналіз інформації і прийняття відповідних управлінських рішень. Відповідно до результатів агрохімічного обстеження і завдяки створенню технологічної карти, визначається необхідна кількість добрив, що надає можливість оптимізувати витрати. Третій етап пов'язаний із реалізацією управлінських рішень шляхом проведення відповідних агротехнологічних операцій. Технології точного землеробства надають можливість автоматизувати агротехнічні операції та знизити витрати паливно-мастильних матеріалів.

Застосування суб'єктами господарювання інформаційних технологій землеробства дозволить знизити витрати за окремими видами матеріальних ресурсів (рис. 1).

Рис. 1. Економія витрат при запровадженні системи точного землеробства

Джерело: складено за [2]

Точне землеробство сьогодні розвивається на базі великих агрохолдингів. Для малих і середніх аграрних підприємств доступними є лише деякі елементи інформаційних технологій у виробництві. Одними із перших технологію точного землеробства почали використовувати у США. У США близько 80% фермерів застосовують елементи точного землеробства. У Німеччині цю

технологію використовують понад 60% фермерських господарств, отримуючи приріст урожаю до 30% та економію матеріальних та енергетичних ресурсів до 50%. У великих масштабах точне землеробство застосовується в Аргентині. Країна використовує 25 тис. зернозбиральних комбайнів, і 9 тис. з них модернізовані для інформаційних технологій. У Голландії і Данії, де досить розвинуто тваринництво, точне землеробство використовується для зниження собівартості кормів.

Сьогодні в Україні технологія точного землеробства запроваджена більш ніж на 100 тис. га сільськогосподарських угідь. На кожному транспортному засобі (яких усього близько 450) встановлено GPS навігатор, який у режимі реального часу записує рух техніки, поточну швидкість та інші параметри. Інформація з навігаторів надходить на сервер, де з використанням сучасного програмного забезпечення здійснюється її аналіз і обробка. Використовується компанією також технологія нульового обробітку ґрунту, але на площі, що не перевищує 1000 га, а на інших землях сільськогосподарського призначення запроваджено технологію striptill, яка полягає у одночасному здійсненні трьох операцій: обробітку ґрунту, внесення добрив і посівів.

Науково доведено, що технології точного землеробства позитивно впливають на природні властивості ґрунтів (зменшується їх кислотність, зберігається природна родючість). Завдяки використанню інформаційних технологій у землеробстві, господарюючий суб'єкт зможе зменшити собівартість та оптимізувати витрати, максимально зберігаючи при цьому природні властивості ґрунтів. Застосування технології для вітчизняних аграрних товаровиробників особливо актуально, зважаючи на дефіцит фінансових ресурсів. Крім того, завдяки використанню інноваційних технологій виникає можливість підвищити якість продукції без значного підвищення собівартості. Розуміння підприємством необхідності розвитку є передумовою формування стійких конкурентних позицій.

Список використаних джерел

1. Тодорюк С.І. Екологічні перспективи в реалізації концепції сталого розвитку аграрного сектора України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 14. С.106-109.

2. Вишневська О.М., Гаркуша Ю.В. Інформаційні технології землеробства у концепції сталого розвитку аграрного сектора. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 19. С. 32 – 36.

УДК 338.432 + 658.1

СТАЛА ІНТЕНСИФІКАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ПРОСТОРОВО-ЧАСОВОМУ ВИМІРІ

*Страпчук С. І., к.е.н., доцент, докторант, Харківський національний
аграрний університет ім. В.В. Докучаєва*

Стала інтенсифікація сільського господарства розглядається як процесна концепція, що дозволяє збільшити врожайність без несприятливого впливу на навколишнє середовище та без нарощування площ обробітку землі. Розглядаючи сталість в різних масштабах, автори в дослідженні [1] виокремили чотири категорії:

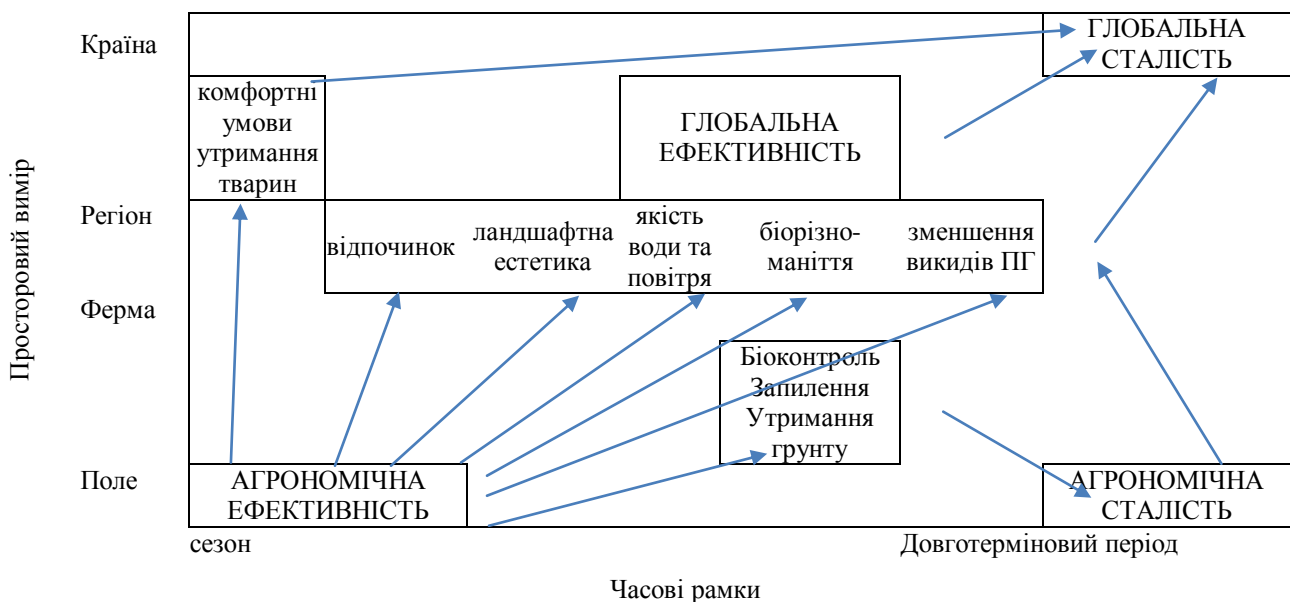
1. Агрономічна ефективність – підвищення ефективності виробництва земельної ділянки, тобто обсяг сільськогосподарської продукції в розрахунку на одиницю ресурсу або на одиницю площі. Передбачається, що сталість обумовлена тим, що підвищення продуктивності з даної території може бути досягнуто без значної шкоди для інших товарів та послуг, що виникають за її межами.

2. Агрономічна сталість – збільшення або підтримання продуктивності одиниці площі при забезпеченні її майбутньої життєздатності (включаючи стійкість до зовнішнього тиску). Прикладом цього може бути додавання

біовуглецю або мікоризи для посилення функції ґрунту, впровадження органічного землеробства.

3. Глобальна ефективність – збереження або збільшення певної вигоди від необроблених земель при одночасному отриманні цільового рівня сільськогосподарського виробництва з мінімально можливої площі. Це бачення ілюструє парадигма збереження видів.

4. Глобальна сталість – підвищення якості та обсягів сільськогосподарського виробництва поряд з рядом інших переваг, які вважаються частиною сталого розвитку. Це бачення потенційно глобальне, як просторово, так і етично; типові цілі включають самодостатність або перебування в безпечному (фізикобіотичному) та справедливому (соціально відповідальному) операційному просторі. Таке бачення набуває все більшої популярності в дискурсі про міжнародний розвиток та супроводжується багатьма історіями успіху. Розміщення категорій сталої інтенсифікації в просторово-часових рамках наведено на рис. 1.

Рис. 1. Категорії сталої інтенсифікації в просторово-часових рамках

Джерело: опрацьовано за [1]

Кожна категорія передбачає зміни, які підтримують або посилюють сільськогосподарське виробництво та екосистемі послуги, отримуючи при цьому різні внутрішні або зовнішні вигоди. Порівняно з агроекономічною ефективністю, агрономічна сталість має збільшений часовий горизонт, а глобальна ефективність охоплює більший просторовий вимір. Глобальна сталість потенційно не має меж масштабу, і, як прагнення, її можна назвати глобально сталою інтенсифікацією.

Список використаних джерел

1. Gunton, R. M., Firbank, L. G., Inman, A., & Winter, D. M. (2016). How scalable is sustainable intensification? *Nature Plants*, 2(5), 16065. doi:10.1038/nplants.2016.65

УДК 330.34:631.1

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Швець Н.В., к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва,

Паничок М.Ю., студентка 1 курсу магістратури,

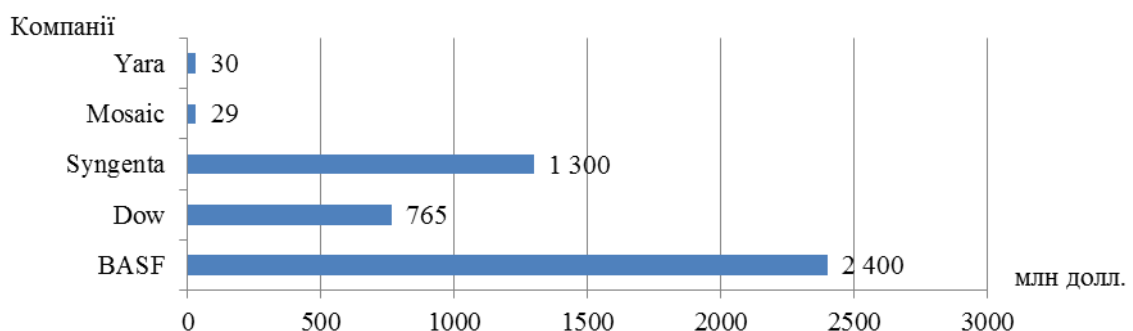
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Сільське господарство є, безумовно, вкрай важливою та соціально значущою галуззю економіки України, що забезпечує не лише економічне зростання країни, а й її продовольчу безпеку, а відтак, позитивно впливає на добробут та якість життя населення України. У 2019 р. майже кожна десята гривня валового внутрішнього продукту країни та кожна третя гривня експортних надходжень була створена в агропромисловому секторі. Проте, сучасні світові соціально-економічні трансформації ставлять перед агропромисловим комплексом серйозні виклики, подолання яких вимагає тісної співпраці аграрного сектору з промисловістю та іншими секторами економіки,

адже саме це дозволяє уникнути економічного «згортання» країни та забезпечити підвищення ефективності сільського господарства та його розвиток на інноваційному підґрунті. За таких умов побудова дієвого механізму такої міжгалузевої співпраці та пошук нових її організаційних форм є надзвичайно актуальними. Отже, метою дослідження є вивчення закордонного досвіду організації спільної діяльності підприємств аграрного сектору і хімічних компаній щодо створення агроінновацій та визначення можливостей його адаптації до українських реалій.

Як вже зазначалося, підвищення продуктивності та ефективності сільськогосподарського виробництва потребує відповідного організаційного забезпечення, адже впровадження агроінновацій є дуже науко-, капіталомістким напрямком діяльності та одночасно дуже перспективним. Тому до цього долучаються й інші сектори економіки, зокрема хімічна галузь, яка традиційно є постачальниками добрив та агрохімікатів для сільгосппідприємств. Сьогодні інноваційний процес в сфері агротехнологій відбувається з використанням різних підходів і організаційних форм.

Вивчення досвіду провідних хімічних компанії показало, що вони мають достатньо потужні фінансові можливості та у більшості випадків утримують власні інноваційні підрозділи для створення інновацій для агровиробництва. Світові лідери хімічного бізнесу щорічно витрачають значні кошти на НДДКР (англійською *R&D - Research & Development*) в сфері сільського господарства (рис. 1).

Рис. 1. R&D витрати хімічних компаній на агроінновації у 2019 р.

Джерело: складено авторами за матеріалами [1;2]

Як видно з рис. 1, лідером за витратами на R&D є німецька компанія BASF, яка щорічно витрачає 2400 млн долл. на дослідження та розробки. Далі йдуть Dow та Syngenta з щорічними вливаннями у дослідження та розробки 765 та 1300 млн долл. відповідно. Дані компанії мають багаторічний досвід у дослідженні та виробництві агрохімікатів і вишукують можливість надати корисні агрономічні послуги фермерам та поєднати це з IT-рішеннями та своїм досвідом. Зокрема, концерн BASF має спеціальний підрозділ Plant Science, який займається рослинними біотехнологіями, що є одним із п'яти напрямків його інноваційної діяльності. Основними пріоритетами зазначеного напрямку є підвищення врожайності за рахунок кращої стійкості посівів до клімату і шкідників. За період з 2008 р. по 2018 р. компанія інвестувала в розвиток рослинної біотехнології понад 1 млрд євро. Діяльність різних R&D-підрозділів координується за допомогою системи технологічних платформ, що виконує дві основоположні функції: по-перше, це консолідація досягнень різних напрямів зростання і підрозділів усередині компанії; по-друге, співпраця з закладами вищої освіти (ЗВО) і науковими центрами по всьому світу, створення власних дослідницьких центрів в Північній і Південній Америці, Європі і Азії [4].

Достатньо ефективною формою інноваційної діяльності є співпраця хімічних та аграрних компаній з підприємствами, що виробляють інноваційну продукцію загального призначення. Так, компанія American Robotics, яка виготовляє цілий спектр засобів автоматизації для багатьох галузей економіки, у тому числі здійснює технічну підтримку практичної реалізації концепції точного землеробства (*Precision Farming*). При взаємодії з хімічними компаніями American Robotics пропонує фермерським господарствам дрони, які з високою здатністю зображення дозволяють моніторити ситуацію на полях: стан угідь, посівів, рослин тощо. Накопичення та подальший аналіз отриманих даних дозволяє найбільш точно прогнозувати врожайність рослин та своєчасно вживати агротехнічні заходи задля підвищення врожайності, запобігання хворобам рослин тощо [3].

Також є інші спеціалізовані компанії, наприклад, Grofit, Ignis Nova, Deergreen, Cultivate, Irrometer, продуктами яких є окремі цифрові рішення для сільського господарства. Зазначені компанії є невеликими за масштабами, а відтак, інвестувати власні кошти в таку капіталомістку сферу, як цифрові технології, не мають можливості. Тому працюють у взаємодії та при підтримці великих компаній та урядів своїх країн через систему бізнес-інкубаторів та бізнес-акселераторів.

Розглянувши закордонний досвід, авторами було сформовано уявлення про механізм міжгалузевої взаємодії щодо створення і впровадження агроінновацій за чільною участю хімічних компаній, що наведено на рис. 2.

Рис. 2. Механізм міжгалузевої взаємодії для створення агроінновацій

Джерело: розроблено авторами за матеріалами [4]

Таким чином, на сучасному етапі провідні хімічні компанії демонструють активну діяльність у сфері агроінновацій та колаборацію з аграрним сектором і високотехнологічними підприємствами, що розробляють продукти для

цифрової трансформації бізнесу, і для такої співпраці використовуються різні організаційні форми. Забезпечення сприятливих умов для застосування в Україні такого досвіду інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі (зокрема, спільних міжгалузевих проєктів) дозволить максимально швидко цифровізувати даний сектор, що сприятиме значному зростанню ефективності сільськогосподарського виробництва.

Список використаних джерел

1. Innovation and business. Evolution. 2019. № 20. URL: <https://evolution.skf.com/>.
2. Important players in the agro market. URL: <https://murphyshockeylaw.net/uncategorized/551289/>.
3. The main activities of American robotics. Official website of the company. URL : <https://www.american-robotics.com/>.
4. Global Top 50 Chemical Companies of 2019. URL: <https://cen.acs.org/sections/global-top-50.html>.

**ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ І МОЖЛИВОСТЕЙ ІННОВАЦІЙ
В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ**

*Процюк Н.Ю., к. е. н., викладач кафедри менеджменту освіти та педагогіки
вищої школи,*

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,

Яснолоб І.О., к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права,

Полтавська державна аграрна академія,

*Черненко К.В., к. е. н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та
економічного контролю,*

Полтавська державна аграрна академія

З кожним роком інновації відіграють все важливішу для конкуренції в сучасному світі. В умовах сучасної ринкової конкуренції важливою умовою успіху для кожної організації є виробництво конкурентоздатної продукції. Тому розвинуті держави світу намагаються проводити активну інноваційну стратегію, збільшуючи обсяги виробництва та підвищуючи продуктивність праці, освоюючи та поставляючи на ринок якісно нові види продукції, відповідно вдосконалюючи технологію їх виробництва.

Світ інновацій дуже різноманітний. Першу класифікацію інновацій, яку активно використовували до кінця 60-х років ХХ ст., розробив Й. Шумпетер. Зокрема відомий економіст виокремив п'ять типів інновацій:

1) виробництво невідомого споживачам нового продукту або продукту з якісно новими властивостями;

2) впровадження нового засобу виробництва, в основу якого покладено нове наукове відкриття або новий підхід до комерційного використання продукції;

3) освоєння нового ринку збуту певною галуззю промисловості країни, незважаючи на те, існував цей ринок раніше чи ні;

4) залучення нових джерел сировини та напівфабрикатів, незалежно від того, існували ці джерела раніше чи ні;

5) впровадження нових організаційних форм [4].

Дослідження Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) двадцяти проектів з проблем інноваційної діяльності, проведені в 1990 р., довели суттєві розбіжності в меті, методах, визначеннях основних понять інноваційної діяльності. Тому в 1992 р. було прийнято «Керівництво Осло» як посібник для збирання даних про технологічні інновації [5].

Відповідно до чинних міжнародних норм, виділяють чотири типи інновацій:

- продуктові – впровадження товару або послуги, які є новими або значно поліпшеними у частині їхніх властивостей або способів використання;

- процесні – впровадження нового або значно поліпшеного способу виробництва або доставки продукту;

- маркетингові – впровадження нового способу маркетингу, що включає значні зміни в дизайні або упакуванні продукту, його складуванні, просуванні на ринок або в призначенні ціни продажу;

- організаційні – впровадження нового організаційного методу в діловій практиці фірми, в організації робочих місць або зовнішніх зв'язків.

Початкові етапи інноваційного процесу в сільському господарстві, а саме, фундаментальні та прикладні дослідження здійснюються в Україні переважно системою науково-дослідних установ Української академії аграрних наук, вищими навчальними закладами аграрного профілю [1].

Інноваційні процеси в сільському господарстві мають свою специфіку: вони відрізняються різноманіттям регіональних, галузевих, функціональних, технологічних і організаційних особливостей, одна з яких полягає в тому, що в сільському господарстві поряд із промисловими засобами виробництва активну участь у виробничому процесі беруть живі організми – тварини і рослини. Розширене відтворення відбувається у взаємодії економічних і природно-біологічних процесів. Тож у процесі управління інноваціями необхідно

враховувати вимоги не тільки економічних законів, а й законів природи, а саме: рівнозначності, незамінності і сукупності життєвих чинників, законів мінімуму, оптимуму і максимуму [3, с. 197].

Можливості використання інновацій сільськогосподарськими підприємствами досить обмежені внаслідок впливу багатьох чинників: дефіцит фінансових ресурсів; різке підвищення цін на нові засоби виробництва; відсутність регулятивних механізмів, що сприяють поширенню застосування інновацій у сільському господарстві. Процес масового поширення інноваційних розробок може здійснюватися системно, безперервно і ефективно лише за умови сформованої відповідної інноваційної інфраструктури.

Прогресивні технології у галузі тваринництва полягають у впровадженні інтенсивних систем годівлі, біотехнологій, сучасного техніко-технологічного забезпечення, селекційно-плеїнної роботи, енерго- та ресурсозберігальних технологій. У землеробстві дедалі ширше застосовуються прогресивні сучасні технології мінімальної обробки ґрунту та точного землеробства: технології «Mini-till», «No-till», «Strip-till» [2].

Економічний механізм розвитку інноваційної діяльності в сільському господарстві включає:

- стратегічне управління інноваціями, спрямоване на розробку заходів, програм, проектів досягнення намічених цілей, виходячи з потенціалу НДДКР, виробничого потенціалу підприємств, зовнішніх і внутрішніх факторів, потреб споживачів у нововведеннях;
- планування інновацій, що включає інструментарій, правила, інформацію і процеси, спрямовані на досягнення кінцевих цілей [5];
- підтримку і стимулювання інноваційної підприємницької діяльності;
- систему фінансування інноваційних процесів, яка включає багатоканальні джерела надходження фінансових ресурсів, принципи вкладення акумульованих коштів, механізм контролю використання інвестицій, їх зворотність і оцінку ефективності інноваційно-інвестиційних проектів;

- оподаткування організацій, що створюють і опановують нововведення, страхування інноваційних ризиків;

- стратегічний і тактичний інноваційний маркетинг, спрямований на підтримку конкурентоспроможності суб'єкта господарювання та освоєння нових ринків збуту;

- ціноутворення на інноваційну продукцію (роботи, послуги) [4].

Основними факторами, що стримують розвиток інноваційних процесів в сільському господарстві, є:

- диспаритет цін на сільськогосподарську і промислову продукцію;

- дефіцит кваліфікованих робітничих кадрів, керівників і фахівців;

- слабе управління НТП, відсутність тісної взаємодії держави і приватного бізнесу. Різке зниження витрат на аграрну науку, непідготовленість кадрів, низька маркетингова робота, низький рівень платоспроможного попиту на інноваційну продукцію;

- різке зниження фінансування заходів щодо освоєння науково-технічних досягнень у виробництві та відповідних інноваційних програм;

- відсутність системи стимулювання розвитку інноваційного процесу в сільському господарстві та ін [4].

Янковська О. І. виділяє такі особливості інноваційного процесу в сільському господарстві:

- 1) тривалий процес розробки новацій й залежність від природної зони та клімату;

- 2) інновації мають, як правило, покращувальний характер;

- 3) інновації спрямовані на дослідження живих організмів;

- 4) провідна роль у впровадженні і розповсюдженні інновацій належить науково-дослідним установам [6, с. 54-58].

Отже, не зважаючи на потужний науковий потенціал, який має наша держава для розвитку сільського господарства країни, є ряд труднощів, які заважають розвивати та впроваджувати інновації в агропромисловій сфері. А

саме: недостатнє фінансування науки, відтік науковців, застаріла матеріальна база тощо. Тож спонукати запровадження інновацій є першочерговим завданням держави при тісній співпраці з приватними агрофірмами, щоб кінцева вітчизняна продукція відповідала світовим стандартам та забезпечила притік капіталу не лише за аграрну сировину, а й за якісні продукти харчової промисловості, здатні конкурувати на світовому ринку. Тож наше завдання сформуванню конкурентоспроможний, багатий на інновації, агропромисловий комплекс, який дозволить Україні гідно відповісти на глобальні виклики сьогодення.

Список використаних джерел

1. Адамень Ф. Нанотехнології в аграрній сфері//Вісник НАН України. – 2007. - №9. – С. 15-17
2. Крачок Л.І. Новітні технології у сільському господарстві: проблеми і перспективи впровадження / Л.І. Крачок // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 3. – С. 224-231.
3. Ширма В. В. Організація інноваційного забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств / В. В. Ширма // Економіка та управління АПК . - 2013. - Вип. 10. - С. 197.
4. Управління інноваціями : навч. посібник / О.І. Гуторов, Л.І. Михайлова, І.О. Шарко, С.Г. Турчіна, О.В. Киричок. – Вид. 2-ге, доп. – Харків: «Діса плюс», 2016. – 266 с.
5. Янковська О.І. Інноваційний процес у сільському господарстві / О.І. Янковська // Наука й економіка. — 2009. — № 4, Т. 2. — С. 54—58.
6. Янковська О. І. Особливості інновацій в сільському господарстві / О. І. Янковська: матеріали Всеукр. заочн. наук. -практ. конф. [«Економіка ХХІ століття: виклики та проблеми»], (Ужгород, лист. 2009 р.) / [ред. кол. Ф. Г. Ващук] / М-во освіти і науки, Закарп. держ. ун-т. – Ужгород : ЗакДУ, 2010. – С. 304-308.

**РОЗРОБКА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ ІННОВАЦІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА В
УМОВАХ РИНКОВОЇ КОНКУРЕНЦІЇ**

*Процюк Н.Ю., к. е. н., викладач кафедри менеджменту
освіти та педагогіки вищої школи*

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

*Яснолоб І.О., к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права
Полтавська державна аграрна академія,*

*Козаченко Ю.А., к. ю. н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права
Полтавська державна аграрна академія*

В умовах значної невизначеності і нестабільності зовнішнього середовища поступальний розвиток інноваційно орієнтованих підприємств можливо забезпечити лише за допомогою розробки і впровадження якісно нових способів управління їх інвестиційно-інноваційними потенціалами. При цьому в ході створення ефективного механізму управління інвестиційно-інноваційним потенціалом підприємств агропродовольчої сфери слід враховувати не тільки особливості його формування, а й інвестиційні та інноваційні можливості підприємств, щоб застосування даного механізму дозволило забезпечити досягнення запланованих показників інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єкта господарювання на системній основі.

Оскільки саме рівень інвестиційно-інноваційного потенціалу господарюючого суб'єкта визначає готовність підприємства виробляти інновації, докладне дослідження сутності та конкретних інструментів реалізації механізму управління інвестиційно-інноваційним потенціалом підприємств агропродовольчої сфери приймає особливої актуальності.

Розкриваючи функціонально-змістовний підхід до визначення механізму управління інвестиційно-інноваційним потенціалом підприємства, розглянемо

сутність категорії «механізм». У цілому, механізм як науковий термін найбільш часто використовується в технічних, природничо-наукових і економічних дослідженнях. У загальному вигляді він являє собою сукупність станів або процесів, що визначають будь-яке явище. У тлумачному словнику «механізм» характеризується як «внутрішній устрій, система функціонування чого-небудь, апарат якого-небудь виду діяльності» [1]. Протилежним до викладеним підходам є й інша думка, згідно якої «механізм – це велика кількість взаємопов'язаних елементів, які надають руху об'єкту; механізм як інструмент впливу характеризує процес управління будь-яким об'єктом. При цьому можна стверджувати, що механізм являє собою апарат або порядок, який рухає або перетворює систему в цілому та її елементи (підсистеми).

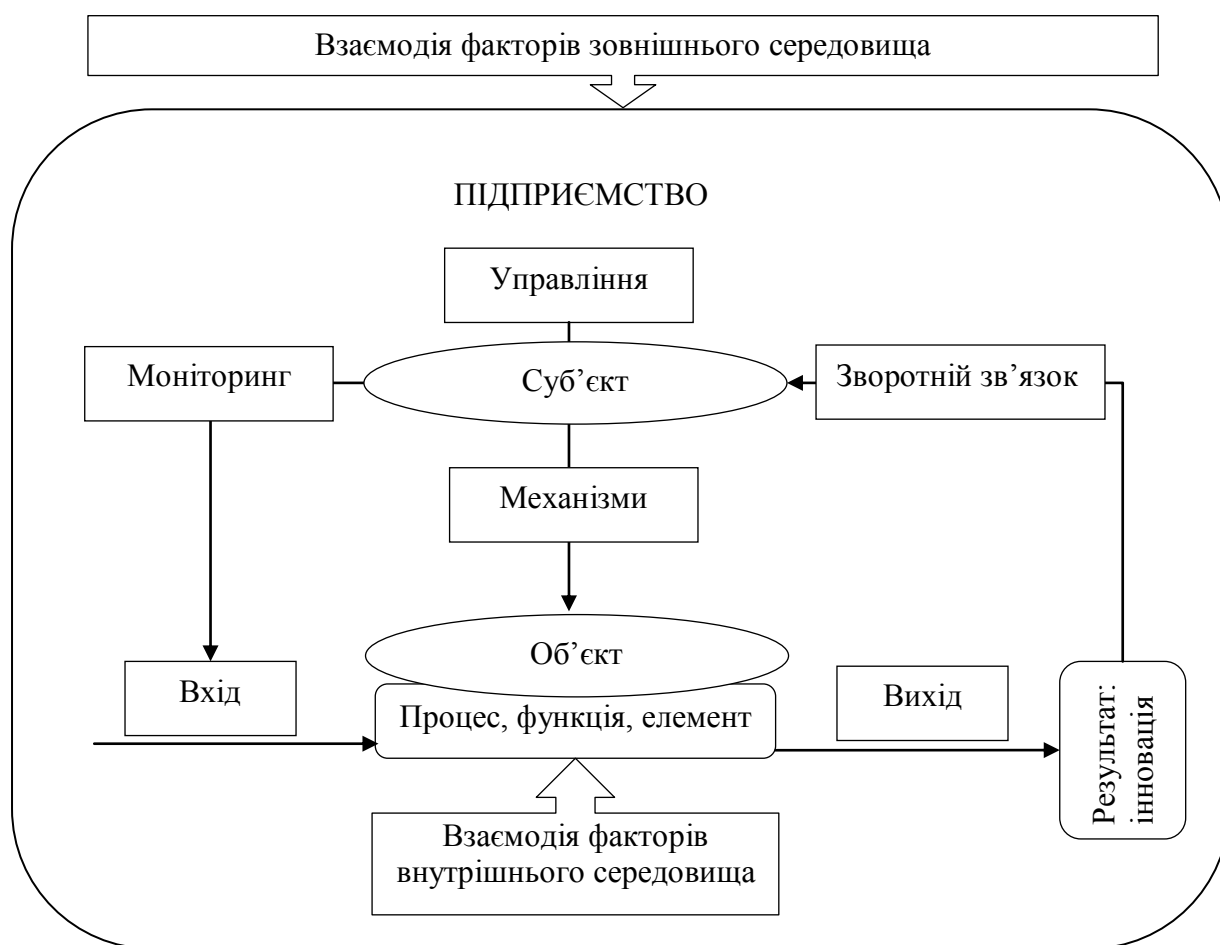
Слід зазначити, що в економіці використовується безліч трактувань механізму, таких як «фінансовий механізм», «економічний механізм», «механізм структурних перетворень», «нормативно-правовий механізм», «відтворювальний механізм», «механізм соціально-економічного розвитку», «механізм стимулювання», «механізм управління» та інші. Разом з тим, немає однозначного розуміння сутності механізму управління і його елементів.

Так, деякі автори пропонують наступне визначення: «механізм управління – це сукупність компонентів системи управління (принципів, функцій, методів, ресурсів), призначених для отримання суб'єктом управління інформації про об'єкт управління і здійснення впливу на нього з метою забезпечення функціонування та (або) розвитку системи» [2]. Таким чином, при управлінні відбувається вплив одних об'єктів на інші, а також їх взаємодія, спрямована на реалізацію поставлених цілей.

Окрім того, механізм управління являє собою сукупність різних методів управління, використовуваних суб'єктом управління і які мають вплив на відносини, зв'язки між елементами системи (об'єкт управління) з метою вирішення поставлених, актуальних завдань. Деякі автори трактують поняття «механізм управління» як «сукупність процедур прийняття управлінських рішень» [3]. У результаті чого, механізм управління забезпечує регулювання

процесів і елементів діяльності підприємства з метою досягнення певних цілей його розвитку на основі використання груп методів або деяких важелів впливу.

Як бачимо, різноманіття існуючих трактувань даної дефініції обумовлено цільовою спрямованістю наукових досліджень, особливостями функціонування системи, специфікою суб'єктно-об'єктивних відносин, що вимагають його застосування. Звідси, з точки зору системного підходу, функціональне значення механізму управління стосовно господарської діяльності інноваційно орієнтованого суб'єкта господарювання може бути представлено в наступному вигляді (рис. 1).

Рис. 1. Місце механізму управління в господарській діяльності інноваційно орієнтованого підприємства

Джерело: побудовано автором

Механізм управління є важливою частиною управлінської системи. Виконуючи організуючу, інформаційну, активізуючу, координуючу,

регулюючу, інфраструктурну ролі, він задає необхідний темп і напрямок розвитку господарюючого суб'єкта відповідно до поставлених цілей і під визначальним впливом факторів зовнішнього середовища. Розглянувши сутність механізму управління і проілюструвавши його місце в діяльності господарюючого суб'єкта, розкриємо зміст механізму управління безпосередньо його інвестиційно-інноваційним потенціалом.

У даний час успіх господарської діяльності будь-якого підприємства у значній мірі залежить від стану його внутрішнього середовища, а також рівня прогресивності ринкової інфраструктури, соціально-демографічних, політичних, технологічних та інших умов, в яких воно функціонує. Причому, вищезазначені обставини можуть як сприяти, так і ускладнювати формування інвестиційно-інноваційного потенціалу господарюючого суб'єкта, рівень і ступінь їх впливу в процесі його використання.

Список використаних джерел

1. Гудзинський О.Д. Менеджмент у системі агробізнесу: навч. посіб. Київ «Урожай», 1994. 237 с.
2. Даниленко А.С. Державна підтримка аграрного сектору економіки в контексті формування передумов для сталого економічного розвитку. *Вісн. Білоцерк. держ. аграр. ун-ту*. 2009. Вип. 63. С. 3-8.
3. Пономарьов О.С. Стратегічний менеджмент суб'єктів агробізнесу в системі імплементації інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2018. № 2. С. 37-44.

**Механізм енергоефективного
розвитку аграрної та суміжних
сфер і забезпечення
енергонезалежності сільських
територій**

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЇ БІОЕКОНОМІКИ

Яснолоб І.О., к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права;

Радіонова Я.В., к. е. н., науковий співробітник;

Терещенко І.О., к. е. н., доцент, доцент кафедри маркетингу;

Полтавська державна аграрна академія

Сьогодні проблема обмеженості викопних ресурсів та забезпечення продуктами харчування, ліками населення, забруднення навколишнього середовища, зумовили пошуки альтернатив традиційному виробництву. Одним із ефективних напрямків є використання біотехнологій, біопродуктів та біопроектів, тобто розвиток біоекономіки. Дане питання для України є надзвичайно актуальним напрямком, який забезпечить зниження виробничих енергетичних затрат, відновлення родючості ґрунтів, зростання рівня зайнятості сільського населення, забезпечення продовольством та сировиною вітчизняного виробництва.

Сучасна біоекономіка – виробництво матеріалів, продуктів харчування та кормів, палива і багато чого іншого з біологічних ресурсів. Біоекономіка може запропонувати ресурсоефективні, екологічно безпечні і стійкі системи виробництва продуктів харчування, кормів, палива і агропромислових продуктів з доданою вартістю і, отже, більш здорове і благополучне майбутнє [1, ст. 9].

Біоекономіку розглядають в таких аспектах, як [2, ст. 15]:

1. Біотехнологія – більш технологічно зосереджена на економічному зростанні і створенні робочих місць за рахунок застосування біотехнологій і комерціалізація досліджень і технологій.

2. Біоресурс – зосереджена на досягненні економічного зростання і стійкості за рахунок перетворення і поліпшення біологічних ресурсів задля використання суспільством.

3. Біоекологія –стійкість і просуванні біоекономіки в першу чергу з метою захисту екосистем і запобігання деградації. Даний аспект найменш помітний в існуючих стратегіях біоекономіки, проте спостерігається деяке зростання.

Вище зазначені, концепції біотехнології повинні бути об'єднані в одну систему і візуалізовані на картах причинно-наслідкових зв'язків з петлями зворотного зв'язку і точками впливу.

Стратегія біоекономіки ЄС була вперше прийнята в 2012 р. і оновлена в 2018 р. та містить такі політичні пріоритети:

1. Забезпечення продовольчої безпеки;
2. Стале управління природними ресурсами;
3. Зниження залежності від невідновлюваних ресурсів;
4. Пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптація до нього;
5. Створення робочих місць і підтримку європейської конкурентоспроможності.

Пріоритети політики Європейського альянсу по розвитку біоекономіки:

1. Інтегрувати біоекономіку в ключові політики ЄС (сільське господарство, клімат, НДДКР, промисловість, економіка замкнутого циклу) для збільшення доступності біомаси. Слід визнати, що екологічно чиста і конкурентоспроможна вироблена і перероблена біомаса може вносити значний внесок у виконання зобов'язань ЄС в області клімату і створює більше робочих місць і сприяє зростанню.

2. Збільшення фінансування європейської біоекономіки. Необхідно підтримувати і покращувати інвестиційні рішення, засновані на фінансовій експертизі.

3. Стимулювання використовувати продукти на біологічній основі замість копалин в стратегічних секторах.

4. Підвищення попиту на продукти на біологічній основі, просуваючи їх цінність.

В Україні розроблено Концепцію Державної стратегії розвитку біоекономіки України до 2030 року, яку координує Рада з розвитку біоекономіки як [4, ст. 1].

Концепція Державної стратегії розвитку біоекономіки в Україні визначає необхідність створення можливостей для досягнення інноваційного зростання (дослідження і новації), стійкого зростання (ресурсоефективність і розвиток низьковуглецевої економіки) та інклюзивного зростання (зайнятість, продуктивність, соціальна і територіальна згуртованість). Дана стратегія орієнтована на створення більш інноваційної, ресурсоефективної і конкурентоспроможної економіки, яка згоджує продовольчу безпеку зі стійким використанням відновлюваних джерел енергії та ресурсів для промислових цілей [4, ст. 1].

У рамках зазначених пріоритетів формуються комплекси заходів, взаємопов'язаних і скоординованих за часом, ресурсами і виконавцями, включаючи науково-дослідну діяльність, матеріально-технічне, кадрове, інформаційне, нормативно-правове та економічне забезпечення.

Список використаних джерел

1. Сталий розвиток URL : <https://www.ecolabel.org.ua/stalij-rozvitok> (дата звернення 15.04.2021).
2. Sahota A. Global Organic Food & Drink: Market Update & Challenges URL : <http://orgprints.org/29790/19/sahota-biofach-2016-Global-OFD.pdf> (дата звернення 16.04.2021).
3. Organic Farming Statistics. URL : <http://www.fibl.org/en/themes/organic-farming-statistics.html> (дата звернення 10.04.2021).
4. Концепція Державної стратегії розвитку біоекономіки України до 2030 року URL : <https://nubip.edu.ua/node/72005> (дата звернення 17.04.2021).

БІОЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ

*Гребельна А. Д., здобувач СВО Магістр, ОПП Економіка підприємства,
спеціальність 051 Економіка, Полтавська державна аграрна академія,
Науковий керівник – Самойлик Ю. В., д.е.н., професор, професор кафедри
економіки та міжнародних економічних відносин*

З кожним роком дедалі гострішим стає питання глобальних змін клімату і одним із рятівних важелів його вирішення вважають відновлювану енергетику. Як альтернатива корисним копалинам швидко розвиваються вітрова та сонячна енергетика. Проте йде дискусія щодо того, чи вистачить їх потенціалу для повного забезпечення побутових та промислових потреб споживачів.

Утім у таких дебатах рідше згадують виробництво енергії з біомаси.

Біоенергетика – галузь енергетики, заснована на використанні біопалива, яке створюється на основі використання біомаси [1]. До біомаси відносять усі рослини і вироблені тваринами речовини.

Жодне з альтернативних джерел виробництва енергії не стане саме по собі панацеєю для захисту природи та протидії змінам клімату, але саме у біоенергетики є значний потенціал – «сировина» для отримання енергії так чи інакше є відходами сільськогосподарського виробництва.

Виробництво енергії з біогазу не шкідливе для оточуючого середовища, так як не спричиняє додаткову емісію парникового газу CO₂ і зменшує кількість органічних відходів. На відміну від енергії вітру і сонячного випромінювання, біогаз можна отримувати незалежно від кліматичних і погодних умов, а на відміну від викопних джерел енергії біогаз в Україні має дуже великий відновлюваний потенціал. Річний теоретичний потенціал біогазу в Україні становить 3,2 млрд м³ [1].

У разі використання біомаси в енергетичних цілях для виробництва тепла, електроенергії і палива, розрізняють енергетичні рослини і органічні відходи. Так як світовий попит на харчові продукти постійно зростає, використання великих площ орних земель для вирощування енергетичних культур (ріпак, сорго, гірчак, соя, спеціальні енергетичні рослини) вважається недоцільним. Тому пропонуємо розглянути ресурсний потенціал соломи і рослинних відходів від виробництва зернових культур.

Дослідження [2] стверджують, що на кожному тону зерна можна отримати 1,5-2 тони соломи. Для прикладу, за даними Державної служби статистики станом на 1 грудня 2020 року в Україні зібрали понад 63 млн. т зернових культур. Тобто маса соломи в середньому становить 110,25 млн. т.

Також сировиною для біоенергетики є вторинні відходи сільськогосподарського виробництва – лушпиння, жом, зерновідходи третьої категорії.

В методиці [4] конкретизується значення коефіцієнтів відходів: озима пшениця –1,6; озиме жито –1,9; озимий ячмінь –1,3; ячмінь ярий –1,2; овес –1,6; кукурудза на зерно –1,3; просо –1,6; гречка –1,9; рис –1,1; горох –1,2; льон –0,6; соняшник –2,2.

Великі обсяги соломи сільськогосподарські підприємства використовують для підстилки і годівлі тварин, також залишки соломи на полі приносять задля удобрення ґрунту, проте дослідники [5] вважають, що 30-50% соломи зернових можна використовувати для виробництва біопалива.

На основі даних Державної служби статистики [3] про валові збори зерна у 2020 році розрахуємо кількість соломи і рослинних відходів, які можна використати у біоенергетиці (табл. 1).

Як відомо, частина соломи пшениці, ячменю, вівса використовується для утримання худоби, а солома, наприклад, гречки чи ріпаку не використовується у тваринництві. Тому для оцінки частини відходів, які можуть бути використані в якості палива для виробництва енергії, застосуємо коефіцієнт енергетичного використання відходів $K_{ен}$ [5]. Для врахування втрат, які виникають під час

збирання урожаю і транспортування соломи, введемо коефіцієнт втрат $K_{втр}$. У табл. 2 наведено значення цих коефіцієнтів.

Таблиця 1

Результати розрахунку кількості соломи і рослинних відходів основних сільськогосподарських культур

Культура	Валовий збір зерна, тис. т	Коефіцієнт відходів	Кількість соломи, тис. т
Пшениця озима	24644,2	1,6	39430,7
Кукурудза на зерно (стебла)	28060	1,3	36478,0
Ячмінь озимий	3354,3	1,3	4360,6
Ячмінь ярий	4478,5	1,2	5374,2
Жито озиме	467,9	1,9	889,0
Овес	534,9	1,6	855,8
Соя	2770,9	1,3	3602,2
Ріпак озимий	2527,5	1,8	4549,5
Просо	257	1,6	411,2
Соняшник (стебла)	13135,8	2,2	28898,8
Соняшник (лушпиння)	13135,8	0,18	2364,4
Всього	80231	X	127214,4

Таблиця 2

Коефіцієнти енергетичного використання та втрат рослинних відходів

Вид відходів	$K_{ен}$	$K_{втр}$
Солома пшениці озимої	0,50	0,10
Стебла кукурудзи	1,00	0,25
Солома ячменю озимого	0,60	0,10
Солома ячменю ярого	0,60	0,10
Солома жита озимого	0,40	0,10
Солома вівса	0,40	0,10
Солома сої	1,00	0,10
Солома ріпаку озимого	1,00	0,10
Солома проса	0,50	0,10
Стебла соняшника	1,00	0,30
Лушпиння соняшник	1,00	0,05

Таким чином, кількість соломи і рослинних відходів, які можуть бути використані для виробництва енергії, визначаємо за формулою:

$$V_{ен} = V_{від} \cdot (1 - K_{втр}) \cdot K_{ен}, \quad (1)$$

де $V_{від}$ – загальна кількість соломи або рослинних відходів, тис. т (табл. 2).

Енергетичний потенціал соломи або рослинних відходів визначаємо за формулою:

$$P_{ен} = V_{ен} \frac{Q_H^p \left(\frac{кДж}{кг} \right)}{29300} \text{ кг у. п.} \quad (2)$$

де Q_H^p – нижча теплота згоряння робочого палива. Оскільки теплота згоряння робочого палива залежить від його вологості, то значення Q_H^p приймалися для соломи з вологістю, яка була на час збирання врожаю [16].

На основі результатів розрахунків за формулою (1) розрахуємо енергетичний потенціал соломи або рослинних відходів (табл. 3).

Таблиця 3

Енергетичний потенціал соломи і рослинних відходів, тис. т у. п.

Вид відходів	Кількість відходів, тис. т	Нижча теплота згоряння, кДж/кг	Енергетичний потенціал, тис. т у. п.
Солома пшениці озимої	17743,82	17179	10403,45
Стебла кукурудзи	27358,50	13701	12793,13
Солома ячменю озимого	2354,72	15922	1279,58
Солома ячменю ярого	2902,07	15922	1577,02
Солома жита озимого	320,04	15461	168,88
Солома вівса	308,10	16131	169,62
Солома сої	3241,95	15922	1761,72
Солома ріпаку озимого	4094,55	15335	2143,00
Солома проса	185,04	12570	79,38
Стебла соняшника	20229,13	13701	9459,36
Лушпиння соняшника	2246,22	15712	1204,53
Всього	80984,15	X	41039,69

Отже, від валового збору зерна у 2020 році теоретично Україна отримала більше, ніж 41 млн т умовного палива. Якщо від цієї кількості 65% залишити на потреби сільськогосподарських підприємств, то на побутові потреби населення залишається близько 14,4 млн т у. п., яке є еквівалентним 9 млрд м³ природного газу або 41 млрд кВт/год електроенергії. Для порівняння, за даними АТ «Укртрансгаз» у 2020 році використання природного газу в Україні склало 33,2 млрд м³.

Отже, відновлювальні джерела енергії у мають займати значну частку в енергетичній сфері України. Щорічно в Україні споживається близько 200 мільйонів тон умовного палива, при цьому видобуток з природних джерел країни становить лише 80 млн т. Важливим потенційним ресурсом при такому балансі власної та імпортованої енергетичної сировини може стати біопаливо.

Форма біомаси для використання її як біопалива може бути досить різноманітною. Завдяки великій кількості аграрних виробників потенціал соломи як біопалива є досить великим – вона може задовольнити більше, ніж третину річного попиту на природний газ.

Безумовно, державі для створення біоенергетичної інфраструктури потрібно здійснити значні витрати, однак необхідно розуміти, що це — довгострокові інвестиції, які згодом забезпечать створення робочих місць, а також комунальні та податкові платежі.

Біоенергетика, перш за все — це місцевий розвиток, створення постійних робочих місць для сільських мешканців, зміцнення інфраструктури. Для України біоенергетика є одним із стратегічних напрямів розвитку сектору відновлюваних джерел енергії, враховуючи високу залежність країни від імпортованих енергоносіїв, у першу чергу природного газу, а також великий потенціал біомаси, доступної для виробництва енергії.

Список використаних літературних джерел

1. Біоенергетика. *Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України* : веб-сайт. URL: <https://sae.gov.ua/uk/ae/bioenergy>
2. Забарний Г. М., Шурчков А. В. Енергетичний потенціал нетрадиційних джерел енергії України. Київ : ІТТФ НАНУ, 2002. 211 с.
3. Обсяг виробництва, урожайність та зібрана площа сільськогосподарських культур за їх видами на 01 грудня 2020 року. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Тарарико О. Г., Лобаса М. Г. Нормативи ґрунтозахисних контурно-меліоративних систем землеробства. Київ : УААН, 1998. 103 с.
5. Титко Р., Калініченко В. Відновлювані джерела енергії. Варшава – Краків –Полтава : OWG, Варшава, 2010. 533 с.
6. Щокін А. Р., Кудря С. О. Деякі аспекти визначення коефіцієнтів переводу теплотворної здатності паливно-енергетичних ресурсів з натуральних одиниць в умовні. *Відновлювана енергетика*. 2006. № 6. С. 15–22.

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

*Міняйленко І.В., к.е.н., доцент кафедри економіки,
підприємництва та маркетингу*

*Шульженко О.В., здобувач першого рівня вищої освіти спеціальності
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»*

*Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Одним із головних питань, яке стоїть перед підприємствами України, це раціональне споживання паливо-енергетичних ресурсів. Недостатнє приділення уваги цій проблемі може нести велику загрозу для нормального функціонування бізнесу та й для економіки держави у цілому.

Основним орієнтиром розвитку енергоресурсів у сучасному світі – оптимізація комплексно збалансованої системи чотирьох «Е»: енергетика, економія, енергоефективність, екологія.

Одними із критеріїв ефективної енергетичної стратегії й енергетичної політики має бути надійність та безпека енергопостачання, екологічна ефективність та рентабельність. Однак беззаперечними фактами є те, що:

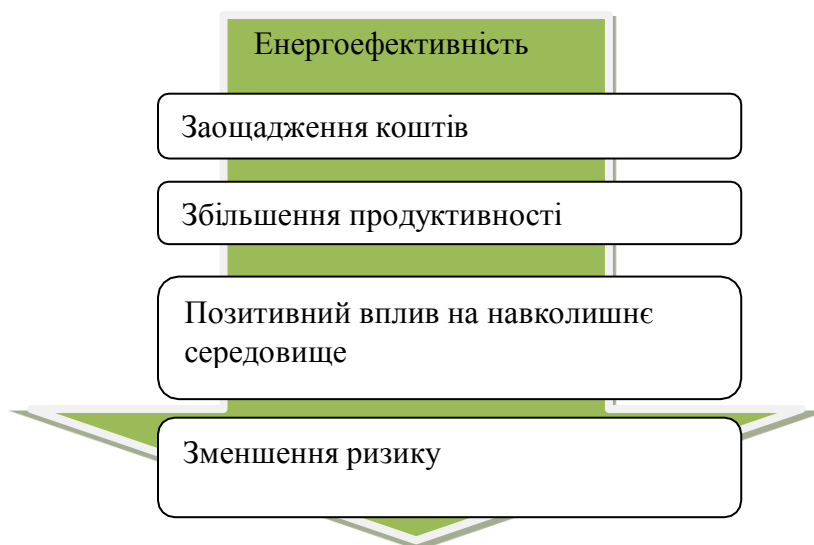
- запаси корисних копалин на Землі поступово виснажуються;
- у результаті життєдіяльності людини відбувається забруднення навколишнього середовища ;
- атомна енергетика і далі не забезпечує належного рівня безпеки;
- поновлювальні джерела не в змозі повноцінно задовольнити потреби людства. Зростання можливостей та бажань, все частіше стикається з одними з найголовніших законів природи та економіки - закону обмеженості ресурсів абозакону відносної рідкості ресурсів, у тому числі енергетичних.

Проблема енергозбереження переросла з економічної та технологічної складової в політичну та соціальну. Політичною ця проблема є тому, що

вимагає реалізації державної політики у сфері енергоефективності та енергозбереження, а з другого боку соціальна, бо потребує зміни принципів поведінки людини та утвердження нових поглядів, орієнтирів суспільства на енерговикористання.

Функціонування механізму реалізації державної політики у сфері енергозбереження забезпечується наступними методами (використання нормативно-правових актів, державної програми енергозбереження, галузевих і регіональних програм та ін.), важелями – економічними і фінансовими (система цін і тарифів, податкові і кредитні пільги, економічне стимулювання і фінансування енергоощадних заходів та ін.), інструментами (встановлення нормативів витрат ПЕР, енергетична експертиза проєктів, стандарт енергоспоживання та ін.) [1].

Якщо проаналізувати та узагальнити досвід вітчизняних та іноземних підприємств, варто звернути увагу, на те, що інноваційну діяльність у державі необхідно здійснювати через механізм регулювання ПЕР. Ринок інвестицій в Україні є нестабільним, але якщо враховувати постійне збільшення ціни на енергетику та збереження конкурентоспроможності на світовому ринку, то можна досягти зменшення споживання енергії за рахунок реалізації інвестицій. Такі інвестиції приносять низку позитивних результатів (рис. 1).

Рис. 1. Переваги здійснення інвестицій у розвиток відновлюваної енергетики

Джерело: розроблено авторами

Політику енергозбереження в багатьох країнах впроваджують завдяки функціонуванню державно-приватного партнера. Три основні складові ефективної політики енергозбереження: стимулювання до зберігання та заощадження енергетики; примус до енергозбереження; проведення заходів та програм щодо енергозбереження.

Щоб відстежувати питання забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів, було створено Національне агентство, головним завданням якого є забезпечення дієвого стратегічного управління у сфері ефективного використання енергоресурсів і налагодження співпраці з місцевими органами виконавчої влади з питань енергоефективності та енергозбереження.

Для України енергоефективність є ключовою ціллю сталого розвитку. Можна стверджувати, що для нашої країни енергоефективність – це не лише енергозбереження, а й оптимізація співвідношення ефекту (корисності, якості, вартості, кількості вироблених продуктів, якості життя, соціального комфорту) та енергетичних витрат, яких вимагає вироблене благо. 24 вересня 2010 року Україна підписала «Договір про застосування Енергетичного Співтовариства» та вже 1 лютого стала правноправним членом цього співтовариства. Підписавши цей договір, країна бере на себе зобов'язання: реалізації орієнтирів в певній області; розробки адекватної нормативно-правової бази та лібералізація енергетичного ринку відповідно до умов договору.

Маючи повноцінні права та обов'язки перед співтовариством, Україна повинна виконувати поставлені перед нею завдання, а саме директиви. Одним із таких детективів є, Директива про пропагування електроенергії (табл. 1).

Отже, за результатами проведеного аналізу наукових та законодавчо-нормативних джерел доцільно сформулювати основні напрямки енергозбереження:

- доопрацювання та удосконалення діючого законодавства, стандартизації енергоефективності відновлювальних джерел енергії та видів палива;

Фактори активізації державного регулювання енергозбереження в Україні та напрями їх реалізації

Фактори активізації державного регулювання енергозбереження в Україні	Напрями реалізації
Перспектива подальшого зростання внутрішніх цін на енергоносії	Розробити «Дорожню карту щодо реалізації Директив з енергоефективності»
Необхідність підвищення конкурентоспроможності української економіки в умовах зростання тарифів та ціни кінцевої продукції частки витрат на придбання енергії	Прийняти Закон України «Про енергоефективність» та встановити пріоритет енергетичної ефективності у відповідності зі Збіркою основних норм і вимог Євросоюзу з енергоефективності, а також головними національними енергетичними законами, у тому числі Енергетичною стратегією України.
Зростання тарифів є потужним дестабілізуючим впливом на соціальнополітичну сферу, а зниження енергоспоживання за рахунок енергозбереження може розглядатися як фактор, що компенсує зростання ціни на енергоресурси	Прийняти Закон України «Про енергозбереження у будівлях», який повинен відповідати директиві з енергоефективності будівель:
Загроза критичного впливу дефіциту енергоресурсів, для подолання якої одним із найбільш пріоритетних та дієвих механізмів є підвищення енергоефективності	Скасувати підтримку споживчих цін як негативного фактору, який перешкоджає реалізації заходів з підвищення енергоефективності, в той час розвиваючи мережу безпеки для уразливих споживачів
Україна виступає як привабливий ринок збуту технологій та обладнання у сфері енергозбереження та підвищення енергоефективності (ринок енергозберігаючих технологій у світі вже склався)	

Джерело: розроблено авторами на основі [2]

- оптимізація структури енергетичного балансу держави;
- проведення енергетичного аудиту споживачів енергоносіїв та енергоресурсів, з метою запровадження енергозберігаючих заходів;
- коригування механізму ціноутворення на ПЕР;
- удосконалення методики розрахунку показників енергоефективності;
- запровадження механізмів підтримки впровадження приладів

обліку використання ПЕР;

- участь України у міжнародних угодах, проектах з питань енергоефективності, залучення значних і довгострокових інвестицій для забезпечення модернізації, сталого розвитку, безпеки та конкурентоспроможності енергозбереження;

- розробка заходів із стимулювання поширення систем енергоменеджменту в енергоємних галузях промисловості;

- удосконалення методики полегшення доступу до послуг з енергоаудиту;

- своєчасні грошові виплати по «зеленому тарифу»;

- адаптація механізмів державного управління до принципів та вимог законодавства ЄС [3].

Запровадження енергозберігаючих заходів на підприємстві дозволить підприємствам України отримати економію енергетичних ресурсів та зміцнити конкурентні позиції на міжнародному ринку.

Список використаних джерел

1. Кириленко О.В. Енергозбереження – стратегія розвитку. Діловий вісник. №2, 2010. С. 8–11.

2. Стратегія енергозбереження в Україні / за ред. В. А. Жовтянського. К.: Академперіодика. Т.1, 2016. 510 с.

3. Перебийніс В.І. Енергетичний фактор забезпечення конкурентоспроможності продукції: монографія. Полтава : ПУЕТ. 2012. 190 с.

**Розвиток освітнього простору в
системі соціально-економічних
відносин**

**ПОТЕНЦІАЛ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ОСВІТУ В УМОВАХ
НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**

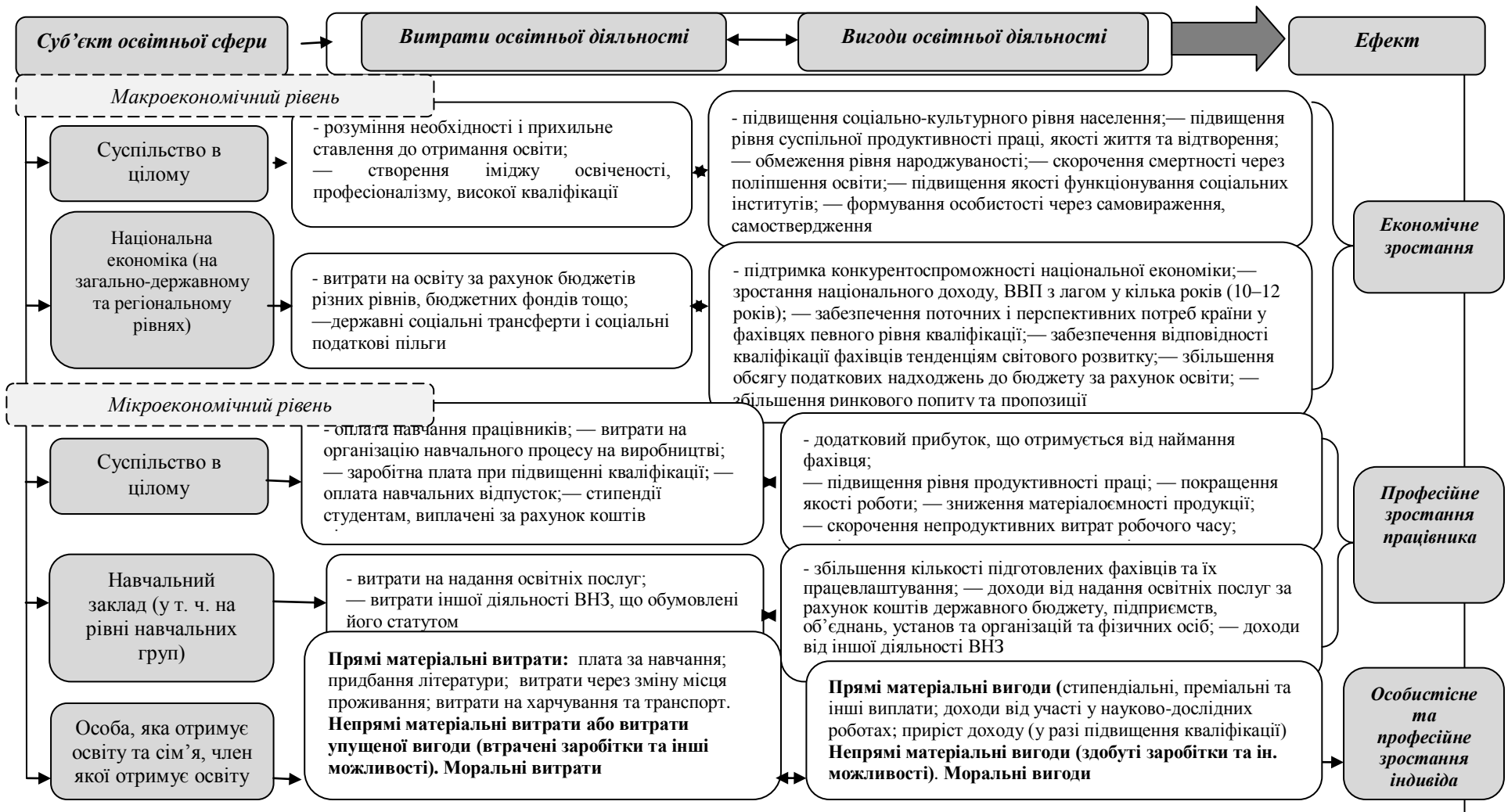
Гернего Ю. О.,

*д. е. н., доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»*

Діба М. І.,

*д. е. н., професор, професор кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»*

Сучасність ставить низку нових серйозних викликів перед суспільством. Зокрема, пандемія COVID-19 та карантинні заходи зумовили потребу суттєвих трансформацій в освіті, що зумовлено переходом до онлайн-навчання та потребою застосування діджитал-технологій під час освітнього процесу та в контексті наукових досліджень. На глобальному рівні актуалізується питання залучення інвестицій для потреб освіти та людського розвитку загалом. Економіка України зберігає позицію серед країн з високим рівнем людського розвитку, проте відстає від плеяди розвинених країн. Недооцінка впливу людського розвитку на економічне зростання є однією із причин розриву соціально-економічного розвитку економіки України та інших країн. Очевидно, що вирішальним фактором примноження людського капіталу та активізації тенденцій людського розвитку є реформування освіти. Згідно із результатами аналітичних досліджень міжнародних організацій вітчизняні витрати на освіту не перевищують 5 % ВВП [1]. Нагальною постає проблема поєднання альтернативних фінансових інструментів стимулювання розвитку освітньої компоненти людського розвитку, зокрема відкриваються нові можливості створення фондів цільового капіталу (ендавмент фондів). В результаті, інвестиції в освіту знаходять свій прояв у формі ефектів на макро- та мікро-рівні (рис. 1).

Рис. 1. Прояви ефективності інвестицій в освіту

Джерело: складено авторами за [2]

У свою чергу, ефективність інвестування досягається за умови дотримання актуальних трендів освітніх процесів. Наприклад, ще на початку 2018-го року спеціалістами Європейського Парламенту та Ради ЄС схвалили оновлену редакцію ключових компетентностей для навчання протягом життя, які є відмінними у порівнянні із попередньою редакцією рекомендацій. Трендом сучасності є зміни цільових орієнтирів освіти, що, зокрема, формує основу для виокремлення пріоритетів залучення інвестицій за рахунок ендавменту [3 - 5]. Згідно із Законом України «Про вищу освіту» «сталий фонд (ендавмент) вищого навчального закладу – це сума коштів або вартість іншого майна, призначена для інвестування або капіталізації на строк не менше 36 місяців, пасивні доходи від якої використовуються ВНЗ для здійснення його статутної діяльності у порядку, визначеному благодійником або уповноваженою ним особою» [6].

Наразі, найбільші ендавмент фонди, які функціонують у США – це фонд Гарвардського університету, який становить 35,9 млрд. дол. США; система університету Техасу з фондом обсягом 25,4 млрд. дол. США; Єльський університет з ендавмент фондом в 23,9 млрд. дол. США [7].

Тобто, освітні компетенції оновлено відповідно до тенденцій розвитку суспільства. Тому, логічним є те, що змінюються також пріоритети та структура джерел фінансування. Одним із наслідків трансформації є створення ендавмент-фондів для стимулювання розвитку оновленого спектру освітніх компетенцій.

Список використаних джерел

1. Ukraine, World Bank Open Data. Free and open access to global development data. World Bank: веб-сайт. URL: <http://data.worldbank.org/>
2. Яровенко Т. С. Інвестиції в освіті: особливості, проблеми та тенденції. Економіка сьогодення: актуальні питання та перспективи. 2013. № 2. RL: <https://cutt.ly/oblaZxU>.
3. Proposal for a council recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. Brussels: European Commission,.2018. 18 p.

4. Гернего Ю. О. Ендавмент фінансування освітньої складової інноваційної економіки в Україні. Економіка та суспільство. – 2017. - № 8. – с. 563 – 567.

5. Диба О. М., Гернего Ю. О. Ендавмент в освіті: європейський досвід та потенціал розвитку в Україні. Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства: збірник тез I Міжнародної науково–практичної конференції (м. Чернігів, 9 листопада 2018 р) / Чернігів. нац. технол. ун-т. Чернігів, 2018. с. 36 – 38.

6. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII. ВРУ: веб-сайт. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

7. Рябков К., Покідіна В. Ендавмент у вищій освіті: світова практика і українське сьогодні. *Популярна економіка: ціна держави*. 2015. № 34. С. 1 – 18.

УДК 378.147.88

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЯК СКЛАДНИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

*Резнік А.В., здобувач ступеня вищої освіти доктор філософії,
Полтавська державна аграрна академія*

Сільськогосподарський комплекс України як провідний складник у формуванні валового внутрішнього продукту (ВВП) набуває усе більшого значення з кожним роком. Одними із суб'єктів сільськогосподарського комплексу України є державні та приватні сільськогосподарські підприємства, які не можуть економічного ефективного функціонувати без компетентних та професійних фахівців фінансово-економічної служби, до функціональних обов'язків яких входить контроль економічного стану підприємства та формування фінансового підґрунтя виробничої стратегії підприємства. Базові компетенції майбутні працівники отримують у закладах вищої освіти. Крім засвоєння загальних компетенції, для успішної діяльності фахівцю необхідні

професійні (фахові) компетенції, які є більш наближеними до виробничих реалій сільськогосподарського виробництва.

Професійні компетенції – це комбінація знань, умінь, відношення та індивідуальності, що використовує людина для того, щоб діяти відповідно до вимог її діяльності [1, с. 605]. Нині розвиток управління неможливий без використання інформаційних технологій, сільськогосподарське виробництво потребує висококваліфікованих працівників, здатних не лише за короткий термін опанувати новітні технічні інструменти збору та обробки інформації, а й вирішувати складні виробничі завдання, що, в свою чергу, неможливо без якісної теоретичної та практичної підготовки .

У 2020 році на всесвітньому економічному форумі (м. Давос, Швейцарія) були озвучені навички, які необхідні працівникам нині, і які будуть найбільш актуальними у недалекому майбутньому (табл. 1).

Таблиця 1

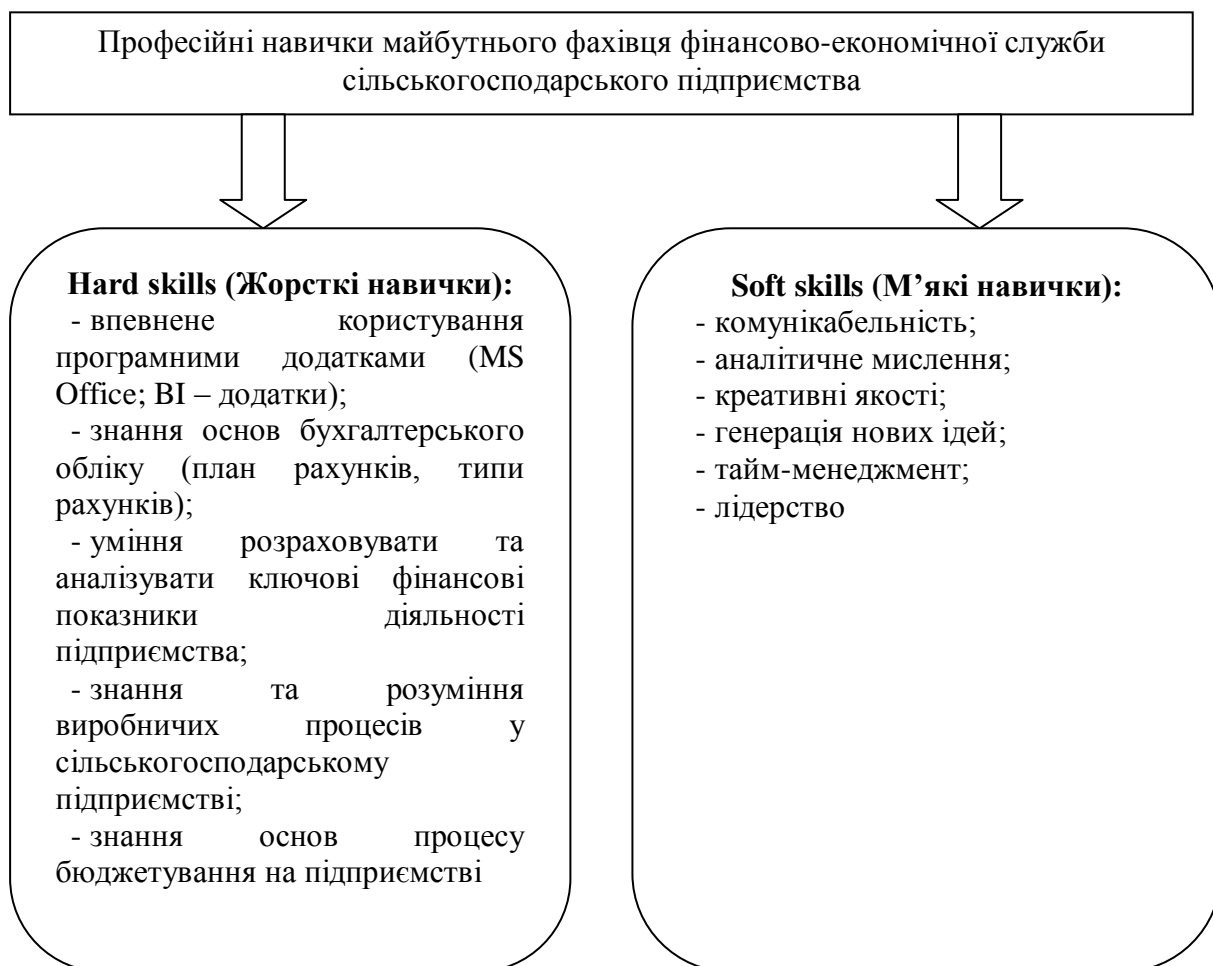
Порівняльна характеристика навичок, які необхідні для роботи майбутнім фахівцям

2015	2020	2025
Комплексне розв’язання проблем	Комплексне розв’язання проблем	Аналітичне мислення та інноваційність
Координація дій з іншими	Критичне мислення	Активне навчання та стратегії навчання
Управління людьми	Креативність	Розв’язання складних проблем
Критичне мислення	Управління людьми	Критичне мислення та аналіз
Взаємодія, ведення перемовин	Координація дій з іншими	Креативність, оригінальність та ініціативність
Контроль якості	Емоційний інтелект	Лідерство та соціальний вплив
Сервіс - орієнтування	Складання суджень і ухвалення рішень	Використання технологій, моніторинг та контроль
Складання суджень і ухвалення рішень	Сервіс-орієнтування	Створення технологій та програмування
Активне слухання	Взаємодія, ведення перемовин	Витривалість, стресостійкість та гнучкість
Креативність	Когнітивна гнучкість	Логічна аргументація, розв’язування проблем та формування ідей

Джерело: [2]

Названі навички є актуальними для середовища сільськогосподарського виробництва. Для їх засвоєння та використання у професійній діяльності необхідний високий рівень володіння професійними компетенціями, адже у недалекому майбутньому рівень крос-функціональності фахівців фінансово-економічної служби сільськогосподарського підприємства буде зростати.

На думку автора, для швидкої адаптації фахівця у середовищі сільськогосподарського виробництва, основи професійних компетенцій мають бути закладені на етапі навчання у закладі вищої освіти, що має бути реалізовано через розвиток у майбутніх фахівців жорстких та м'яких навичок (hard and soft skills) (рис. 1).

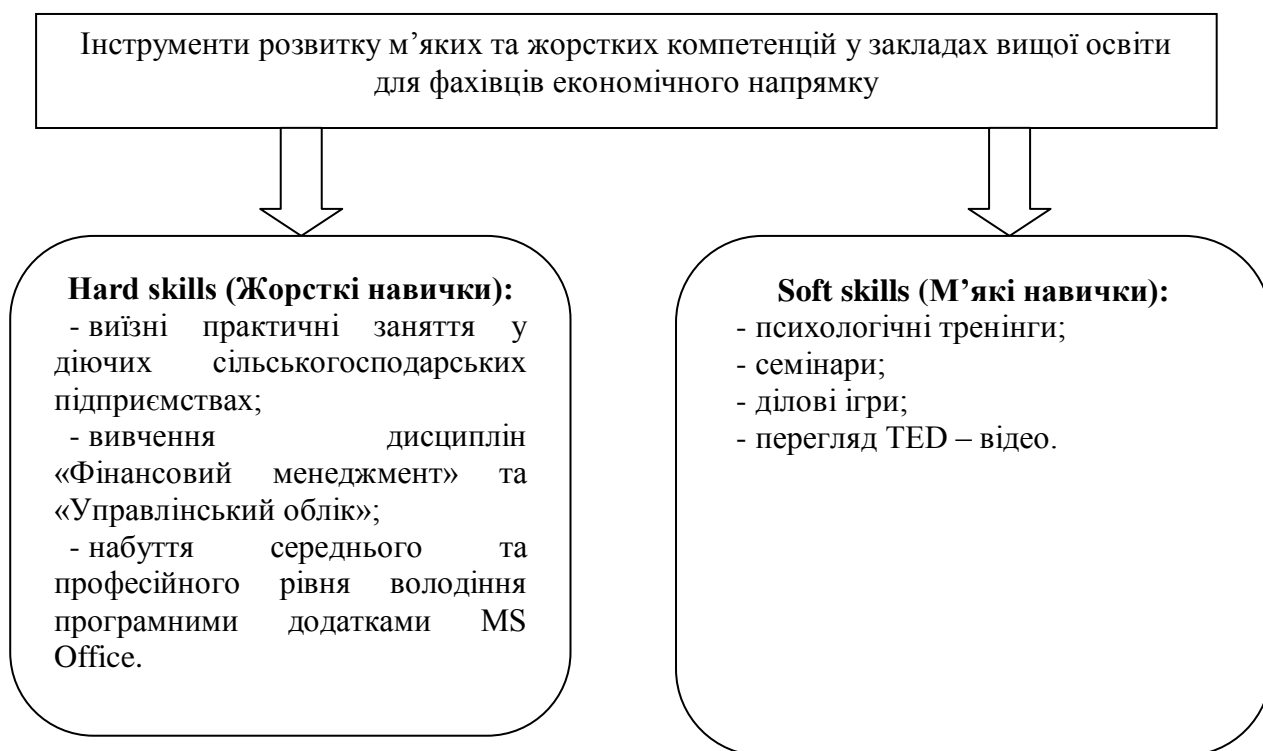
Рис. 1. Професійні навички майбутнього фахівця фінансово-економічної служби сільськогосподарського підприємства

Джерело: [складено автором]

М'які навички (soft skills) – комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від професійних навичок, не пов'язані з конкретною сферою діяльності.

Жорсткі навички (hard skills) – це вміння та знання, необхідні для певної посади та певного виду діяльності. Це те, що засвоюється у закладах вищої освіти, або інструкції, які засвоєні на попередньому місці роботи [3].

Розвиток м'яких компетенцій є не менш значущим для майбутніх фахівців, адже дослідники вважають їх компетенціями майбутнього [3]. Інструменти розвитку м'яких та жорстких компетенцій у майбутніх фахівців наведені на рис.2.

Рис. 2. Інструменти розвитку м'яких та жорстких компетенцій у закладах вищої освіти для фахівців економічного напрямку

Джерело: [складено автором]

Наведені інструменти допоможуть розвинути у майбутніх фахівців фінансово-економічної служби сільськогосподарського підприємства як

особистісні, так і професійні навички. Це, у свою чергу, приведе до наступних позитивних наслідків: випускники економічних факультетів сільськогосподарських закладів вищої освіти стануть більш конкурентоздатним на сучасному ринку праці; розширять можливості наукової і практичної діяльності економічних факультетів сільськогосподарських закладів вищої освіти; створить можливості залучення державного та приватного фінансування наукової діяльності.

Список використаних джерел

1. Голіцин А.М. Професійні компетенції у системі вищої освіти. *Теоретичні та практичні підходи до впровадження нового покоління освітньо-професійних програм і навчальних планів підготовки фахівців: шляхи розвитку: зб.матеріалів наук-метод. конф. 6-9 лютого 2007 р.* Київ: КНЕУ. 2007. С. 605 – 606.

2. Названі навички, необхідні для роботи у майбутньому. *Agroportal.ua*. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/nazvannye-navyki-neobkhodimye-dlya-raboty-v-budushchem/> (дата звернення 10.04.2021).

3. Що таке hard skills і soft skills ?. URL: <https://externat.foxford.ru/polezno-znat/hard-soft-skills> (дата звернення 11.04.2021).

**ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІДИ РОЗВИТКУ
ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

*Каневська І.М. здобувач кафедри маркетингу,
підприємництва і організації виробництва,
Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва*

Перед світовим суспільством продовжують поставати складні глобальні проблеми, що пов'язані з усіма сферами життєдіяльності, а саме: бідністю і соціальною несправедливістю; природно-кліматичними умовами і екологією навколишнього середовища; гуманітарними і фінансово-економічними кризами; війнами і тероризмом; світовою пандемією. Саме тому до пріоритетних завдань сучасної освіти повинні входити: навчання критично розмірковувати, вироблення вміння оволодівати і оперувати найрізноманітнішою інформацією, здобуття кваліфікаційних вмінь і навичок, навчання співіснувати і жити. Поряд з цим сучасна освіта повинна включати використання нових освітніх інноваційних моделей, методик, технологій та систем навчання і виховання.

Підвищення рівня значущості інтернаціоналізації є закономірною відповіддю на виклики глобалізації: «глобалізація є явищем, що справляє вплив на інтернаціоналізацію, а інтернаціоналізація є одним із проявів реакції вищої освіти на можливості та проблеми, що виникають внаслідок глобалізації» [1, с. 6]. Дж. Найт зауважує, що «інтернаціоналізація змінює світ вищої освіти, а глобалізація змінює світ інтернаціоналізації» [1, с. 1]. Також, на його думку, інтернаціоналізація – це процес інтеграції міжнародних, міжкультурних і глобальних елементів в освітні (педагогічні), наукові й адміністративні функції окремо взятої організації [2].

Розвинені держави Європейського Союзу спільно з усіма державами-членами ООН реалізують «Порядок денний стійкого розвитку до 2030 р.»

(Agenda 2030). Відповідно ООН прийняла Резолюцію Генеральної Асамблеї – «Трансформація нашого світу: Порядок денний стійкого розвитку до 2030 р.). Метою світової спільноти є забезпечення соціально-інклюзивного, справедливого та якісного навчання, а також сприяння всім можливостям навчання протягом усього життя.

Держави-члени ЄС, ООН, ЮНЕСКО, Організація економічного і соціального розвитку (ОЕСР) зорієнтовані на глобальну стійкість 4 SDG «Висока якість освіти», що є поточною цілісною програмою у сфері освіти. У свою чергу, ЮНЕСКО запропоновано інтегровані в певні системи освітні компетентності та кластери (когнітивні, інтра-, інтерперсональні та глобального громадянства) [3, с. 5].

Отже, перед вітчизняною освітою постають завдання щодо формування і реалізації трансформативних стратегій, а саме застосування:

- трансформативного навчання, що пов'язане із трансформацією світогляду як ціннісно-когнітивної особистісної структури (розумових звичок і способів мислення) і включає міжнародних рух у сфері освіти;
- мультимодального навчання (здатність людини суміщати кілька засобів (модусів) засвоєння світу та спілкування – вербальний, візуальний, кінесичний (жестовий);
- різних педагогічних методик навчання.

Стратегічними напрямками для усіх рівнів освіти і навчання, в тому числі, університетського – за зразками проаналізованих міжнародних стратегій, концепцій, практик (з урахуванням національно-державної специфікації України) повинні стати:

- освіта сталого розвитку потребує в рамках її системи постійного підтримання інтеркультурної комунікації та забезпечує цілісність досвіду, здобутого як особистістю, так і системою освіти [3, с. 137]. Через інтеркультурну комунікацію глобальна освіта стає соціально орієнтованою, зокрема формування „глобального Я” відбувається як саморефлексія, так і набуття навичок бути глобальним менеджером своєї самості [3, с. 137-138];

- глобальна громадянська освіта – це політична освіта для світового суспільства;
- глобальне навчання як загальна освіта після трансформації будь-якої освіти у контексті розширеного світового горизонту [4, с. 366];
- етико-моральна освіта;
- екологічна освіта;
- гендерна освіта;
- міжкультурне навчання;
- освіта в галузі права [5, с. 8; 6, с. 5].

Освіта для сталого розвитку вимагає невідкладного переходу до екологічно чистої економіки. Варто відзначити, що Програма розвитку ООН в Україні спільно з Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) розробили три нових онлайн-курси задля підтримки сталого розвитку в Україні. Партнерами стали ГО «Відкритий університет Майдану», Національна академія державного управління при Президентові України, Українська школа урядування, Львівська бізнес-школа Українського католицького університету, ГО Prometheus [7].

У Німеччині виховання «екологічної особистості» тісно пов'язано з гармонізацією людських потреб. Як відомо, для виховання екологічної самосвідомості учнів зі школами тісно співпрацюють фахівці з відповідних установ, а саме: службовці з компетентних органів влади, інженери, архітектори, художники, господарські й сільськогосподарські експерти, діячі мистецтв і працівники лікарень [8, с. 222]. Спеціальні проекти з питань екологічного виховання в усіх школах різні. У свою чергу, шкільна екологічна освіта є складовою якісного розвитку школи, що включає широкий спектр позашкільних пропозицій, зокрема інформаційного, навчального і консультативного характеру [8, с. 223].

Привертають увагу такі нестандартні рішення з екологічної освіти, як: музичний проект «У згоді зі світом»; проект «Mirs» для розуміння того,

скільки потрібно енергії та сировини для виробництва, збуту, споживання й утилізації конкретного побутового товару.

Заслуговує на особливу увагу університетський і освітньо-організаційний досвід під назвою «німецькоцентрована науково-освітня модель», що сприяє розвитку загальноєвропейського освітнього простору [5, с. 19; 6; 9]. У рамках стратегії глобального навчання за німецькоцентрованою системою щорічно організовується симпозіум «Глобальне навчання: потенціали та перспективи» для викладачів, діячів галузей державного управління і зацікавленої громадськості.

В Україні науковими співробітниками лабораторії інтеграції змісту освіти Інституту педагогіки і вчителями-практиками під керівництвом академіка В.Р. Ільченко та провідного співробітника Інституту педагогіки НАПН України Гуза К.Ж. розроблена модель освіти сталого розвитку під назвою «Освітня модель «Довкілля» [10].

Науковці, під час пошуку робочої концептуальної версії визначення терміну «інтернаціоналізація освіти», переконані, що повинна відповідати цілям і змісту Європейського простору вищої освіти, формування якого відбувається у трьох напрямках (рівнях). Першим напрямом (рівнем) є співробітництво між університетами; другим – міждержавне співробітництво, уособленням якого є Болонський процес; третім – наднаціональний процес, який відбувається на рівні таї в рамках Європейського Союзу [11, с. 206].

Отже, всі проекти спрямовані на розвиток вищої освіти і забезпечення її рівня якості. Інтернаціоналізація системи вищої освіти набуває все більшої актуальності в умовах формування європейської науково-освітньої мережі й транснаціонального інтелектуального простору. За даними ЮНЕСКО за останні 25 років мобільність студентів збільшилася у 3 рази і за прогнозами експертів у 2025 році вона досягне 4,9 млн.

Список використаних джерел

1. Knight J. Higher Education in Turmoil. The Changing World of Internationalization. Rotterdam, the Netherlands: Sense Publishers, 2008. С. 1 – 6.

2. Knight J. Internationalization: A Decade of Changes and Challenges. *International Higher Education*. 2008. № 50. P. 6 – 7.
3. Триняк М.В., Руденко С.О. Особливості глобального навчання як теоретичного конструкту та дидактичної практики. Науковий Вісник Серія «Філософія». 2015. Вип. 42. Ч. II. С. 130 – 138.
4. Seitz K. *Bildung in der Weltgesellschaft*. Frankfurt am Main: Brandes&Apsel Verlag, 2002. 492 S.
5. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо стратегій вищої освіти в умовах інтернаціоналізації для стійкого розвитку суспільства: препринт (аналітичні матеріали) / В. Зінченко, В. Брижнік, Л. Горбунова, С. Курбатов, Ю. Мелков, О. Шипко; за ред. В. Зінченка. Ч. II. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2019. 158 с.
6. Стратегії вищої освіти в умовах інтернаціоналізації для стійкого розвитку суспільства: монографія / В. Зінченко, Н. Базелюк, М. Бойченко, Л. Горбунова, С. Курбатов, Ю. Мелков, О. Шипко; за ред. В. Зінченка. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2020. 199 с.
7. Онлайн-освіта для сталого розвитку. *Україна* від 21.04.2020. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html>
8. Рудковська І.В. Сучасні моделі інтенсифікації екологічної освіти в школах Німеччини. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2011. Вип. 7. С. 221 – 225.
9. Сучасні моделі освіти: навч.-метод. посібник [2-е вид., доповн. та переробл.] / Л.А. Мартинець. Донецьк, 2015. 102 с.
10. Модель освіти сталого розвитку – Освітня модель «Довкілля». *Класифікаційні параметри технології*. ГО «Освітній центр Довкілля». URL: <http://www.dovkillya.org.ua/osvitnya-sistema-dovkillya.html>.
11. Нітенко О.В. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 2 (10). С. 205 – 216.

ЗМІСТ

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ГЛОКАЛІЗАЦІЯ: ВИКЛИКИ ДЛЯ АГРАРНОЇ ТА СУМІЖНИХ СФЕР	4
РОЛЬ ЛЮДИНИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛЬНОЇ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ <i>Шкурупій О.В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія</i> <i>Дейнека Т.А., доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія</i> <i>Туль С.І., кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»</i>	5
ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ АПК УКРАЇНИ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РІВНІ <i>Волкова Н.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавський державний аграрний університет</i>	8
СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ <i>Вернигора М.В., Здобувач наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка, Полтавська державна аграрна академія</i>	12
УПРАВЛІННЯ, СТРАТЕГІЯ, ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ПОТЕНЦІАЛ І ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ТА СУМІЖНИХ СФЕР	15
УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ <i>Березіна Л.М., д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин</i> <i>Шило Р.А., здобувач ступеня вищої освіти доктор філософії кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія</i>	16
ДО ПИТАННЯ ГРАДАЦІЇ РІВНІВ УРОЖАЙНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР <i>Пармаклі Д.М., доктор хабілітат економічних наук, професор. Комратський державний університет, Республіка Молдова</i> <i>Сорока Л.М., кандидат економічних наук, доцент. Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Одеська область, Україна</i>	21

ПРОЦЕСИ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Баган Н. В., аспірант кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія</i>	25
УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ІМІДЖУ <i>Світлична А. В., к.е.н., доцент кафедри підприємництва і права, доцент Басюк Т. С., здобувач вищої освіти СВО Магістр Спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, Полтавська державна аграрна академія</i>	30
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА <i>Богма О. С., д.е.н., доцент, професор кафедри економіки та фінансів підприємства, Київський національний торговельно-економічний університет</i>	33
ХЛІБОПЕКАРСЬКА ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ <i>В'ялець О. В., к.е.н., доцент, Інститут післядипломної освіти Національного університету харчових технологій м. Київ</i>	37
ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ЗЕМЕЛЬ В ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ <i>Козлов Я.І., студент 4 курсу юридичного факультету Сумського національного аграрного університету Гончаров В.В., ст. викладач кафедри геодезії та землеустрою Сумського національного аграрного університету</i>	40
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ <i>Копейкін О.Є., студент 1м курсу юридичного факультету Сумського національного аграрного університету Гончаров В.В., ст. викладач кафедри геодезії та землеустрою Сумського національного аграрного університету</i>	43
SWOT-АНАЛІЗ УМОВ РОЗВИТКУ АГРОТУРИЗМУ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ <i>Демиденко Л. М., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія</i>	46

РЕЗЕРВИ НАРОЩУВАННЯ ПРИБУТКІВ ПІДПРИЄМСТВА <i>Кононенко Ж.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічних досліджень Полтавський державний аграрний університет</i>	49
ПОДАТКОВИЙ ОБЛІК ДОХОДІВ <i>Красота О. Г., к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю Полтавська державна аграрна академія</i>	54
ЗЕМЕЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ В СФЕРІ ЗЕМЛЕУСТРОЮ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ <i>Кревсун В.О., студент 4 курсу юридичного факультету Сумського національного аграрного університету Гончаров В.В., ст. викладач кафедри геодезії та землеустрою Сумського національного аграрного університету</i>	57
ДО ПИТАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Крутько М.А. к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та аудиту Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка Пантус О.С. аспірант Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка</i>	60
СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ <i>Кулик О.С., здобувач ступеня вищої освіти «Магістр», ОПІ Економіка підприємства, спеціальності 051 Економіка, Полтавська державна аграрна академія</i>	63
УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФАКТОРИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ <i>Миколенко І.Г., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія</i>	66
ТАРГЕТИНГ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА СПОЖИВАЧІВ <i>Мокляк М.В., к.е.н., доцент, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i>	71

<p>ПРОГНОЗУВАННЯ ШЛЯХІВ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ ЄВРОПЕСЬКИХ КРАЇН <i>Рибіна О.І., к.е.н., доцент кафедри геодезії та землеустрої, Сербін О.О., студентка 4 курсу ЮФ спеціальності «Геодезія та землеустрої», Сумський національний аграрний університет</i></p>	74
<p>ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА <i>Скрипник Г.О., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Національний університет біоресурсів та природокористування України</i></p>	78
<p>ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ТА СУМІЖНИХ СФЕР: СОЦІАЛЬНА, ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА, ЛОГІСТИЧНО-МАРКЕТИНГОВА, ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНА, ІННОВАЦІЙНА, ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВІ</p>	82
<p>COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF THE INNOVATIVE DEVELOPMENT ASYMMETRY INFLUENCE ON THE FUNCTIONING OF THE INDUSTRIAL ENTERPRISE</p> <p><i>M. Sahaidak, Doctor of Economics, Professor, Head of the Management department, Kyiv National Economic University named after V. Hetman</i> <i>M. Tepliuk, Ph. D in Economics, Associate Professor of the Department of Business Economics and Entrepreneurship, Kyiv National Economic University named after V. Hetman</i> <i>V. Dykan, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Economics and Management of Production and Commercial Business, Ukrainian State University of Railway Transport, Kharkiv</i> <i>N. Popova, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Marketing, Management and Trade Entrepreneurship, Kharkiv Institute of Trade and Economics of the Kyiv National University of Trade and Economics</i> <i>A. Bortnik, Ph. D in Economics, Associate Professor of the Department of Business Economics and Entrepreneurship, Kyiv National Economic University named after V. Hetman</i></p>	83
<p>СПЕЦИФІКА ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ <i>Пустовійт Р.Ф., д.е.н., професор, професор кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Черкаський державний бізнес-коледж</i> <i>Куклін О.В., д.е.н., професор, директор, Черкаський державний бізнес-коледж</i></p>	87

КОМУНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА: КАПІТАЛІЗАЦІЯ VS ЕФЕКТИВНІСТЬ <i>Багацька Катерина, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів підприємства, Київський національний торговельно-економічний університет</i>	90
ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ <i>Біляк Ю.В., к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів, Національний Університет Біоресурсів і Природокористування України</i>	93
ОСНОВНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬГОСПВИРОБНИКІВ <i>Хлопоніна-Гнатенко О. І., к.е.н., доцент, Харківській національний технічний університет сільського господарства ім. Петра Василенка Гіржева О. М., к.е.н., доцент, Харківській національний технічний університет сільського господарства ім. Петра Василенка</i>	97
ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО СТАНУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ <i>Кіріченко К.А., здобувач вищої освіти доктора філософії, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця</i>	100
ЛІЗИНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА <i>Климаш Наталія, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, Національний університет харчових технологій</i>	104
ОЗНАЧЕННЯ ПРИБУТКУ ЯК ОСНОВНОГО СИСТЕМНОГО ПОКАЗНИКА <i>Кононенко Ж.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічних досліджень, Чіп Л.О. к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічних досліджень, Полтавська державна аграрна академія</i>	107
ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА <i>Сілакова Ганна, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та фінансів підприємства, Київський національний торговельно-економічний університет</i>	110

ВИТРАТИ У ПОДАТКОВОМУ ОБЛІКУ <i>Красота О. Г., к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю Полтавська державна аграрна академія</i>	114
ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ <i>Загребельна І.Л. к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія Світлична А.В. к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права, Полтавська державна аграрна академія</i>	116
ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОРАДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ <i>Мирна О.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, Полтавська державна аграрна академія</i>	119
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ БІРЖОВИХ ТОВАРІВ <i>Кустов В.П., здобувач кафедри маркетингу, підприємництва і організації виробництва, Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва</i>	122
НАУКОВІ ЗАСАДИ ПРОВАЙДІНГУ ЕКОІННОВАЦІЙ В АГРАРНІЙ І СУМІЖНІЙ СФЕРАХ	127
INNOVATION MANAGEMENT OBJECTIVE SETTINGS AT THE INDUSTRIAL ENTERPRISE IN POST-CONFLICT TRANSFORMATION <i>Klius Y.I., Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Accounting and Taxation, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University Ivchenko Ye.A., Doctor of Economic Sciences, Associate professor Professor of the Department of Public Administration, Management and Marketing, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University Ivchenko Y.A., Postgraduate, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University</i>	128
THE POTENTIAL OF LAND RESOURCES FOR ORGANIC PRODUCTION <i>Samoilyk Iuliia, Doctor of Sciences (Economics), Professor, Poltava State Agrarian Academy</i>	131
ОРГАНІЗАЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В МОЛОКОПЕРЕРОБНІЙ ГАЛУЗІ <i>Махмудов Х.З., д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва і права, Михайлова О.С. к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права, Писаренко С.В. к.с.г.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права, Полтавська державна аграрна академія</i>	136

- СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ CLIMATE SMART AGRICULTURE
*Коблянська І.І., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва,
 Сумський національний аграрний університет* 139
- ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ВИМОГИ ДО ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА
*Бараболя Ольга, к.с.г.н., доцент,
 доцент кафедри рослинництва
 Полтавська державна аграрна академія* 144
- РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ В ПІДПРИЄМСТВАХ
*Дем'яненко Н. В., к.е.н., доцент кафедри підприємництва і права, доцент
 Бардіна Т. О., к.е.н., доцент кафедри підприємництва і права
 Мосенцева В. Є., здобувач вищої освіти СВО Магістр
 Спеціальність 073 Менеджмент
 Полтавська державна аграрна академія* 149
- ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗЕМЛЕРОБСТВА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ
*Свистун Л. А., к.е.н., доцент,
 Доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування,
 Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»* 151
- СТАЛА ІНТЕНСИФІКАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ПРОСТОРОВО-ЧАСОВОМУ ВИМІРІ
Страпчук С. І., к.е.н., доцент, докторант, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва 154
- ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД
*Швець Н.В., к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва,
 Паничок М.Ю., студентка 1 курсу магістратури,
 Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля* 156

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ І МОЖЛИВОСТЕЙ ІННОВАЦІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Процюк Н.Ю., к. е. н., викладач кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,

Яснолоб І.О., к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права,

Полтавська державна аграрна академія,

Черненко К.В., к. е. н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю,

Полтавська державна аграрна академія

161

РОЗРОБКА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ІННОВАЦІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РИНКОВОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Процюк Н.Ю., к. е. н., викладач кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Яснолоб І.О., к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права

Полтавська державна аграрна академія,

Козаченко Ю.А., к. ю. н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права

Полтавська державна аграрна академія

166

МЕХАНІЗМ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ТА СУМІЖНИХ СФЕР І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГОНЕЗАЛЕЖНОСТІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

170

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЇ БІОЕКОНОМІКИ

Яснолоб І.О., к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права;

Радіонова Я.В., к. е. н., науковий співробітник;

Терещенко І.О., к. е. н., доцент, доцент кафедри маркетингу;

Полтавська державна аграрна академія

171

БІОЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Гребельна А. Д., здобувач СВО Магістр, ОПП Економіка підприємства,

спеціальність 051 Економіка, Полтавська державна аграрна академія,

Науковий керівник – Самойлик Ю. В., д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

174

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Міняйленко І.В., к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу

Шульженко О.В., здобувач першого рівня вищої освіти спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

179

РОЗВИТОК ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	184
ПОТЕНЦІАЛ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ОСВІТУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ <i>Гернего Ю. О.,</i> <i>д. е. н., доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу</i> <i>ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»</i> <i>Диба М. І.,</i> <i>д. е. н., професор, професор кафедри корпоративних фінансів і контролінгу</i> <i>ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»</i>	185
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЯК СКЛАДНИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ <i>Резнік А.В., здобувач ступеня вищої освіти доктор філософії,</i> <i>Полтавська державна аграрна академія</i>	188
ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІДИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ <i>Каневська І.М. здобувач кафедри маркетингу,</i> <i>підприємництва і організації виробництва,</i> <i>Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва</i>	193

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ
II МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

«Наукове забезпечення економічного розвитку, правового регулювання, управління, енергоефективності та провайдингу екоінновацій в аграрній і суміжних галузях в умовах глобалізації»

II INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

«Scientific support of economic development, legal regulation, management, energy efficiency and providing eco-innovation in agricultural and related industries under the globalization condition»»

28 квітня 2021 р.

Відповідальна за випуск Самойлик Ю.В.

Затверджено кафедрою економіки та міжнародних економічних відносин
Полтавської державної аграрної академії, протокол № 12 від 22.04.2020 р.
Ум. друк. арк. 8,53.

